

کتابتہ

و

مؤلفاری

(صحیح بخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داؤد، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجہ، موطأ مالک)

اثر: رضاء الدین بن فخرالدین .

حدیث و سنت عالماری فاشندہ معروف اولان کتب ستہ و شرحلری ،
مؤلفلرینڈک ترجمہ حاللری، حدیث علمی حقدہ بعض بر کرکلی
فائدہلر نی مشتمل رسالہ در .

« حسینہ » مدرسہ سینک اعدادی شاگردلرینہ علم حدیثن درس اوقوتدیغم وقت، اوشبو فن گہ عائد اولان بعض معلوماتنی بیخوب بر رسالہ ترتیب ایتہک حقنہ وعدہ ویرمشیدم . فقط بو یردہ سویلہرگہ لزوم اولمامش سبب ایلہ ، مذکور خدمتدن بن آیرلیم و زمان جورى ایلہ شاگردلر دہ مدرسہدن چیقیلر یا کہ چیقارلدیلر و نہ یرلرگہ در شدر تارالوب کتدیلر . شویله ایسہدہ وعدہمی ایفا قصدیلہ ، تصور ایتدیکم رسالہنی : « کتب ستہ و مؤلفلری » اسمی ایلہ ترتیب ایتدم و مذکور شاگردلرہ ہدیہ ایلام .

اللہ تعالیٰ نك رحمت قبولری باغلانمادیغی صورتہ ، باشقہ قبولرنك باغلانمغینك حکمی یوقدر . « اذا جاء نهر الله بطل نهر معقل » . اوشبو نك ایچون امیدمدرکہ مجبوری صورتہ مدرسہدن آیرلمش شاگردلر دن کوبلری حق سبحانہ و تعالیٰ حضرتلرینك رحمتی سایہسنک ، کلچك زمانہ معتبر آدملردن و علم ہم ادب اهللرنندن اولورلر . بو کوندہ نہ یرلردہ اولسہلردہ اولسونلر بنم سرمایہ آخرت و ذخر عقبا اولمق امنیہسیلہ مشغول اولدیغم اوشبو اثرمی ہدیہ مقامندہ قبول ایدرلر . بونکله برابر ، عمل دفترم تورلدیکی صوڪ خیر دعا ایلہ روحمی دہ شاد قیلورلر . « اذا مات الانسان انقطع عنه عمله الا من ثلاثة الا من صدقة جاریة او علم ینتفع بہ او ولد صالح یدعو لہ » (مسلم) .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي
وَاحْلِلْ عَقْدَةَ مِنْ لِسَانِي يَفْقَهُوا قَوْلِي .

مدخل .

کتاب سته و آنلرک مؤلفلری حقنده سوز سـویلرگه کرشمازدن ایلک قسقلق ایله اولسهده عمومی صورتده « حدیث » علمی حقنده بر آز بحث ایدرگه لزوم وار . زیرا « حدیث » علمی طوغروسنده اولان بو بحثلر ایله آشنا اولنماز ایسه کتب سته و آنک مؤلفلری خصوصنه یازلمش شیلردن ، امید ایدلدیکی درجهده فائده کورلماز . شونک ایچون بو یرده بر قاچ بابلره آیروب حدیث علمی حقنه مختصر صورتده اولسهده بر قدر بحثلر یازلنهچقدر .

عصر سعادتدن آز کونلر صوگ اوزینک متخصص عالملری طر- فندن حدیث کتابلری تدوین قیلندی وحدیثلرک اسنادلری تیکشرلدی . سندلر و راویلر حقنده جرح و تعدیللر اعلان ایدلدی ، ضعیف و اصلسز اولان حدیثلر آچیق ککوسترلدی؛ حتی موضوع اولانلری مخصوص کتابلرده جمع اولنوب بیان قیلندی . خلاصه : بو طوغروده اولان

خدمتلك هر بری اجرا ایدلدی . ایمدی حدیث عالملری نظرندە صحیح اولانلرینی صحیح دینک و شونلرک فتوالری ایله عمل ایلامکدن باشقه چاره گه احتیاج قالمادی . خصوصاً واسطه لر کوبایوب عصرلر یراق کتدیکی سببندن راویلرک حاللرینی بو کون ینه دن تفتیش ایتنک یا که میداندە اولان حدیث کتابلرنده یازلمش سلسله لره کلیا باشقه برسلسله لر و اسنادلر تابوب چیقارمق ممکن دگلدر .

بونک اوستنه حدیث کتابلری ، متخصص آدملر طرفندن تصحیح ایدلدی و حدیث علمینه منسوب ذاتلر طرفندن شرحلر یازلدی؛ نهایت بونلر ، عصرینک مقتدر اولان آدملری تصحیحی ایله مختلف مطبعه لرده باصلوب جهازک دورت جانبنه نشر اولندی . شمدی اوشبو اثرلر علم اهللری قوللرنده استعمال ایدلنوب طورلر . فقط اوشبو شیلر بزم بو رساله مزی ترتیب ایتمکدن مانع دگلدر . بلکه بالعکس رساله مزی بونلره مناسبلی اولدیغندن تحصیل اوستنده اولان بعض شاکردلر احتمال که استفاده ایدرلر ، امیدمز شوپلدر . « انما الاعمال بالنیات و انما لیکل امری مانوی »

مقصد .

I

حدیث و سنت ، بونلرک کوچرلمکوری

حدیث ، دین امورلرینه متعلق اوله رق فخر کائنیات افندمز محمد صلی الله علیه و سلم حضرتلرندن صادر اولان قوللر ، فعل

و تقریرلر (۱) دن عبارت اولور (۲). «سنت» ده اوشبودر (۳). انسانلر مصالح و دنیاوی معاملهلرینی درست عقل، تجربه و تخمینلر ایله بیلورلر ایسه ده شریعت حکملرینی رسول الله خبرندن باشقه بر یول ایله بیلورگه اقدارلری یوقدر. اوشبونک ایچون شریعت اسلامیه مزک قرآن عظیم الشان سوکنده ایکنچی درجه ده اولان دلیل و نیگری «حدیث» و «سنت» در. رسول اکرمک فعل و تقریرلری «سنت فعلیه» و «سنت عملیه» دیه، سوزلری ده «سنت قوالیه» دیه معروف اولمشدر.

رسول اکرم حضرتلرینک «حدیث» و «سنت» لرینی صحابه لر کوروب و ایشدوب روایت ایتمشدر؛ آنلردن ده تابعون و بونلر دن ده تبع تابعین، خلاصه: سلفلردن خلفلر نقل ایندوب طورمشلردر. حدیث علمی ایلمک وقتلرده یالکیز کوکللرده گنه صاقلانور، حدیث عالملری بونی استماع ایدر ایچون شهرلردن شهرلره و مملکتدن مملکتلره یورلرلر ایدی. سوگره حدیث علمنده متخصص ذاتلر برر برر وفات ایتمیکلرند بول علمنی حفظ ایتمک قصدی ایله تدوین ایدرگه کرشدیلر و کوب کتابلر میدانلر کتوردیلر.

(۱) بر شی اشلاندیکنی کوروب طوردیغی حالده رسول اکرم طرفندن منع اولماز ایسه بوکا «تقریر» دیورلر. (اوزگرتماهی، منع ایتمسادی بلکه حالنچه قرار-لندروب قالدردی، دیمک اولور).

(۲) بعضیلر «حدیث» نی یالکیز قول گه گنه تخصیص فیلورلر.

(۳) «سنت» سوزی اوشبو معنالرده ده شایعلر: (۱) خلاصه بدعت. فلان کیمسه سنت ایله عمل قیلدر، دیورلر ا گرده رسول اکرم یولینه موافق عمل قیلور اولسه. بویول خواه قرآن ایله و خواه حدیث ایله ثابت اولسون، بونک خلافتده اولانلرغه بدعت اهلی دیورلر. (۲) عمل اصحاب. بر عملک اصلی کرک کتاب و سنتده اولسون و کرک اولماسون، ا گرده اصحاب طرفندن مروی ایسه شوکا «سنت» دیورلر. جمع مصحف کیمی. (۳) فرض و واجبغه مقابل. اوشبو معنا ایله سنت کو برک فقه کتابلرند مستعمل اولنور.

اربابی طرفندن بویله حدیث کتابلری ده انتقاد ایدلدی، مؤلف لرینڭ راویلر حقنده اولان تدقیق واجتهادلرینه نظرا کتابلر بر قاچ طبقهله آیرلدی، گوزللمری ایله یهائلری تفریق اولندی.

رسول صلی الله علیه وسلم حضرتلرینڭ اوزلرندن طوغریدن طوغری ایشتماش کیمسهله نسبت ایله حدیث شریفلر اوشبو: خبر متواتر، خبر مشهور، خبر واحد، دییولمیش اوچ تورلی طریقڭ بری ایله ایرشورگه ممکن.

خبر متواتر، شویله خبردرکه، یالانه اتفاق ایتمکلری، عقل نظرنده ممکن دگل اولان کوب و مختلف کیمسهلر طرفندن روایت ایدلنور (۱).

خبر مشهور، شویله خبردرکه برنچی عصرده آز کیمسهلر طرفندن کوچرلدیکی حالدده ایکنچی عصر و آندن صوڭ عصرده متواتر درجه سیننه ایرشور.

خبر و احد، شویله خبردرکه برنچی و آندن صوڭ عصرده متواترک درجه سیننه ایرشه آلاماز.

خبر متواتر ایله بیلمش شیلر، حس ایله (کوروب و ایشدوب) بیلمش شیلر قبیلندن «علم یقینی» نی (اصلا شک توشمی و اوزگاری طورغان علمنی) مفید اولدر. کندیلری واروب کورمادیکلری یالسکنز خبر واسطه سی ایله مکه، استانبول و پیتر بورغ هم اسکندر یه شهرلرینڭ وارقلرینی بیلمک قبیلندن. اگرده متواتر طریق ایله بر حدیث نقل اولنسه گویا رسول اکرم حضرتلرینڭ کندی آغزندن ایشدلمش درجه ده اولور.

متواتر درجه سیننه ایرشمامش پک کوب خبر واحداکڭ التزاما گنه

(۱) خبر متواتر راویلرینه عدالت شرط دگلر.

اولسده مشترک بر معناغه دلالت ایتمکلی، اوشبو دلالت ایتمش نقطه طوغروسنده «متواتر معنوی» اولور. حاتم اسملی کیمسه ناک سخاوتنه دلالت ایدن خبرلر کبی (۱). بو هم متواتر لفظی قیلندن علم یقینینی مفیدر.

متواتر طریق ایله نقل ایدلمش «سنت فعلیه» کوب اولدیغی حالده «سنت قولیه» وارلغنده خلاف ایتمشلردر. بعضیلر واردر، دیه حتی مثاللر کوستردیکلی حالده کوب کیمسه لر بونی انکار ایلرلر. هر حالده اعمال و اعتقادات حقنده اتفاق واقع اولان متواتر حدیث یوقدر (۲).

خبر مشهوردن «علم یقینی» ایله «ظن» آراسنده بر علم وایکنچی عبارت ایله: علم یقینی که یاقین «ظن» یا که ظن غه یاقین «علم یقینی» حاصل اولور. بو مرتبه نی «علم طمانینه» دیه تعبیر ایدرلر (۳).

(۱) لفظلر خواه متحد اولسون، خواه باشقه اولسون معنا متحد اولان خبرلر «تواتر لفظی» اولور. اما لفظلر و معنالر باشقه اولوبده جمله سندن بر مشترک بر معنا هملانسه اوشبو فهملانمش نقطه طوغروسنده «تواتر معنوی» اولور. مثلا بری حاتمک آت ویردیکنی، ایکنچیمی ده دوه ویردیکنی، اوچونچیمی آچه ویردیکنی سویلر. باشقه برلری ضیافت ایتدیکندن خبر ویرلر. اوشبو مختلف خبرلرک جمله سندن بر «ویرمک» معناسی آکلاشلور. بوده سخاوت اوله چقدر. ایشته بو مختلف خبرلر حاتمک سخاوتی حقنده «متواتر» اولور.

(۲) بعضیلر «انما الاعمال بالنیات» حدیثینی و بعضیلر ده: «من کذب علی متعمدا» حدیثینی تواتر لفظی اولوق اوزره مثال کوسترلر. «تدریب الراوی» غه مراجعت اولنه. ص ۱۹۰ - ۱۹۱.

(۳) بعض بر فقهلر «خبر مشهور» نی «خبر متواتر» درجه سنده سانامشلردر. محدثلر هم طریقلر بر برینه متباین اولوق، ضعیف راویلردن و علیه لردن سلامت اولوق شرطی ایله اوشبو فکده لردر. فقط متواتر، علم ضرورینی مفید اولدیغی حالده بویله خبر مشهورلر علم نظورینی مفیدر، دیورلر.

خبر واحد ایله یالکز «ظن» غنه حاصل اولور. خبر مشهور و خبر واحد ایله عمل ثابت اولدیغی حالده (زیرا عمل ایچون ظن هم کافیدر)، دلیللری یقینی و قطعی اولوق ایله مشروط اولان اعتقادات ثابت اولماز.

خبر واحده اولان سندلر هر بوونده بررگنه ذاتدن عبارت اولسه «غریب» اسمنده و ایکیشاردن عبارت اولسه «عزیز» اسمک اولور. «صحیح» اسمنی آلمق ایچون حدیثلرک «عزیز» اولمقلری شرط دگلدنر، بلکه «غریب» حدیثلرده صحیح اوله بیلورلر. امام بخاری هم اوزینک جامعنده اولان حدیثلرینک «عزیز» اولمقلرینی التزام ایتمامشدر.

رسول اکرمدن طوغریدن طوغری ایشتمش کیمسه لره کوره حدیثلرک هر بری «متواتر» حکمنده اولوب علم یقینینی مفید اولور. اوشبو سببدن اصحاب عصرنده اتفاق واقع اولان عمللر - رسول اللهک امری و قولی ایله اولدیغینه حمل ایدلرکندن - بتون اهل اسلام ایچون آنلر عمل ایتدیکلری روشده عمل ایلامک - گرچه سندلری و دلیللری حقنده حاجت مقدارنده باشقه بر دلیل کورلماسه ده - لازم اولور. فرض نمازلرک وقتلری و رکعتلری، زکات مقدارلری بوکا مثال اولسه کرک.

مقصد.

۲

حدیث علمینک فضیلتی. روایت و درایت حدیث. اصول حدیث
حقنہ مطبوع اثر لر .

حدیث علمینک اهل اسلامہ کورہ الٰہ فضیلتی بر علم اولدیغنی
اوزون یازارغہ حاجت اولماز . اسلام دینینک قرآن شریف صوگنہ
ایکنچی درجہده اصل و بناسی حدیث شریف اولور ایسه بو علمک
نه قدر معتبر و عالمینک ده حرمتلی اولمقلری لازم کله چگی معلوم
اولسه کرک . فخر کائنات ائندمز حضرتلرینک : «نصر الله امرء سمع منا
شیئاً فبلغه كما سمعه فرب مبلغ اوعى من سامع» (۱) مضمونده اولان
خیر دعاسی و خلقلرنی حدیثلرنی باشقه لرغہ تبلیغ ایلہ تحریر ایتمه
سی بونک شرافتنه دلیل یوزندن یثار . اصحاب و تابعین کرام ، قرآن
وسنت علملرینه غایت دقت قیلورلر ؛ حتی که بر حدیث شریفی اوز
ینک راویسندن طوغری ایشدر ایچون آیلق مسافه لر سفر یورلر
ایدی (۲) . محیی الدین ابن عربی حضرتلری : «و (ما) یحشر بوم
القیامة مع الرسل الا المحدثون الذین یروون الاحیث بالاسانید
المتصلة بالرسول علیهم السلام فی کل امة فلهم حظ فی الرسالة و هم
نقله الوحی و هم وریة الانبیاء فی التبلیغ . و الفقهاء اذا لم یکن لیم
نصیب فی روایة الحدیث فیلست لهم هذه الدرجة ولا یحشرون مع الرسل

(۱) جامع ترمذی . ج ۲ ص ۹۰ .

(۲) «مختصر جامع بیان العلم» لابن عبد البر . ص ۴۶ - ۴۷ .

بل یجشرون فی عامۃ الناس ولا یطلق اسم العلماء الا علی اهل الحدیث
وهم الائمة علی الحقیقة» دیور (۱).

حدیث فننی انک ایلک اولرق «روایت علمی» و «درایت علمی»
دیه ایکی قسم گه آیورلر. حدیث اصولینه و اصطلاحاتنه دائر بختلر
«روایت حدیث» قسمینه داخلدر.

حدیثلرک رسالتیناه افندمز حضرتلرینه طوتاشمقک اولان اسنادلرینی،
راویلرک عدل و مطعون اولمق جهتلرینی تفتیش ایتمک، آنلرک ترجمه
حاللری و تار یخلری ایله آشنا اولمق، برنجی قسم اولان «روایت
علمی» تحتنه مندر جدر. «روایت علمی» اعتباری ایله حدیثلر:
صیح و ضعیف، منکر و موضوع اوشنداق متواتر، مشهور و خبر
واحد هم ده بوندن باشقه پک کوب نوعلره آیورلورغه ممکن.

اسنادلری سلامت اولوب یئدیکی صوگ شول حدیثلر ایله عمل
مکن اولوب اولمادیغنی، دستور العمل ایدلوب طوتلمقدن برر مانع
تصادف ایدوب ایتمادیکنی تفتیش ایلامک «درایت علمی» در.

رسول الله افندمز حضترلرندن نقل ایدلمش حدیث ایله عمل ایدر
ایچون آنک درست ایدیکنی، جرح و علتدن سلامت اولدیغنی بیلورگه
مجبوریت اولدیغی کبی مضمونی ایله عمل ایتمکدن یا شرعی و یا عقلی
بر مانع اولمادیغنی بیلورگه ده کوب وقت احتیاج اولور. هر بر «قال
النبی علیه السلام» آستنده یازلمش عبارت، حدیث اولمادیغی کبی هر
بر حدیث ده دستور العمل حکمنی آماز. ایشته بو شیلرنی تفتیش
ایلامک «درایت حدیث» قسمنی تشکیل ایلور.

اوشبو سبب ایچوندر انک معتبر حدیث کتابلرندن اولان بخاری
و مسلم صحیحلرندله اولان حدیثلرنی اسلام علماسی شول حالنجه قبول

ایتمای بلکه همیشه تفتیش ایتمشار؛ حتی که بعض اورنده متنه خطا وار لغینی اثبات ایتمشردر.

اصول حدیث حقننه مطبوع اثر لر بونلردر: (۱) «الفیه فی اصول الحدیث». منظوم اولان بو کتاب، زین الدین العراقی (۸۰۵) اثری اولوب، کندسی و سخاوی (۹۰۲) طرفندن یازلمش ایکی عدد شرحی ایله برابر ۱۳۰۳ ده «لکناو» ده طبع اولنمشدر. (۲) «الرسالة المختصرة». سید شریف (۸۱۶) طرفندن قلمه آئیش بو اثر ۴ بیتده «جامع ترمذی» طرفنده برلکده باصلمشدر. (۳) «المنظومة البيقونية». منظوم اولان بو اثر زرقانی (۱۱۲۲) شرحی ایله برابر ۱۳۱۰ ده مصر ده طبع اولنمشدر. (۴) «مقدمة ابن صلاح». ابو عمرو بن صلاح (۶۴۳) تألیفی اولان بو کتاب ۱۳۲۶ ده مصرده مطبوعدر. (۵) «تقریب النووی». امام نووی (۶۷۶) اثری اولان بو کتاب امام سیوطیناڭ (۹۱۱) «تدریب الراوی» شرحی ایله برلکده ۱۳۰۷ ده مصرده طبع اولنمشدر. (۶) «نزهة النظر فی توضیح نخبة الفکر». ۱۲۹۵ ده «کانبور» ده طبع اولندی. ابن حجر العسقلانی (۸۵۲) اثریدر. و موسی افندی تحشیهسی ایله ۱۳۲۸ ده اورنبورغ شهرنده طبع اولندی. (۷) «مقدمة الشيخ عبدالحق». عبدالحق الدهلوی اثری اولان بو رساله «مشکات المصابیح» طرفارنده طبع اولندی.

مقصد.

۳

حدیث، اصحاب کرام و تابعین.

رسول اکرم وفاتندہ اصحاب کرام، یوز یکر می دورت بیڈ
مقدارندہ اولدیغی ظن ایدلنور (۱). بونلر آراسندہ بعضیلری پک کوب
حدیث روایت ایدیلکری حالده، بعضیلری اورتاچه و بعضیلری پک
آز روایت ایتمشلردر. هیچ بر حدیث روایت ایتمگانلر بونلرک
جمله سینه کوره ده کوب اولسه کرک. حدیث روایت ایدوب ایتمامک
حقندہ بعض بر سبیلر ده اولوب، بونلرک قانغی برلری حدیث کتابلرنه
ذکر ایدلمشدر (۲).

عبدالله بن عمر (بونلرک حدیثی ۲۶۳۰ عدد)، ابو هريره (بونلرک
حدیثی ۵۳۷۴ عدد)، انس بن مالک (بونلرک حدیثی ۲۲۸۶ عدد)،
ام المؤمنین عائشه (بونلرک حدیثی ۲۲۱۰ عدد)، عبدالله بن عباس
(بونلرک حدیثی ۲۶۶۰ عدد)، جابر بن عبدالله (بونلرک حدیثی ۲۵۴۰
عدد)، ابو سعید الخدری (بونلرک حدیثی ۲۱۷۰ عدد) و غیرلر برنچی
قسمندلر (۳).

(۱) علوم الحدیث لابن صلاح: ص ۱۲۱ و تقریب النوی. ص ۲۰۶.

(۲) صحیح البخاری. ج اص ۳۵-۳۶.

(۳) الک کوب حدیث روایت ایدن صحابه عبدالله بن عمر بن الخطاب ایدیکی

ابو هريره نلر بر حدیثندن آکلاشلور. صحیح البخاری ج اص ۳۶. مگرده عبدالله
بن عمر دن روایت ایدوچیلر، ابو هريره دن روایت ایدوچیلرگه نسبت ایله آرزاق
اولمش اولسه لر کرک.

خلفای راشدون، عبدالله بن مسعود، ام المؤمنین ام سلمه، براء بن عازب، عمران بن حصین، عبدالله بن عمرو بن العاص (۱)، مغیره بن شعبه، سعد بن ابی وقاص، ابو موسی الاشعری، ابوذر الغفاری، جابر بن سمره، ابو قتاده، سمره بن جندب ایکنچیلر دندر. بونلرک الڭ کوب ظاهر اولانلرینڭ حدیثلری ۱۰۰۰ عدد مقدارنده اولور.

سعد بن زید بن عمرو (۲)، ام المؤمنین ام حبیبه، عقیل بن ابی طالب و غیرلر اوچونچی صنفدن اولوب زییر بن العوام و غیرلر دورتنچیلر دندر (۳).

صحابه لردن صوڭ، حدیث و سنت علمی ایله اشتغال ایدنلر تابعون کرام اولوب بونلرک الڭ بیوکلری و علم تاراتیق طوغر و سنده کوب خدمت ایدنلری شونلر در: سعید بن المسیب، قاسم بن محمد بن ابی بکر الصدیق، عروقه بن زییر بن العوام، خارجه بن زید، ابوسلمه بن عبدالرحمن بن عوف، عبیدالله بن عبدالله بن عتبّه، سلیمان بن یسار (تابعین عصرنده و بر وقتده «مدینه» شهرنده اولنوب شریعت علمی، خصوصاً حدیث شریف و سنت علمی نشر ایلا دیکلری مناسبت

(۱) اصحاب کرام آراسنده «عبدالله» اسمنده اولان صحابه لر عزالدین ابن الاثیرک «اسد الغابه» ده یازدیغینه کوره ایکموز یکریمی قدردر. بونلر آراسنده الڭ کوب علم تاراتوچیلری «عبداله» ديه مشهور اولمشلردن (عبداله، عبد جمعی اوله در). «عبداله» ديه حنفیلر: عبدالله بن عمر، عبدالله بن عباس، عبدالله بن مسعود گه و حنفیه لردن باشقه لرده عبدالله بن مسعود اورئینه عبدالله بن عمرو بن العاص ايله عبدالله بن زییرنی قوشارلور. حنفیلرگه کوره اوچ و باشقه لرغه کوره دورتدر.

(۲) بعضیلر بونلڭ روایتی یوق دییورلر.

(۳) صحیح البخاری، ج ۱ ص ۳۵.

ایله اوشبو یدی ذات «فقهاء سبعه» دیمکه مشهور اولمشلردر (۱).
 سالم بن عبد الله بن عمر بن الخطاب، ابوبکر بن عبد الرحمن بن
 الحارث، علقمه، مسروق، کعب الاحبار، شریح، مطرف، حسن
 البصری، ابراهیم النخعی، سعید بن جبیر، ابن سیرین، شعبی، طاوس
 بن کیسان، عطاء بن یسار، مجاهد، عکرمه، عطاء بن ابی رباح، نافع،
 مکحول، وهب بن منبه، حفصه بنت سیرین، عمرة بنت عبد الرحمن (۲)،
 زینب بنت کعب، عائشه بنت سعد بن ابی وقاص، زهری محمد ابن
 شهاب، عمر بن عبدالعزیز، قتاده، هشام بن عروه، ابن جریج، ابن
 ابی لیلی، ابن اسحاق، اوزاعی، شیخ الاسلام شعبه بن الحجاج، ابن
 ابی ذیب، ماجشون، لیث بن سعد، فضیل بن عیاض، سفیان بن
 عیینه، عبدالله بن المبارک (۳) و غیرلر.

(۱) بو سوز ابن صلاحک «علوم الحدیث» نام اثرندن آندی. ابو سلمه
 بن عبدالرحمن اورنینه عبدالله بن المبارک، سالم بن عبدالله بن عمرنی و ابوالرزادده
 ابوبکر بن عبدالرحمن الحارثنی صاامشلردر. خرافات اهللری و دین تاجرلری، گویا
 فقهاء سبعه اسملری یازلمش شیلر اولرغنه یانماز و صوده هم غرق اولماز، اوغرلنماز، بلا
 و قضایره اوغراماز دیه یالانلر اختراع ایتمکه اهل اسلام بایلغنی جمع قیلورغنه آلت
 اتخاذا ایتمشلردر. رسول الله بلکه حق سبحانه و تعالی حضرتلری اسمی یازلمش
 شیلرده بویله خاصیت اولماسون ده معصوم دگل فقهاء سبعه اسملرنده اوشبو غیر
 طبیعی شیلر اولسون ایش. فقهاء سبعه نلک خاصیتلری اسملرنده دگل بلکه نشر ایلامش
 عمللرنده در.

(۲) بونلرایکیمی «سینه التابعین» دیه مشهورلردر. «علوم الحدیث». ص ۱۲۴.

(۳) ترک نسلندن الوغ بر عالمدر.

مقصد .

۴

حدیث و مشهور مجتهدلر .

حدیث روایت ایتمک طوغروسنده مشهور مجتهدلرک حاللری متفاوت اولوب، بعضیلر پک کوب حدیث روایت ایتدیکلری حالده بعضیلری پک آز روایت ایتمشلردر. «مشهور مجتهدلر» دیمکدن مقصد ایسه بر جمعیت صورتنده و مخصوص قاعده لره مبنی اتباعلری اولان کیمسه لردر. یوقسه هجرتدن برنچی، ایکنچی و اوچونچی قرنلر ده علم ایله اسم چیقارمش کیمسه لرک اکثری - ایاروچیلری اولسه اولماسه - مجتهدلک مرتبه سنک اولورلر ایدی. بویله کیمسه لرک اوزلرینک ترجمهء حاللرینی و حفظ هم روایت ایلامکده اولان حدیثلرینی بیلوب یتشدرمک انسان طاقتندن خارجدر.

مذهبلری اسلام دن یاسنده شایع، کوبمی و آزمی تابعلری اولان مشهور مجتهدلر بونلردر: ابو حنیفه، مالک، سفیان ثوری، ابن ابی لیلی، اوزاعی، سفیان بن عیینه، لیث بن سعد، شافعی، احمد ابن حنبل، اسحاق بن راهویه (۱)، داود بن علی ظاهری، بقی (۲) بن

(۱) راهویه، فارسجه اولان «راه» ایله «ویه» دن مرکبر. سفرده وقت طوغدیغی سببندن «راهویه» دیه اسملانمشبر. نحو و ادب عالملری، «راهویه» نی سیویه و نفطویه قبیلندن و اوک و آنک ما قبلنده اولان حرفک فتیحی، یانک سکونی ایله او قودقلری حالده محدثلر و اوک سکونی وهانک ضمی، یانک فتیحی ایله او قورلر. (۲) بو کیمسه ننگ اسمی مرتب سهوندن اولسه کربک «مقدمه و فیه الاسلاف» ده «تقی» رسمنده باصلمشبر. ص ۲۷۳. بونی تصحیح فیلورغنه تیوشلی.

مخلف اندلسی، ابو جعفر محمد بن جریر طبری، ابن خزیمه، ابو ثور
 ابراهیم بن خالد کلبی، ابن حزم، ابو عبدالله جعفر الصادق بن محمد الباقر.
 بونلر آراسنده باشقه لره نسبت ایله آز روایت ایدن مجتهد ابو
 حنیفه حضرتلریدر. صوگ مؤلفلردن بری (۱) بوناگ حدیثلرینی ۵۰۰
 ایله ۱۰۰۰ آراسنده اوله چغنی تخمین ایلار. مجتهدلرک حدیث روایت
 ایتمکلری حقنده اولان بحثنده ابن خلدون: « فابو حنیفه رضی الله عنه
 یقال بلغت روایتیه الی سبعة عشر حدیثا او نحوها » دیمش ایسه ده (۲)
 بو عبارتده بعض بر کلمه لر توشوب قالمش اولسه کرک. زیرا ابو حنیفه
 هر نه قدر باشقه محدثلر قبیلندن خراسان و مصر، یمن و نيسابور
 کبی اورنلرده یورمامش ایسه ده بیوک عالمردن و مجتهدلردن بری
 ایدیکنده شجهه یوق. بویله بر مجتهد ایچون اون یدی عدد حدیث
 پک آز اولسه کرک. ابو حنیفه حقنده حافظ ذهبی: « وحدث عن عطاء
 و نافع و عبد الرحمن بن هرمز الاعرج و عدی بن ثابت و سلمة بن
 کهیل و ابی جعفر محمد بن علی و قتادة و عمرو بن دینار و ابی اسحق
 و خلق کثیر » دیور (۳). بومذکور ذاتلر هر بری الوع محدثلردندر،
 شونلردن حدیث ایشدوب ده بوتون حدیثی اون یدی گنه اولمق احتمال
 طوتماز. هر حالده نه کبی کلمه لر توشوب قالدیغنی تعیین قیلورغه
 اقتدارمز اولماسه ده، ابن خلدون عبارتنگ غلط وارلغنگ شجهه مز یوق (۴).

(۱) زرقانی «الموطاء» شرحنده.

(۲) ج ۱ ص ۲۱۷.

(۳) تذکرة الحفاظ. ج ۱. ص ۱۵۱.

(۴) ابن خلدون عبارتلرئنه باشقه اورنلرده سهولری وارلغنی معلوم اولدیغندن
 بو یرده سهو اوله چغنده تردمز اولمادی. حتی مذکور عبارتته طوتماش اولاروق ذکر
 ایتدیکی: « و مالک رحمه الله انما صح عنده ما فی کتاب الموطاء و غایتها ثلثمائة حدیث
 او نحوها » جمله سیدی ده درست دگلر. زیرا امام مالک موطاءئنه اولان حدیثلرک مسندلری
 گنده بوندن پک کوب زیاده در.

بو غلط ابن خلدونڭ اوزنده دگل بلكه ناسخلر طرفندن ميدانه كالمش اولور. ابو حنيفهڭ روايتى آز اولمق باشقهلره كوره گنه در. بوده سنت و حديث علملرى طوغروسنده مساهله سندن ويا كه بضاعت آزالغندن دگل بلكه شونى مقتضى اولان باشقه بر حاللرگه كوره در. نيت و مقصدلر ينيڭ اقتضاسينه، طبيعت و وجدانلر ينيڭ اجبارينه كوره بعض بر سلف عالملرى، ترتيب ايتمش اولدقلرى كتابلرينى و جمع ايلامش حديثلرينى حتى ياندرمشلردر (۱). اوشبو قبيبلدن بعض برلرى اوزينيڭ امثالينه نسبت ايله آز روايت ايتمش اولسه ده عجب اولماز. عصر مزده علم و اقتدارى مسلم اولنمش شيخ جمال الدين الافغانىڭ بتون اثرى جريده لرده يازمش اولديغى بعض بر مقاله لرى ايله بر ايكى عدد مختصر رساله دن عبارتدر. بوشى ايسه، مشار اليه حضرتلر ينيڭ تحرير بابنده اقتدار سزليغينه، قلمينيڭ عجزينه حمل اولنماز. مع ما فيه ابو حنيفه حضرتلرى طرفندن روايت ايدلمش حديثلر، صوڭ عالملر طرفندن «مسند ابى حنيفه» اسمى ايله كتاب روشنده ترتيب ايدلمش و بعض بر نسخه لرى طبع هم اولنمشدر. كور-ديكمز بر نسخه سنده اولان حديثلر اون يدى مقدارنده غنه دگل بلكه يوزلر ايله در.

بعض بر كيمسه لر: «حديث روايت ايتمك طوغروسنده ابو حنيفهڭ شرطلرى پك آغير ايدى، شونڭ ايچون باشقهلره كوره حديثى آز اولدى» ديسه لرده بوڭا قارشو: «ابو حنيفه شرطلرى نه قدر آغير اولسه ده اولور، اما بخارى شرطلرينه كوره ينگل ايدى»

(۱) قراء سبعه دن اولان ابو عمرو بن العلاء المازنى البصرى يردن اوى توبه سينه قدر تزلوب طورمقده اولان تاليفاتنى ياندرديغى مرويدر. وفيات الاعيان.

دیه بحث ایدوچیلر وار. هر نه بو مسئله اول قدر اهمیتی دگل؛
مجتهد ایچون، اوزینه کرب قدر حدیث روایت ایتسه کفایت قیلور،
زیاده سنی روایت ایتسه ایتماسه اوزینک اختیارنده در. «فاسئلوا اهل
الذکر ان کنتم لا تعلمون».

مقصد.

۵

حدیثلرنی یازمق حقنده اذن ومنعلر.

قرآن عظیم الشان، رسول اکرم سلطان الانبیا آفندمز حضرتلری
زماننده و آنک امری ایله یازلنوب طورلدیغی خالده حدیثلرنی یازمق
حقنده رسول صلی الله علیه وسلم طرفندن منعلر صادر اولمشدر. بونکله
برابر، حدیثلرنی یازمق حقنده اذن ایدیکنی اشعار ایدن حدیثلرده
وار. اذن حدیثی اولمق اوزره فتح مکه کوننده: «اکتبوا لابی فلان»
حدیثی (۱) و منع حدیثی اولمق اوزره: «لا تکتبوا عنی ومن کتب
عنی غیر القرآن فلیمحه» حدیثی (۲) ایراد ایدلنور. فقط اذن حدیثلری
ایله منع حدیثلری بریره کتورلدیکنده منع حدیثلری قوتلی اولهچغی

(۱) صحیح البخاری. ج ۱ ص ۳۶.

(۲) صحیح مسلم. ج ۲ ص ۳۹۳. اوشبو حدیث شریف شرحنده امام نووی:

«وقیل انما نهی عن کتابه الحدیث مع القرآن فی صحیفه واحده لئلا یختلط فیشتبه
علی القاریء والله اعلم» دیه بر سوز نقل ایدر. ج ۱۲ ص ۴۱۲.

معلومدر. زیرا اذن حدیثلری، بعضی شخصلر و بعضی وقتلره مخصوص اولدیغی حالده منع حدیثلری عمومیدر. عصر سعادتده قرآن شریف تدوین ایدلدیکی حالده حدیثلر تدوین ایدلماش، تدوین دگل حتی روایت ایتمکندنده بعضی بر من له الامرلر طرفندن منع ایدلدیکی مرویدر. حضرت ابو هریره: «لقد حدثکم باحادیث لو حدثت بها زمن عمر بن الخطاب لضربنی بالدرة» دیمشدر (۱). اوشنداق قرظه ابن کعب: «بعثنا عمر بن الخطاب الی الکوفة وشیعنا فمشی معنا الی موضع یقال له صرار فقال اتدرون لم مشیت معکم قال قلنا لحق صحبة رسول الله صلی الله علیه وسلم ولحق الانصار قال لکنی مشیت معکم لحدیث اردت ان احدثکم به فاردت ان تحفظوه لعمشای معکم انکم تقدمون علی قوم للقرآن فی صدورهم هزیز کهزیز المرجل فاذا رأوکم مدوا الیکم اعناقهم وقالوا اصحاب محمد فاقولوا الروایة عن رسول الله صلی الله علیه وسلم وانا شریکم» دیه روایت ایلامشدر (۲).

رخصت ایله نهی حدیثلرینی تطبیق ایتمک حقنده امام نووی: «فالاذن لمن خیف نسیانه والنهی لمن امن وخیف اتکاله. او نهی حین خیف اختلاطه بالقرآن و اذن حین امن» دیه توجیه ایدر (۳). فخر الانبیا افندمز حضرتلری اگرده قرآن شریف قبیلندن حدیثلرینه عبارت و لفظلری ایله حفظ ایتمک و بونگله برابر قرآن شریف قبیلندن لکن قرآنن آیروم صورتده یازمق حقنده امر ایتمش

(۱) «مختصر جامع بیان العلم». ص ۱۷۵. اوشبو مناسبت ایله معاصر لرمزدن بر ذات: «اگرده ابو هریره وفاتی کونینه قدر حضرت عمر یاشامش اولسه ایلی، حدیثلرینک پک کوبسنی روایت ایتیهچک ایش» دیور.

(۲) سنن ابن ماجه. ج ۱ ص ۹. حدیثده اولان «هزیز، صوت معناسنده، «مرجل» تقریبا قازان معناسنده.

(۳) تقریب. ص ۱۵۰.

اوله ایدی، شبهه یوقدرکه اصحاب کرام، حدیثلری ده اوزینه باشقه
 روشده غایت دقت اوزرنده وایشندیکلری کبی لفظی ایله حفظ ایتمش،
 زیاده ونقصان احتماللرینی قالدیرمقسزین کاغدلرده یازمش اولورلر
 وبو سببدن ده امت اوزرینه متواتر اوله رق ایکی کتاب واصل اولمش
 اولور ایدی. عصر سعادتدن اعتبارا بر برینه آیری صورتک یازارقلری
 سببندن قرآن عظیم الشان ایله حدیثلرک فاشمقی وخلقلرک ده اشتباه
 ایلامک احتمالی اولماز ایدی. بوندن باشقه، قرآن شریفک نظمی
 معجز اولدیغی سببلی، لفظنده اعجاز اولمامش حدیثلر ایله اختلاط
 ایتمه سی و اشتباهنی موجب اولمه سی صورت طوتماز ایدی. بناء علیه
 رسالتیناه حضرتلرندن نه قدر حدیث صادر اولمش ایسه جمله سی
 معلوم ومعدود اولور، موضوع وباطل حدیثلر اولنمق احتمال طوتماز،
 حدیث طوغر وسنده بونچه اختلافلر، افترا وبهتانلره یوللر قالماز ایدی.
 اوشبو سببدن حدیث علمی هر کیم ایچون کون کبی آشکار اولور،
 جرح وتعدیللر ایچون قاعده لر توزیرگه، اسنادلر تفتیش ایذوب
 اتصال وانقطاع، قبول وطعن وباشقه بو کبی بحثلره توغل ایدرگه یول
 قالماز وحاجت توشماز ایدی. فقط بویله بر حال اولمامش، بلکه
 حدیثلر تاراو ویالکمز کوکللرده گنه هر کیمه معلوم اولان روشلرده
 قالمشدر. بو طوغروده بزه معلوم دگل الوغ سببلر اوله چغنده شبهه
 یوق، بزه معلوم اولانلری بونلردر: (۱) آیری آیری اوله رق ایکی
 بیوک کتاب یازمق ممکن ایسه ده، بو حال عصر سعادتدن کوب صولک
 اولان مدنیت عصرلرینه کوره در. کاغذ اولنمامش ویازوچیلرده نادر
 اولان عصر سعادتده نسبتله بو اش ممکن اولنماز ایدی. حتی که قرآن
 شریفک ده مکده نازل اولان قسمینک اکثری کوکللرده صافلانوب،
 آنچق مدینه گه هجرت صوگنده غنه یازلمشدر. بونک سببی «مکه» ده

اولان حاللرک مساعده سزلسگی اولمشدر . ۲) قرآن شریفک نظمى معجز ایسه بو شی آنچق بلاغت و فصاحت فاعدهلری ایله آشنا اولان خاص آدملر و بیوک طبقلره کوره ، بوده اوچ آیت مقداری اولمق ایله مشروطدر . اگرده قرآن شریف روشننده حدیثلرده یازلوب وارلسه ، دیدیکمز آدملردن باشقلرده و اوچ آیتدن آز اولهچق حدیثلره کوره همیشه التباس و اختلاط احتمالی باقی اولور ایدی . اوشبوندن احتراز یوزندن حدیثلرنی یازمقدن منع صادر اولمش اولور . ۳) رسول اکرم کندیسى شرك بيشوگنده ظهور ایدوب مشرکلرک احوال روحیهلری ایله کامل آشنا اولدیغندن بتون غیرتنی بونک اورلقنى اوزمک حقتنده صرف ایدر اولمش و اسلاملرک اوشبو ضلالتله کیر و قایتمقارینه سبب اولهچق شیلردن صافلامق چارهلرینی هر وقت کورمشدر . اگرده قرآن ایله برابر متواتر صورتده ایکنچی بر کتاب اولهرق حدیث هم قالور اولسه خلقلرک بو کتابی قرآن شریفه مساوی طوتاچقلرینی و کوبلرینک حتی ایکی کتابک صاحبلى آراسنده معاذالله بعض بر طوغر ولرده مساوات فهم ایدهچکلری احتمالندن قورقوب اهون الامرین اولان طرفنى ترجیح ایتمش و حدیثلرنی تدوین ایتدیرمامش اولسه کرک . اسلام دینی کامل تبلیغ ایدلنهچکی تأمین اولندیغندن بویله تدبیر ایتمکدن مانع کورلمامشدر . حدیثلر خواه یازلسون خواه یازلماسون ، امت اوزرینه تمام تبلیغ ایدلدیکنده شبهه یوقدر .

حدیثلری یازمق و روایت ایتمکده اولان منع دلیللرینک حفظ ایتمک مسئله سینه تعلقى یوق و حفظ ایتمکدن منع واراغی مروی دگلندر . احتمال که حدیثلرنی یازمقدن نهی ایلامک ، آدملر یازولره اعتماد ایدوب حفظ حقتنده مساهله ایتماسونلر سببنه مبنی اوله بیلور .

مقصد

۷

سند و متن، بو طوغروده اولان وظیفه لر.

«متن» دیه جناب رسالتپناه افندمز حضرتلرندن صادر اولان عبا رتله و «سند» دیه ده «حدثنا فلان عن فلان» دیه کبی شول متنی کو چرمکه اولان راویلر (واسطه لر) دیورلر. سندس ذکر ایدلمش حدیثلر «مرسل» اسمنده اولورلر.

حدیث روایت ایدنلرک مسلم و عاقل، عادل و بالغ اولمقلری شرطدر. بونلرک شرط اولمقی کو براك عالمله کوره اولوب، حقیقت حاده هر بر شرط حقنده نزاع ایدوچیلر اولدیغندن اتفاق واقع اولما مشدر. بوندن باشقه بعض بر محدثلر اوز طرفارندن خصوصی شرطلرده تعیین ایدرلر. بو خصوصی شرطلر کوب وقتده بر روده اولمادیغندن هر کیمک شرطی اوزینه کوره اولور. اوشنداق عقل ایله عدالت، آرشین و تاشلر ایله اولچانه چک شیلردن اولمادیغندن قانغی بر ماده لرده مخالفتلر واقع اولور. برینک «عادل» دیه بیلدیکی بر کیمسه، ایکنچی بری طرفندن جرح ایدلنور و بر محدث طرفندن «عقلی» ظن ایدلمش کیمسه ایکنچیسى عندنده عقلینه ضعیفک کلدیکی ایله حکم ایدلنور. یک کوب محدثلر طرفندن «ثقة امام حافظ» دیه شهادت ویرلمش وحد یثلری ده امام بخاری طرفندن قبول ایدلمش احمد بن صالح ابو جعفر الطبری المصری حقنک امام نسائی: «غیر ثقة ولامأمون» دیمشدر (۱).

(۱) «تدریب الراوی». ص ۲۶۲ و «تذکره الحفاظ» ج ۲ ص ۷۹.

بونگ نظیر لرینی یازار ایسه ک سوز اوزایور. ایشته حدیثلرک صحیح اولوب اولمادقلری حقنده اولان کوب دعوالرک منشائی اوشبو سببلر اولور. هر بر محدث اوز فکرنده قالدیغندن عمومی صورتده اوله رق کوب نزاعلر حل ایدلماز، بلکه: «بو حدیث فلان محدث فکرینه کوره صحیح و فلان محدثه کوره صحیح دگل یا که ضعیفی» دیه تفصیل قیلورغه مجبوریت اولور. امام مالک قاشنده یالکیز «الموطاء» ده اولان حدیثلرگنه صحیح اولدیغی مرویدر. هالبوکه کتب سته و مسند لرکه نسبت ایله بونده اولان حدیثلر پک آزدر. امام مالک حضرتلرینک اوشبو فکرلرینه کوره اشراط ساعت حقنده اولان حدیثلرک حاللری نیچوک اوله چقدر؟

متواتر دگل بر حدیثک صحیح ایدیکی حقنده محدثلر طرفندن نزاع اولماز ایسه بوکا باقوب ده: «بو حدیث یقینی صورتده رسول اللهدن صادر اولمشدر» دیه حکم ایتمک ممکن اولماز. زیرا صحابهلر هم داخل اولدقلری حالده - پیغمبرلردن باشقه انسانلر معصوم اولما- دقلرندن بو طوغروده یا کلمه قملری یا خود اونودمقلری، بر حدیث یرینه ایکنچیسینی نقل ایتمکلی و یا که رسول اکرم دن صادر اولان الفاظ مبارکه یرنده یالکیز معنای غنه نقل ایتمکلی جائزدر (۱). اوشبو حکمت که «بنیدرکه: «متواتردن باشقه حدیثلر ایله یقین حاصل اولماز» دییورلر. یقین حاصل اولماش حدیثلر ایله، طبیعی، اعتقادات هم ثابت اولماز. بعضی بر عقیده کتابلرنده اشراط ساعت حقنده صادر اولان حدیثلره بنا ایدوب خروج دجال و مهدی، نزول عیسی کبی بر چوق شیلر ذکر ایدلماش ایسه ده اغلب احتماله کوره بونلر، کتابلرینی

(۱) حضرت عمر روایت ایتمش اولان بر حدیث حقنده حضرت عائشه نک:

«یرحم الله عمر انه لم یکنب ولیکنه نسی او اخطاء» دیدیکی مرویدر.

یالکز قطعی صورتده ثابت اولان اعتقادلره حصر ایتمامشدر؛ بلکه طفیلی اوله رق ظنباتنی ده درج ایلامشدر. پک کوبلرینک فرودن اولان امامت بختلرینی عقائد کتابلرینه درج ایتمکلی بزم ظنمنزنی تأیید ایلاسه کرک.

برنجی قرنده خبر واحد درجه سنده اولدیغندن بونده ذکر ایتمک یکنز احتماللردن خبر مشهورلرده سلامت دگلدر. زیرا حدیثلرده یالکز معنائی نقل ایتمک جائز اولوب معنائی ایسه هر کیم اوزینک فهمینه و آکلادیغینه کوره نقل ایتمک طبیعیدر. بناء علیه آنلر ایله ده یقین و احکام قطعیه ثابت اولماز. «خبر مشهورلری رد قیلمق بدعتدر» دییو. لیش سوز اکرده معتبر و موثوق ذاتلردن صادر اولمش ایسه شبهه یوق، بو سوز اعتقادات غه کوره دگل بلکه علمیات غه کوره در.

عدالت حقنده اولان نزاعلره مبنیدرکه، مطعون حدیث کوچرمک تهمتندن حدیث اماملری سلامت قالمامشدر. اک بیوک و معتبر محدثلردن اولان بخاری ایله مسلم مرجئه، نواصب، شیعه، قدری، جهمی، اباضی و باشقه بونلر کبی بدعت مذهبیره منسوب آدملردن حدیث کوچرمک ایله تهمت ایدلنورلر (۱).

محدثلرک خدمتلری اسناد نقتیش ایتمک اولوب بر حدیثک سنندی، کندیلری وضع ایتمش قاعدهلره موافق اولور ایسه حدیثک صحتی ایله، عکس حالده عکسی ایله حکم قیلورلر. فقط بونک ایله حدیث علمی طوغروسنده اولان وظیفه تمام اولماز، بلکه اک بیوک خدمت «متن»

(۱) امام نووی بو کیمسه لرینی «تدریب انراوی» نام اثرنده (ص ۱۲۰-۱۲۱) اسم و کنیه لری و باشقه تعریفلری ایله بیان ایلامشدر. هر کیم فاشنده معلوم اولان عکرمه مولی ابن عباس حضرتلری اباضی اولمق ایله و وهب بن منبه حضرتلری ده قدری اولمق اوزیه کوسترلور.

تفتیشندن عبارتند. متن تفتیش ایتمک اوزینک متخصص عالملرینه مخصوص بر وظیفه اولوب، آنلردن باشقلر بوگامداخله ایده بیلمازلر. بعض بر وقت، محدثلر نظرند صیح اعتبار ایدلمش حدیثلر، قرآن شریفه مخالف اولمق بلکه عقلی دلیللره منافی کورلمک بهانه سسی ایله متخصص عالملر طرفندن ترک یاخود تأویل ایدانور. مثلاً: حضرت عمر و اوغلی عبدالله روایت ایتمش اولان: «ان المیت یعذب ببعض بکاء اهله علیه» (۱) حدیثنی حضرت عائشه: «حسبکم القرآن: - لاتزر وزارة وزراخری» دیه قرآن شریفه منافاتنی سبب کوسترمکله رد ایتدیکی مرویدر.

مقصد.

۸

محدثلر و حفظلری، صحیح حدیثلر.

محدث، دیه حدیث علمی ایله مشغول و بو فنده متخصص اولان ذاتلره دییورلر. محدثلر و حافظلر، اوزلری حفظ ایلامش حدیثلری و حدیثلرک سندلری ایله شول درجهده آشنا اولورلر ایدی، که اگرده ایکی حدیثک سندلری آلماشدرلور اولسه فی الحال آکلاب هر بر حدیثنی اوزینک سندینه یالغارلر ایدی. بونک بر مثالی امام بخاری ترجمه سنده ذکر ایدلسه کورک.

(۱) صحیح بخاری. ج ۲ ص ۸۱. صحیح مسلم. ج ۱ ص ۴۵۴.

حدیث اهلرینه مخصوص طبقات و تراجم کتابلرینه کوز صالند۔
 یغنده بونلرک حفظلری قوتلی اولمق و حفظ ایلامش شیلری کوب
 اولمق حقدنه اولان خبرلر شایان تعجدر. اوشبو اثرلرنی اوقومقده
 اولان شاگردلر استبعاد ایتماسونلر ایچون استطراد یوللو بو یرده
 بر ایکی جمله یازوب کیدر اولسه ق ضرر اولماز۔ «لعلهم یرشدین»
 بیوک حکیملر خبرینه کوره حفظ حاسه سسی، باشقه حاسه لردن
 آیروم اوله رق اوزینه مستقل بر حاسه اولسه ده حقیقتی بوکونه قدر
 هنوز معلوم اولمامشدر. انسانلرده اولان اوشبو قوت، غایت متفاوت
 اولوب بعضیلرده پک ضعیف و بعضیلرده افراط درجه ده قوتلی اولور.
 آسیای صغرانک غرب طرفنه حکومت سوروب ده میلاددن ۱۲۳ یل
 مقدم وفات اولان «میتریداتس» نام کیمسه نک یکر می ایکی تورلی
 لسان ایله سویله مکده اولان مختلف قوملره حکومت سوروب هر بر
 قوم حضورنده کندی لسانلرنده خطبه سویلادیکی، نه قدر عسکری
 وار ایسه هر برینک اسم و فامیلیه لرینی بیلدیکی مرویدر.

میلادی ایله ۱۶۰۶ ده وفات اولان بلچیکا عالمی «لیبس»، مؤرخ
 تاسیت اثری اولان لاتینچه تاریخی حفظ ایدوب بر کلمه سنک یا کلمشما۔
 قسزین اوقور اولمش؛ حتی که بر حرفنده یا کلمشور اولسه باشن
 کیسمکنی شرط ایدوب بحث که کرشه چکنی دعوا ایلامشدر.

حضرت ابن عباس، قریش شاعری اولان عمر بن ربیع نکه
 سکسان سطرده عبارت اولان بر قصیده سیننی بر مرتبه ایشتمکله حفظ
 ایدوب بر مرتبه یوقاریدن توبان و ایکنچی مرتبه ده توباندن یوقاری
 اوله رق اوقوب چیقدیغی مرویدر (۱).

بدیع الهمدانی ینگلگنه بر مطالعه ایله نچه کاغدلردن عبارت

اولان رساله لرنی یادلار و بر مرتبه اوقومق ایله ۵۰ سطر دن عبارت قصیده لرنی حفظ قیلور ایدی. معرینک حافظه سی نه قدر اولدیغی «ابو العلاء المعری» رساله سنده ذکر ایدلی.

حماد الراویه، بر طوئاشدن الفبا ترتیبی ایله ایکی بیگ توقسان عدد قصیده اوقومش، خلقلر نوبت ایله دگلامشدر. بر وقتلر اندلس مملکتنده سیبویه کتابنی حفظ ایتک ایله قناعت ایدنلرنی یالقاو عدد قیلورلر و بعض برلری حتی اغانی بیکلارلر ایدی (هر بیتنده ۲۵ یول اولوب سیبویه کتابینک باصمه نسخه سی ۶۲۱ بیت واغانینک هر بیتنی ۳۱ سطر اولوب بتونسی ۳۷۶۰ بیتدر).

اندلس ایدیلرندن بری اوزینک حفظنی صنماق آرزو سنده اولانلر ایچون کیچده قاف قافیه سنندن شعر اوقورغه باشلامش، تاک آتدیغی وقتنده هنوز اوشبو قافیه تمام اولمامشدر. بو کبی آدملر پک کوب اولدیغندن شوندن زیاده سیننی یازمق ممکن دگل.

بو کونده آدم بالاسنده حفظ قوه سی غایت ضعیف لانه مشدر. بوکا ایسه ایکی توری بیوک انقلاب حصولی سبب اولمشدر. بونلرک بری کتاب لر تالیف ایدلنورگه باشلامق و ایکنچیسیده باصمه چیلق هنری حادث اولمقدر. استعمال ایدلمکسزین معطل یاتمش قوراللر طوتغوب، بوزو- لیدیغی کبی انسانلرده اولان قوتلر عملسز طورمق سببندن ضعیفلانر لر. خلقلر، بر مرتبه ده کتابلرغه اشانوب حفظ اشلرینه اهمیت ویرماز اولمشلر ایدی، صوکره طبع صنعتی ظاهر اولدیغنده اک جزئی شیلرگه قدر یازوب باصدرلر و شونلره اعتماد ایدوب طور اولدیلر. ایشته اوشبو سببندن حفظ قوتینه بیوک بر خلل کلدی، حتی ایسکیلرک خبر لرینی اوقودیمز وقتده اشانمازلق درجه لرگه توشدک.

محدثلر، حدیثلرک سندلرینی تیکشروب، اصلسز یا که اسنادلی اولدقلرینی تدقیق ایدوب کندی تالیفلرینه یازمشلردر. شونک ایچون بو کونلرده حدیثلرک اسنادلرینی، مجروح یا که مطعون ایدیکلرینی تفتیش ایدرگه لزوم قالمامشدر. بلکه قوللرده اولان اعتمادلی اثرلر گه اسناد ایلامک کافی اولور. اوشبونک ایچون «کتاب سنه ناک برینه اسناد ایدلمش حدیث گویا رسول الله حضرتلرینک اوزینه اسناد ایدلمش کبیر» دیبورلر.

حدیث روایت قیلور ایچون قولده بر متصل سند اولمقده شرط دگلدر. نسخه سینک درستلگنده شبهه اولمامق شرطی ایله کتب سنه و یا که معروف مسندلرده اولان حدیثلرینی نقل ایتمک - خواه متصل بر سندی اولسون، خواه اولماسون - درستدر. متصل سلسله لر تحصیل ایتمک یالکز تیرکلنمک قبیلندن بر شیدر (۱).

کتب سنه ده اولان حدیثلردن - محدثلر طرفندن استثنای ایدلمش بئیش اون عدددن باشقلاری - «صحیح» اعتبار اولنور و صحیح حدیثلرک بخاری ایله مسلم اتفاق ایدنلرینه «متفق علیه» دیه تعبیر ایتمک عادتلی شایع اولمشدر.

«متفق علیه» تعبیر ایدلن حدیثلر حقنده متصل و مرفوع اولمق شرطی ایله، ابن صلاح: «وقد اتفقت الامة علی ان ما اتفق البخاری و مسلم علی صحته فهو حق و صدق» دیمشدر (۲). فقط ابن صلاحک بو دعواسینه بر قاچ ذاتلر، خصوصاً ابن الهمام ایله حنفیه لرک صوکت عالملری رضا اولمامشدر و: «امتک بونلرک حدیثلرینی اتفاق ایله قبول ایتمکلری، باشقلره کوره سندلری اعتمادلی اولدیغی جهتندن،

(۱) «شرح صحیح مسلم للنووی». ج ۱، ص ۲۴. تدریب الراوی ص ۴۹.

(۲) «علوم الحدیث». ص ۱۲.

اسنادی محکم اولان هر بر خبر واحد بو حکمه اولوب، عملنی موجب اولمده متفق علیه اولان حدیثلرک آیرم بر امتیازلری یوقدر» دییور لر. و الله اعلم بالصواب.

مقصد.

۹

معاش و مغیبات غه دائر حدیثلر.

اخلاق و عملیات، عموماً دینی و شرعی امرلر حقیق اولان حدیث لردن باشقه دخی حدیثلرک مغیبات که دائر و علم معاش که عائد قسملری ده وارد. اوزینک کرمش یولینی غائب ایتماسون و اعتقاد دینک زلزله که اوچرامقندن امین اولسون ایچون حدیث علمی تحصیل قیلورغه کرشمش شاگردلر، حدیثلرک اوشبو قسملرینی ده بیلور که تیوشلی.

پیغمبر لر، الله تعالی حضرتلردن رسالت تبلیغ ایتمک اوشنداق غائبلردن خبر ویرمک حقیقده، کرک قصدی صورتده اولسون و کرک اونودوب اولسون خطاغه مرتکب اولمقندن منزهلردر. اما بونلردن باشقه ده عادتق انسانلر قییلندن سهو و غلط قیلمقلریده ممکن. زیرا تبلیغ رسالت و یا که مغیباتدن ویرلمش خبرلردن باشقه شیلرک رسالت که مناسبتلری اولمادیغندن آنلرده اولان کیمیچیلک، رسالت که عائد دگلدر. بر پیغمبر ایچون صناعت علمندن خبرسز، کتابت هنرنندن

معلوماتسز اولوق عیب اولمادیغی کبی احوال طبیعیله لر ، عموما معاش علملری ایله آشنا اولماق ده عیب اولماز . مع ما فیہ عقللری کامل و فہملری عالی اولدیغی جهتله تبلیغ رسالتدن باشقه بیرلرده اولان سهو و خطالری ده پک نادر اولور .

امام مسلم طرفندن : « قدم النبی صلی الله علیه وسلم المدینة وهم یأبرون النخل یقول یلقحون النخل فقال ما تصنعون قالوا کنا نضعه قال لعلکم لو لم تفعلوا کان خیرا فترکوه فنقضت او قال فنقضت قال فذکر واذک له فقال انما انا بشر اذا امرتکم بشیء من دینکم فخذوا به و اذا امرتکم بشیء من رأیی فانما انا بشر » (۱) دیه روایت ایدلمش حدیث شریف شرحنده امام نووی : « باب وجوب امتثال ما قاله شرعا دون ما ذکره صلی الله علیه وسلم من معایش الدنیا علی سبیل الرأی » دیه سوز باشی قوبیش : و « علم معاش حقنده ، رسول الله حضرتلری اوز رأیی ایله سویرلامش سوزلرنده بعض بر یا کیشلقلر اولسه استبعاد یوق » دیمشدر (۲) .

بناء علیه فن و صوگئی تجر به لرگه خلاف صورتده علم معاش گه دائر حدیثلر اولسه یا که طب قاعده لرینه خلاف صورتده بعض بر دوالر بیان ایدلمش اثرلر کورلسه ، حدیثلرنی اصل طوتوب ده تجر به ایله معلوم اولمش و فن ایله اثبات ایدلمش شیلرنی اسلام دینی و حدیث اسملرندن انکار ایتمک جائز اولماز . بویله ایتمک ، اسلام دینینک اساسی اولان بر شینی علم و حقیقت گه ضد ایدوب کوسترمک اولدیغی ایچون حقیقت حالده اسلام دینینه جنایت اولور . حدیث که رسول الله حضرتلرینه خدمت ایتمک بو دگلدر ، بلکه بو شی، دین

(۱) صحیح مسلم . ج ۱ ص ۲۲۳ .

(۲) شرح نووی . ج ۱۱ ص ۱۵۲ .

دشمنلری قولینه طعن قوراللری حاضرلب ویرمکن باشقه اولماز .
« یولسز دوستلق کوستر و چینک ضرری ، یولی ایله دشمنلق ایدوچی
ضررندن کوبرك اولور » دییورلر .

اگرده حیات اجتماعیه و عمران غه دائر نظاملر ، هر توری
صناعت و هنرلر ، طب و تشریح ، هیئت و جغرافیا ، جبر و کیمیا کبی
علملر ، رسالتدن جز اولوب ده بونلر نی تعلیم ایلامک پیغمبرلر اوستنده
اولسه ایدی ، انسانلرک الله تعالی حضرتندن احسان ایدلمش عقللری ،
ذهن و فکرلری اشسز اوله رق معطل قالمقی و خلقلرک هر طوغروده
پیغمبرلر گه صالحوب یالقاوانوب طورمقلری لازم کلور ایدی . بونک
ایسه دنیا نظامنه و معیشت قانونینه موافق اولمیه چفی معلومدر . مع
ما فیه قرآن شریف ، عقللر نی اشلاتمک و عجایب صنعتلر گه عبرت
کوزی صالحق حقنده کوب اورنده تنبیه ایلامشدر . رسول اکرم
حضرتلرینک : « انتم اعلم بامور دنیا کم » سوزی ده بو قبیل تنبیهلردن
عد ایدلنور گه سزادر .

کندی وظیفه لری اولدیغندن ، احکام عملیه حقنده غی حدیثلرک
متناری مجتهدلر طرفندن تقطیش و تدقیق ، حال ایجابنه کوره قبول
ورد ایدلمشدر . مسئله لر نی دلیللری ایله برابر یازمقده اولان فقه
کتابلرنده و خصوصا اصول فقه حقنده اولان اثرلرده بو شی کورلور .
اما عملیاتدن باشقه (مغیبات و علم معاش که دائر) حدیثلر ، کوبسنچه
یوزاقلری آلمانامش صندوقلر ، قوللر تیکماش غزینه لر قبیلندن طورر
لر . مذهب مجتهدلری ، اوز وظیفه لری اولمادیغی سببلی بو قسم حدیث
لر گه تعرض ایدر گه لزوم کورمامشدر . زیرا عملیاتدن باشقه طوغروده
اولان حدیثلر نی تدقیق ایتمک ، فقه و مذهب مجتهدلرینه دگل بلکه

لزوم کوردیکی وقت شول عصرک اجتماعی و عمرانی عالملر ذمه لرینه عائد یر وظیفه در .

اعتقادات باینده یقینی دلیللر لازم ایدیکنی، شیخان حدیثلرینک باشقه سنن کتابلرندن فرقی اولمادیغنی دعوی ایدن حنفی مذهبنه تابع بعض عالملرک اوزلرینک عقائد حقنده ترتیب ایتیش اثرلرنده حضرت عیسی نزول ایده چکنی، یأجوج و مأجوج خروج ایدوب قویاش مغربدن طوغاچغنی و بو کبی باشقه خبرلری درج ایتیکلرینک سببی بزلره معلوم دگلدر. «فرات» ییلغه سندن آلتون ظاهر اوله چغنی و بو کبی پک کوب (بخاری و مسلم حدیثلرنده مذکور) حدیثلرک خبر لرینی یازمادقلرینک سببی ده معلوم دگلدر. یا هر برینی یازمق یا که هیچ برین یازمامق تیوشلی ایدی .

مع ما فیه اشراط ساعت حقنده اولان حدیثلرنی تفتیش ایدر ایچون بو کونده کوب مجبوریت یوق ، اما کله چکده مجبوریت اولمیه چغندن امنیت ده یوقدر. محیر العقول صورتده اولان کشفیات و اختراعات سایه سنده یاخود عمرانی و اجتماعی انقلابلر سببندن بونلر حقنده احتمال که تدقیقاتده اولنورغه جبر ایچک کوچلر میدانه چیقار . «مهدی» اسمی ایله اهل اسلام آراسنده هرج و مرج کوبایدیکن کوردیکنده ابن خلدون بو طوغورده اولان حدیثلرنی تفتیش قیلورغه مجبور اولمش و حجت صانالورلق روشده حدیث تابلمادیغنی اعلان ایتمشدر (۱). نزول عیسی و خروج دجال حقنده هم اوشبو روشده مجبوریت اولمیه چغنی هیچ کیم دعوی ایده آلاماز (و ماتدری نفس ماذا تکسب غدا). حتی بو کونه قدر کلوب کتمش عالملر ایچنده

«خروج دجال» خرافات شیوعه و «نزول عیسی» ده حلقی ظهورینه رمزدر، دیانلر وارلغی معلومدر .

عملیات حقنده اولان حدیثلر حقنده، بونی سلفلر تیکشردیلر و شویله قرار ویردیلر، دیه آنلرک قرارلرنی حجت ایتمک لازم ایسهده کندی عصرلرینه و حاللرینه کوره مجبور اولمادقلاری سببندن بر حدیث حقنده سکوت ایدوب قالمش عالمارک بعینه شویله حدیث حقنده تدقیق قیلورغه مجبور اولانلر ضررینه حجت اولماز .

ایسکی عصرده یهود و خریستیان، زرداشت و اسلام خلقی یرنی بسیط روشده دیه فرض ایتدیکلری سببندن «بایودیفی صوگ قویاش، عرش آستینه واروب سجده قیلدر» مضموننده اولان حدیث شریف (۲) حقنده حقیقتنه حمل ایدوب ساکت اولوچیلر و یا که قتاده و مقاتل، زجاج و کلبی، ابن قتیبه کبی ایسکی عصرلر فرضیاتی نقطهسندن سوز سویلاوچیلرک هیئت عالم خصوصنده اولان ظنلری فن ترقی ایلامش و علمی جهندن انقلاب اولمش عصرلر اهالیسی ضررینه حجت دگلدر . معاش و دنیاوی امرلر حقندر سول اکرم سوزینه متابعت واجب اولماسه، کلبی ایل زجاج سوزینه متابعت ایتمک نه دلیل ایله واجب اولور؟ باتمق سببندن قویاش هیچ پره کتمادیکی ویوغالوب طورمادیغی شمدیکی کونده علمی جهندن گنه دگل بلکه حس و مشاهه طریق ایله ثابت اولمشدر . اوشبونک ایچون بو کونده حدیث اوقوتوچی ذاتلر، مذکور حدیثلرنی تدریس وقتلرنده بو کونگی فن گه، طوغروسی مشاهده گه مناقض اولماز صورتده معنا و یروب اوقوتورغه تیوشلی . «هل یستوی الذین یعلمون و الذین لا یعلمون» .

مقصد .

۱۰

موضوع حدیثلر . حدیث وضع ایدوچیلر . موضوع حدیثلر حقننده
مطبوع اثرلر .

حدیث عالملرینگ غیرت صرف ایدوب حدیثلرنی بیغمقلرینه ،
سندلر نیکشروب هر برینی میزانندن کچرمکلرینه بیوک سببلرک بری ده
آراده موضوع (اصلسوز) حدیثلرک یورمکلری و درست حدیثلر ایله
آرالاشوب بر قدر خلقلرک آداشمقلری اولمشدر .

موضوع حدیثلرک قسملری کوب اولوب ، بونلرنی تاراتوچیلرک
غرضلری ده مختلف ایدی . بعضیلر اسلام دیننه شهبه صالحق قصدی
ایله ، بعضیلر کندى مذهبلىرنى ترویج ایچون و بعضیلر ده اوزلرینه
کوره بر تورلی بیخشى نیت ایله حدیث وضع ایتمشلردر . حدیث
وضع ایدوب خلق آراسینه نشر ایدن زندیقلر اولگی فرقه دن و بدعت
اهللری ایله صوفى هم زاهدلر صوگ فرقه دن اولورلر . زندیقلر جمله
سندن معدود و عباسیلردن مهدى عصرنده مقتول اولان عبد الکریم بن
ابى العوجانگ یالکزی طرفندن ۴۰۰۰ حدیث وضع ایدلدیکی روایت
ایدلنور (۱) .

فضائل سور حقننده (بعض سورهلر حقننده اولان حدیثلر مستثنى)
تفسیر کتابلرنگ اولان حدیثلر ، گویا قرآن شریف اوقومقغه ترغیب ایلامک

(۱) بو کیمسه معن بن زائدهنگ خالى اولوب بصره امیری محمد بن سلیمان
بن العباسی طرفندن ۱۶۰ تا بیخی صوگنده قتل اولندی . « توحید مفضل بن عمر » نام
کتاب دییاجه سنده مذکور اولان ابن ابى العوجانگدن مقصود اوشبو ذاتدر .

ایچون نوح بن ابی مریم، میسرة بن عبد ربه کبی زاهد لر طرفندن وضع ایدلمشدر.

ابن ابی یحی، واقدی، مقاتل و محمد بن سعید المصلوب نام مشهور عالمر، حدیث وضع ایتمک ایله معروف اولدقلرندن محدثلر بونلره «الکذابون» دییورلر. فقط، نه قصد ایله وضع ایدلنسه ده ایدلنسون، موضوع حدیثلر، کندی اهلی طرفندن اولان انتقادلر سا-یه سنده باشقه لردن آیرلمشدر.

صوگ عصر مؤلفلرندن بری، موضوع حدیثلره عائد بویله معلومات ویرر: «کلبی تفسیری (۱) ایله مقاتل بن سلیمان کتابی، واقدی مغا-زی سی اصل سزلردر. ابولیت سمرقندیگ «تنبيه الغافلین» نام کتابنده، غزالینگ «احیاء» سنده، حکیم ترمذی اثرلر نده وعموما تصوف کتابلر ننگ اولان حدیثلره (اگرده باشقه طریق ایله ثابت اولمازلر ایسه) اعتماد ایدلماز. «یا علی!» و «یا فاطمه!» دیه وارد اولان وصیتلر عقل حقنده، رجب وعاشورا کونلری فضیلتی خصوصنده اوشنداق عاشورا کوننده بر قاچ پیغهبیره اکرام اولنمق طوغروسننده اولان حدیثلر موضوعلردر. قطب وغوث، نقباء و اوتاد، مهدی حقنده اولان خبرلر اعتمادسزدر. بغداد وبصره، کوفه وقزوین، مرو ونصبین، شام وانطاکیه، عسقلان واسکندریه، بخارا ومصر فضیلتلری خصوصنده اولان حدیثلر یالاندر. قاوون وقنا، آخاق (عقیق) یوزوک کیمک، ایتنی پچاق ایله کیسمکدن منع ایتمک حقنده اولان حدیثلر درست دگلدر. حضرت بلالگ شامه واروبده حضرت رسول وفاتی صوگنده مدینه گه قایتدیغی واوشبو وقت اذان ایتدیکنده بتون مدینه خلقی

(۱) ابن حزم حضرتلرینگ «الفصل» نام اثرینه مراجعت اولنه. ج ۲ ص

آغلادیغی خبری، جابرک بر بالاسی ایکنچیسنی اولدروبده سوکوره رسول الله دعاسی ایله ترلدیکی قصهسی، حضرت عمرک اوز اوغلی ابو شحه که حد صوفدیغی، ابراهیم پیغمبر خاتونی سارهنی جبری صورتده فرعون آلاق بولمه که آلوب کر دیکی و ابراهیم پیغمبر ذبح ایدر ایچون دیه اوغلی اسماعیل موینه پچاق قویدیغی، ایوب پیغمبره ابلیس مسلط اولوب خسته لندیکی و بونک سببندن تنی قورتلادیغی، داود پیغمبرک اوریا خاتونینه عاشق اولدیغی، رسول اکرم آیاغینه ایاردیکی سببندن بیت المقدس صخرهسی هواده قالدیغی، یارلمش آی کیسا کلرینک رسول اللهک ایزوندن کروب ییکندن چیقماقی، رسول الله ایله دوه لر ایشاک و بوریلر سویلاشمکی حقنده اولان خبرلر درست دگلدر. موسی پیغمبرک یوسف پیغمبر تابوتنی مصدرن آلوب چیقدیغی، عاد قومینک جنتی، قاف تاغینک باشی زبرجد اولوب بتون دنیانی احاطه ایتدیکی، رسول اکرم افندمزدن باشقه پیغمبرلرک قبرلری معلوم اولماقی طوغر و سنک اولان حدیثلر انابتسزدر.»

بو مؤلفی کتابندن انتخاب ایتدیگمز شیلر ایشته شونلردر. فقط موضوع حدیثلر بونلره منحصر دگل بلکه غایت کوب اولوب بونلرنی معرفت ایدر ایچون علم حدیث متخصصلری طرفندن حتی بعض بر قاعده لرده وضع اولنمشدر. بو جمله دن جمع متعذر اولور صورت ایله حدیثلرک، قرآن شریف یا که دینده اولان مسائل قطعیه یا خود حسی و عقلی اولان یقینیات اوزرینه مخالف اولمقلر ایدر.

موضوع ایدیکلری معلوم اولان حدیثلرنی یبله طوروب - نقل و روایت ایتمهک حرام دیمشلردر (۱). بناء علیه ایلك زمانلرده «قرآن» شهرنده پک کوب نسخه لر اولارق کوب مرتبه لر طبع اولنمش «فرق

حدیث»، « اللباب » اسمنا رساله لرك قسم اعظملى موضوع حدیثلردن عبارت اولدیغى ایچون درس ایدرك بالالره اوقوتق مناسب اولماسه كرك .

موضوع حدیثلر حقنده بزه معلوم اولان مطبوع اثرلر شونلردن:
 (١) « اسنى المطالب فى احادیث مختلفة المراتب ». محمد الحوت اثرى (١٢٧٦). (٢) « الاعتبار فى بیان الناسخ و المنسوخ من الاخبار ». (٣) « تأویل مختلفى الحدیث ». ابن قتیبة الدینورى اثرى (٢٧٦). (٤) « تحذیر المسلمین من الاحادیث الموضوعة » طافر محمد بشیر الازهرى اثرى . (٥) « تذكرة الموضوعات » ابو الفضل المقدسى اثرى . (٦) « التعقیبات على الموضوعات ». سیوطى اثرى (٩١١). (٧) « الفوائد المجموعة فى الاحادیث الموضوعة ». محمد بن على شوکانى اثرى (١٢٥٠). (٨) « اللآلى المصنوعة فى الاحادیث الموضوعة ». سیوطى اثرى . (٩) « الموضوعات الكبرى ». على القارى تألیفى .

بو کتابلردن برنچیسى « بیروت » ده، ایکنچیسى « حیدر آباد الدکن » ده، توقزنجیسى « استانبول » ده، فالانلرى مصرده طبع اولنمشدر .

مقصد .

۱۱

حدیث کتابلری تدوین ایدلمه سی . اصول و مستندلر .

حدیث لغتلری .

نادرلك اوزرنده بعض صحابه لر ، خصوص اوزلری ایچون بعض بر حدیثلرنی یازدقلری معلوم اولسه ده (۱) عمومیت ایله حدیثلر کوکئلرده محفوظ اولور و آغزلردن روایت ایدلنورایدی . سوگره فتو- حات کو بایدی ، اسلام مملکتی زورایدی ، اصحاب و تابعین ولایتلره تارالوب بعضیلری حجازده قالدی و بعضیلری ده شام و مصر ، کوفه و عراق اولکه لرینه هجرت ایتدیلر . حدیث روایت ایدوچی صحابه لر فوت اولمقله کوندن کون آزالور ، حدیثلر نقل ایتمکه اولان واسطه لر کو بایوب اسنادلر اوزایور ، رسول الله عصری ساعت بساعت یراقلاشور ایدی . ایشته بو وقت حدیث علمی تدوین قیلنورغه ، کغدلره یازمق ایله ضیاعدن صیانت ایدلنورگه لزوم کورلمش ومحدث لر طرفندن بو وظیفه ایفا ایدلنورگه باشلانمشدر .

حدیث شریفلرنی تألیف ایتمک ایله اسلام عالملرینه امر ایتمش خلیفه لرنک اولی امویلردن عمر بن عبدالعزیز ایدی (۲) .

ایک ایلک اوله رق قانغی عالم حدیث کتابی تدوین ایتدیکی

(۱) صحیح البخاری . ج ۱ ، ص ۳۶ . وعن مالك لم یکن القوم یکتبون انما كانوا یحفظون ذمّن کتب منهم الشیء فانما کان لیحفظه فاذا حفظه محاه . فتح المغیث ص ۲۳۸ .

(۲) صحیح البخاری . ج ۱ ، ص ۳۳ وموطأ الامام محمد ص ۳۸۹ .

آچیق معلوم دگل ایسه ده « مکه » ده ابن جریج (۱) ، « مدینه » ده مالک ایله ابن اسحاق ، « بصره » ده ربیع بن صبیح ایله سعید بن ابی عروبہ و حماد بن سلمه ، « کوفه » ده سفیان ثوری ، « شام » ده اوزاعی ، « واسط » ده هشیم ، « یمن » ده معمر بن راشد ، « ری » ده جریر بن عبد الحمید ، « خراسان » ده عبدالله بن المبارک تروین ایتمشدر . بونلر هر بری بر عصر آدملری ایدی . مدینه عالمردن ابن ابی ذئب نام کیمسه نئک « الموطأ » اسمنده الوغ بر حدیث کتابی وار ایدی . حتی که امام مالک « الموطأ » تألیف ایدرگه کرشدیکی وقت : « ابو ذئب موطأسی اولدیغنده دخی بر باشقه موطأ تألیف ایتمکده نه معنا وار ؟ » دیه تعجب ایتدکلری مرویدر (۲) .

یوقاریده مذکور ذاتلر بعدنده حدیث یازوچیلر کوبایندی و ایکنچی قرن ابتداسنده عبدالله بن موسی الکوفی ، مسدد البصری ، اسد بن موسی ، نعیم بن حماد و غیرلر « مسند » لر تألیف ایتدیلر . بونلردن صوئک احمد ابن حنبل ، اسحاق بن راهویه ، عثمان بن ابی شیبه و غیرلر طرفندن « مسند » لر یازلمش و بونلر صوئکده مشهور اصول ، جامع و سنن کتابلری میدانه چیقمشدر .

حدیث کتابلری کوبراک ایکی اصول اوزرنده تصنیف ایدلمشدر در . بری کتاب باب و فصللره آیرلوب هر فصلده اوزینه مناسبت اولان حدیثلر جمع اولنور . ایکنچیسیده باب و فصللره آیرلمقسزین هر بر حدیث اوزینک راویسی اولان صحابه لر اسمی آستنده ذکر

(۱) عبدالملک بن عبدالعزیز بن جریج ابو خالدالمکی . وهوفی نفسه مجمع علی ثقتنه مع کونه قد تزوج نحو من سبعین امرأة نکاح المتعة . کان یری الرخصة فی ذلك . میزان الاعتدال . ج ۲ ص ۱۵۱ .

(۲) تدرب الراوی . ص ۲۴ .

ایدلنور. بونلردن اولگیسی « اصل »، « ام »، « صحیح »، « سنن » کبی اسملر ایله یاد اولنوب صوگغیسی ده « مسند » اسمی ایله استعمال ایدلنور. اعتبار چهتنجه « مسند » لره کوره « اصل » لر مقمدر. مسند صاحبیلردن بعضیلر صحابه لریک اسملرینی الفبا ترتیبی ایله، بعضیلرده قبیله لر ترتیبی ایله و بعضیلرده اسلامه کلمکلرینک تاریخی ترتیبی ایله یا که بدر، حدیبیه کبی مشهور ماجرا ده حاضر اولمقلری ترتیبی ایله ذکر قیلورلر.

اصول و امهات کله چکده ذکر ایدلنورلر، شونک ایچون بو یر ده مشهور « مسند » حقنده جزئی بر معلومات ویرلک اقتضا ایدر. حدیث فننده شهرتلی اولان « مسند » لر بونلردر:

(۱) مسند ابن راهویه - اسحاق بن راهویه نکدر (۲۳۸).

(۲) مسند ابی داود الطیالسی - (۲۰۴). بو کتاب ابو داود الطیالسی طرفندن دگل بلکه اوزندن صوگ باشقه بر آدم طرفندن ترتیب ایدلمشدر.

(۳) مسند الامام - ابو عبدالرحمن بقی بن مخلد القرطبی نک (۲۷۶). اوشبو اثرده ۱۳۰۰ عدد صحابه حدیثی واردر.

(۴) مسند احمد ابن حنبل - بو اثرنی احمد ابن حنبل کندی سی ۵۰۷۰۰ عدد حدیث ایچندن انتخاب ایدوب ترتیب ایلامش. ۳۰۰ دن آرتق حدیث اوچ گنه واسطه ایله کوچرلماک اوزره بتون حدیثی ۳۰۰۰۰۰ عدد اولوب ۷۰۰ عدد مقدارنده صحابه اسمی مذکور در. اوشبو مسندنی محدثلر، حدیث فننده معتبر بر اصل ایدوب طوتارلر. حتی بعض ذاتلر: « احمد ابن حنبل مسندنده اولهامش حدیثلر حجت دگللردر » دیه مشلردر. فقط بوکا بخارینک حضرت عائشه دن روایت ایتدیکی « ام زرع » حدیثی ایله بحث ایلرلر. زیرا بو

حدیث احمد ابن حنبل مسندنده یوقدر . بعض کیمسه لوده ضعیفی ، بلکه موضوع حدیثلر وار لغنی دعوی ایتمشلردر . بونک بغداد شهرنک «المستنصریه» مدرسه سینده وفق ایدلمش نسخه سی ۲۴ جلد اولدیغی مرویدر . (باصه سی ۶ جلددر) .

(۵) مسند ابی حنیفة - بو مسند ابو حنیفه حضرتلری وفاتندن سوک مختلف آدمار طرفندن ترتیب ایدلمشدر .

(۶) مسند الشافعی - بو مسندده سوکندن باشقه بر کیمسه طرفندن یازلمش .

قرآن شریف لغتلری حقنده مستقل کتابلر تألیفی ایدلدیکی کبی حدیث لغتلری خصوصنکده مستقل رساله و الوغ کتابلر تدوین ایدلمشدر . حدیث لغتی حقنده ائک ایلک اثر یازمش ذات ابو عبیده معمر بن المثنی البصری (۲۱۰ ده وفات) اولوب فقط بونک تألیفی پک قسقه بر رسالهدن عبارت اولمشدر . بونک سوکنده نصر بن شمیل المازنی النحوی (۲۰۴ ده وفات) بر اثر یازدی و بونک بعدنده عبید الملک بن قریب الاصمعی و محمد بن المستنیر قطرب و غیرلر طرفندن کتابلر تألیفی ایدلدی . «غریب الحدیث» حقنده اولان اثرلرک ائک مکملی و گوزلی اوشبو ذاتلر سوکنده کلمش ابو عید القاسم بن سلام کتابیدر . مذکور ذات اوشبو کتابنی قرق ییل مدت عمر صرف ایدوب ترتیب قیلدیغی مرویدر . بونک سوکنده اوشبو فنده پک کوب کتاب تصنیف ایدلمشدر . بو کونگی خلق ایچون ائک فائده لی و کرکلی سوزلرنی تابارغه ینگل اولان غریب الحدیث کتابی ابو السعادات مبارک بن ابی الکریم محمد ابن الاثیر حضرتلرینک «النهاية فی غریب الحدیث» نام اثری اولسه کرک (ابن الاثیر ۶۰۶ ده وفاتدر) . شمدی بو اثر دورت جلد اوزرنده مصرده طبع اولندی ، بتونسی ۱۲۷۰ بیتدر .

مقصد .

۱۲

حدیث کتابلری ایله عمل .

قرآن عظیم الشان سوکونده شریعتنیزک اصلی سنت اولسه ، سنت بابنده الگ اعمادلی اثرلر اوشبو « کتب سته » اولسه ، بونلرده اولان حدیث شریفلر نی هر کیم : « قال رسول الله صلى الله عليه وسلم ... » ديه نقل ایده بیلور . مراد ظاهر اولمق و آکلار قدر اقتداری اولمق شرطیله — بو اثرلرده اولان حدیثلر ایله عمل ده قیلور . امام شافعی حضرتلری : « باشقه بر آدم سوزینه موافق کلمه ادیکنی بهانه قیلوب سنت ایله معلوم اولان شینی ترک ایدرگه یول یوقدر ، بو حقه مسلمانلرک اجماعلری واقع » دیمشدر (۱) . حدیث شریفلر هر کیم و هر زمان ، هریر ایچون حجت اولوب بعض بر زمانلر و بعض بر قوم و شخصلر ایله مخصوص دگلدر . ناگاه بر حدیث مضمونی قرآن شریف و یا که ایکنچی بر حدیث یاخود نه کبی اولسه ده باشقه بر قوتلی دلیل گه معارض اولور ایسه بو وقت تعادل و ترجیح، جمع و تأویل قاعده لری استعمال قیلنور . لکن بویله روشده معارضه کورلمش حدیثلر ، ظن ایدلدیکی قدر کوب دگلدر . خلاصه : حدیثلر ایله عمل ایتمکدن شریعت اسمی ایله منع ایدرگه هیچ کیمک حقی اولماز .

حدیثلرک منسوخ و مأول ، مقید و مخصص اولمق احتماللری اوشنداق ندب ایچون اولان امرلردن وجوب آکلماق و یا که بونک

عکسینی فهلامک ممکن . لکن بو شیلر ، مجرد احتمال اولدیغی جهتله ضرری یوق و عمل ایتمکدن مانع دگللردر . سلف عالملری ، انابتلی طریق ایله کوچرلمش حدیثلر ایله عمل ایدر ایچون مبادرت قیلور اولمشلر ، آنک ایله فلان و فلانلرک عمل ایدوب ایتمادکلرینی آکلا-دقلرینه قدر توفی ایدوب طورمامشلردر .

حدیثلر ایله عمل ایتمک طوغروسنده - نه قدر بیوک و شهرتلی ذاتلر اولسه لرده اولسونلر - آحاد امتدن اولان ذاتلرک سوزلری میزان طوتلماز ؛ او ایله اوله ایدی اول وقت حدیثلره ، سنتلره حاجت قالماز ، بلکه حدیث و سنت ایله اشتغال ایده چک یرده سوزلری میزان اوله چق ذاتلرک سوزلرینی ، ظن و فکرلرینی تفتیش ایتمک و شونلره موافق عمل ایلامک لازم اولور ایدی . حالبوکه شریعت حامللری طرفندن اوشبو مضمونده بر دعوی ایدلدیکی مروی دگلدلر .

حدیثلرده اولان احتماللر ، برکه بر زیاده سی ایله مجتهد و فقیهلر سوزلرنده واردر . بوندن باشقه ، مجتهدلردن مروی سوزلرک اسناد لری کتب سته اسنادلری درجه سنک انابتلی دئل ایدیکی انکار اولنماز . بناء علیه قولنک موطأ ، صحیح بخاری و صحیح مسلم یا که باشقه بر سنن کتابی اولان کیمسه ، شول کتابده اولان حدیثلر ایله عمل ایده بیلور . حتی بو کتابلردن درس ایدوچیلرده اوشبو نیت ایله درس ایلارگه تیوشلی . زیرا علمدن مقصود ، عملدر .

قرآن و حدیثلر ایله عمل قیلور ایچون مجتهد اولمق شرط دگل ؛ بلکه کلام عربنی ، ناسخ و منسوخنی بر قدر بیلمک کافیدر . رسول اکرم حضرتلری دین اسلامنی و آنک احکامنی آکلاته بیلمک طو-غروسنده مجتهدلردن آرتق اوله چغنده شبهه یوق . شونک ایچون : « بن رسول الله سوزینی مجتهد آغزندن ایستما دیکم صورته آکلی آلیم »

دیوچی کیسہ رسول اکرم حقدہ سو ظن ایلامش اولور .

عمل ایتمک ایچون نہ قدر حدیث وار ایسه هر برینی احاطه ایدوب بترمک لازم دگلدر . حدیثلرنی تمام احاطه ایلامک مشهور مذ- هبلرک باشلقلرینه ده میسر اولمادیغی روایت ایدلنور . شونک ایچون اوز قاشنده ثابت اولدیغی سوک : - احتمال بوکا معارض ایکنچی بر حدیث و یا که قرآن واردر ، فلاندر وتوگاندر - دیه توقتالوب طورمق تیوشلی اولماز . مختلف زمانلر و مختلف وقتلره حمل ایتمک ممکن اولان حدیثلرک هر بری ایله عمل ایتمک جائز اولور .

اسلام دیننده برنچی درجه ده اعتمادلی دلیل، قرآن عظیم الشان اولوب ، آندن سوک امت طرفندن اتفاق ایله قبول ایدلمش سنت عملیه و آنک سوکنده ده روایت یا که دالالتنده اختلاف اولان سنت قولیه در . بو شیلرک تفصیلی ایسه بوندن باشقه یرلرده در .

حدیثلرنی فهم قیلورغه یاردم ویره چک شیلر : عرب لسانینی گوزل بیلمک و آنک استعمال کیفیتی ایله آشنا اولمق ، عرب شعر لرنی و عرب مثللرنی حفظ ایلامک اولور . حضرت عمر رضی الله عنه آفاق اولان مأمورلره کوندرمش فرمانلرنک فرض و سنتلر حقدک اولان نصیحتلر ایله برابر عربچه نی اوگرنمک حقدہ هم نصیحتلر اولنور ایدی (۱) . حدیث علمی و سنت ایله اشتغال ایدن ذاتلر ایچون اصحاب کرام و تابعون آراسنده دین علمی تبلیغ ایتمک ایله اشتغال ایدن ذاتلرک ترجمه حاللرینی بیلمک ، بونلرک عصرلری و محیطلری ایله ده آشنا اولمق لازمدر . شمدی بو طوغورده گوزل و انابتلی بر چوق اثر طبع ایدلوب نشر اولنمشدر . « عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة » .

(۱) « مختصر جامع بیان العلم » . ص ۳۰۷ .

مقصد .

۱۳

اسماء رجال و بو خصوصه اولان مطبوع اثرلر .

اصحاب کرام و محدثون عظام حضرتلرینک اسم و کنیه لرینی ، لقب و قبیله لرینی ، عصر و شهرتلرینی ، تاریخ ولادت و وفاتلرینی بیلیمک ، حدیث عامی ایله شغللنوجیلر ایچون هر شیدن مقدم ضروردر . حتی « اسماء رجال حقنده کافی درجهده معلومات کسب ایتمامش آدمک » حدیث علمینه انتساب ایدرگه حق یوقدر « دیمشدر .

اسماء رجال حقنده معلوماتی اولمامش آدم حتی کنیه و لقبلرک ظاهرینی کورمکلهده بر چوق یا ککشلقلره اوغرار ، ایمدی باشقه روش ایله یا ککشلقلره نه قالدی . مثلا : اک بیوک محدثلردن اولان معاویه بن عبدالکریم « الضال » دیه ، عبدالله بن محمدده « الضعیف » دیه و محمد بن ابی الفضل ابوالنعمان بوزوق معناسنده اولان « العارم » دیه مشهورلردر . اوشنداق اک راست سوزلی اولان یونس بن محمد « الکنوب » دیه و سوزی انابتسز اولان یونس ابوالحسن بن یزید « القوی » دیه معروف اولمشلردر .

اصحاب کرام هجرتدن یوز ییلده وفات اولوب بتدیگری سببلی آلتنچی یوز صوکنده هندستانده طوروبده صحابهک دعواسینی ایدن رتن بابانی کرامات حریمی اولان ذاتلر ایله بعض متصوفه لرگه رغما ، محترم محدثلر رد و تکذیب ایتمشدر حتی که حافظ ذهبی : « شیخ دجال بلاریب ، جرئی علی الله ورسوله » دیمشدر (۱) . بو کیمسه نک فرضی

بر آدم ایدیکنی دعوی ایدنلر وار، بعضیلر ایسه بونی ۶۳۲ ده وفات
ایتدی دیورلر (۱).

معارف الصحابه حقنده مشهور و بو کونده مطبوع اولان اثرلردن
بزه معلوملری بونلردر: «الاستیعاب فی معرفة الاصحاب». ابن عبدالبر
(۴۶۳) اثری اولوب ایکی بیوک جلدده ۱۳۱۸ ده «حیدر آباد الدکن»
ده مطبوعدر. بونده ۳۰۰۰ صحابه اسمی ذکر اولنمشدر. (۲) «اسد
الغابة فی معرفة الصحابة». ابن الاثیر (۶۳۰) اثری اولوب ۵ جلدده.
۱۲۸۰ ده مطبوعدر. بونده ذکر ایلمش صحابه لرك عددی ۷۵۰۰
مقدارنده در. (۳) «الاصابة فی تمييز اسماء الصحابة». ابن حجر العسقلانی
(۸۵۲) اثری اولوب «قالقوتا» ده و صوگره ده مصرده ۸ جلدده طبع
اولندی. بونده اولان صحابه لرك اسملری ۸۰۰۰۰۰ مقدارنده در. (۴)
«الکئی والاسماء». ابو بشر محمد الدولابی (۳۱۰) اثری اولوب
۲ جلدده «حیدر آباد» ده ۱۳۲۳ ده طبع اولنمشدر.

اسماء رجال ایله آشنا آدملر خبرینه کوره اصحاب کرام وتابعین
آراسنده عبدالرحیم اسملی ذات یوقدر، اوشنداق عبدالله بن اسماء
بنت ابی بکر الصدیق بن ابی فحافه ایله محمد بن عبدالرحمن بن ابی
بکر بن ابی فحافه دن باشقه دورت بوون صحابه لر اولنماز.

راویلر حقنده یازلنوب ده بو کونده طبع ایلمش اثرلر بونلردر:
(۱) «تذكرة الحفاظ». حافظ ذهبی (۷۴۸) اثری اولوب ۸ جلدده
«حیدر آباد الدکن» ده طبع اولندی. (۲) «خلاصة تذهیب الکمال».
صفی الدین الخزرچی اثری اولوب ۱۳۲۲ ده مصرده طبع اولندی. (۳)
«طبقات الحفاظ». حافظ ذهبی (۷۴۸) نك اولوب ۱۸۳۴ میلادیده ۳

(۲) رتن حقنده ابن حجر تفصیل ایله سویلامشدر. الاصابة ج ۲

جلده « غوتنغن » ده مستشرقلر طرفندن طبع اولندی. (۴) «المشتمبه»
حافظ ذهبی اثری (۷۴۸) اولوب، مستشرقلر طرفندن ۱۸۸۱ده «لایدن»
شهرنده باصلدی. (۵) «میزان الاعتدال فی نقد الرجال». حافظ ذهبی
(۷۴۸) اثری اولوب ۲ جلدده ۱۳۰۱ده «لکناو» ده و ۳ جلدده
۱۳۲۵ده مصرده طبع اولندی.

مقصد.

۱۴

حدیث علمی و روسیه اسلاماری.

روسیه اسلاملرینک حدیث علمینه اولان مناسبتلرینی بیلور
ایچون عمومی صورتده اولان «علم» تاریخلرینی تعقیب ایدرگه تیو-
شلی. علم تاریخلری بیانور اولسه حدیث علمی حقنک اولان حاللری
کندی کندینه معلوم اولور.

روسیه اسلاملرینک علمی تاریخلری بزم تفتیشمهزه کوره حیرت
دوری، داغستان دوری، اسخولاستیک دوری، انتباه دوری اسمنک
دورت دورگه آیرلور.

برنچی دور - «حیرت دوری» دیه تسمیه ایتدیکمز بو دور
قزان مملکتی روسیه ضبطنه کردیکی کوندن باشلانور. بو دورده
مسلمانلر حریت دینیه گه مالک دگللر ایدی. اسلام دینی، رسمی
دین اوله رق حکومت طرفندن تصدیق ایدلماش ایدی. بوندن باشقه
«ژولغه» ایله «اورال» آراسنده، «آق ایدل» ایله «چولمان»

بويلرنده باشقرد غوغالري دوام ايدوب طورر ايدى. اوشبو سببدين اسلامرك حاللري ياس و حيرتك كچميش، علم و معرفت يولنده بر آدوم اولسون يوررگه امكان اولمامشدر.

ايكنچى دور - «داغستان دورى» ديه تسميه ايتديكمز بو دوره، اسلامرك كندى عقللرينى باشلرينه بيغوب، بويله حسسز و حركتسز طورمقدن گوزل نتيجه چيقيمه چغنى آكلاب او قومق فكرينه كرمشدر و نچه مشقتلر يوكلاب اولسه ده داغستان طرفلرينه شاگردلر يياروب تحصيل علم ايتدرر اولمشدر؛ داغستان ولاتيندن قايتميش شاگردلر اوزلرينه كوره مکتبلر تاسيس ايدوب ياغود كندى خانه لر ينه بيغوب ملت بالالرينى اوقوتورغه باشلامشدر. بو دوره ر واجه اولان علم، عربيه دن نحو و صرف هم ده فقه فنلرندن عبارت اولمش در. داغستاندين كلمش شاگردلرك رسم خطلري درست و گوزل اولوب مملكتهمزده اولان ايسكى يازمه اثرلر بونلر و بونلرك شاگرد لرى طرفندن يازلمش اولدقلرى معلوم. بونلرك اوقوتدقلرى شيلر جدى و فائلى اولوب اهلينك اخلاق و عادتينه گوزل تاثير ايتمشدر. بو دوره هر نه قدر قرآن و حديث علملرى اوقولمامش ايسه ده، اهالى آراسنده گوزل خلق، اخوت اسلاميه، ادب و انصاف شايع اولديغى جهندن «آلتون دورى» سانالسه سزادر.

اوچونچى دور - «اسخولاستيك دورى» ديه تسميه ايتديكمز اوشبو دور، باشقرد غوغالري باصلوب «اورنورغ» شهرى بنا ايدلديكى تاريخدن اون دورتنچى قرن هجرى ابتداسينه قدر اولان مدتدن عبارتدر. صحرا خاقلرى روسيه تبعه لگنى قبول ايتدكلرى سببدين تركستان ايله روسيه آراسنك تجارت يوللرى آچلوب كروان لر يوررگه باشلانمش، بوندين استفاده ايدوب تحصيل قصدى ايله

روسیه اسلامری بخارا طرفلرینه سفر ایدر اولمشلردر. اوشبو وقت لرده روسیه دولتی حریت دینیہ اعلان و اسلام دیننی رسمی صورتک تصدیق ایتدیکندن بخارادن قایتمش عالمر حتی الوغ مدرسهلر تأسیس ایدوب کامل اختیارلق اوزرنده تعلیم گه مباشرت ایتمشلردر. بخاراده رسمی درسلر اسالیب یونان و کتاب دیباجه لری، شرح و حاشیه لرنک بحث و مناظره لری اولدیغندن بونلرنک رسملریغی رهبر طوتمش بزم مدرسهلرمزده قرآن و حدیث علملری ایله - جدی صورتده - اشتغال ایده آلامشلردر. گرچه قورصاوی، شیخ علی توتناری، مرجانی کیی اکابر، بعض بر حدیث کتابلرندن تدریس ایتمشلر ایسه ده اوشبو درسلر، باشقه لر نظرنگ اعتبارسز قالمقن خوف ایدوب اسخولاستیک دن غیرى درسله رغبت ایتماش شاکردلره اولدیغندن، اهمیتلی حساب ایدلماز.

دورتنچی دور - «انتباه دوری» دیه اسم ویردیکنز اوشبو دور، اون دورتنچی قرن هجری ابتدلرندن صوگ باشلانور. «عقلیات تحصیل اولنور ایسه بتون علوم و فنون آچقچی الهه ایدلمش اولور، دینه نه یول و نه طرفدن تعرض ایدلسه ده بونک ایله مدافعه ینگل اولور» فکر سقیمى ایله اسخولاستیک تحصیل ایتمکده اولان ذاتلر، فرنگ عالمری طرفندن اسلام علیهنه ایراد ایدلمش تعرضله قارشو جواب ویرمک دگل حتی که مسئله ایله ده آچیق صورتده آشنا اولمقن عاجز و مغلوب قالدقلرینی کوروب خطالرینی آکلادیلر و حقیقی علم یولینه کرمک لازم ایدیکنی اعتراف ایتدیلر. تعرض و هجومله جواب ویرمکنن ایلك، حقیقی اسلام ایله آشنا اولورغه محتاج اید. یکلرینی کوردیلر. ایشته بونک نتیجه سسی اوله رق، قرآن شریف و حدیث عالمرینی تحصیل ایدر ایچون یول آچلدى. «لا ینباع الا بل

فی سوق الدجاج» مصداقچه بوفنلارڭ اورنلری شهیدیکى بخارا دگل بلکه حجاز و مصر ایدی. شونڭ ایچون شاگردلر بو ولایتلره سفر ایدر اولدیلر. اوشبو شاگردلردن بعضیلری فنون و معارف جدیده هم تحصیل ایتدیکلردن بومملکتته قایتدقلری صوڭ عهومی بر انتباه حصو- لینه سبب اولدیلر.

اسلام مملکتلردن قرآن و حدیث علملری تحصیل ایدوب قایتوچیلر نسبتنده، اسخولاستیک اوزینڭ اولگی قوتندن توشوب بونڭ یرینه شریعتنڭ اساسی اولان سنت علملری قائم اولمشدر. اسخولاستیک تأثیرى سببندن شایع اولان فساد اخلاق، آز زمانده بتوی مأمول دگل ایسهده، انشاءالله کیلهچک کونلرده تدریجی صورتتہ زائل اولسه کرک.

بوندن آڭلاشلدیغینه کوره مملکتهمزده حدیث علمینڭ شیوعی بو کونگی دیهچک قدر یگی بر شیدر. قاعده و اصوللری ایله اشتغال ایلامک تقریباً اون دورتنچی قرن هجری ابتداسندن باشلانمشدر (۱). اوشبونڭ ایچوندرکه کتاب و سنت، سیرت رسول الله و تراجم اصحاب علملرندہ، مملکتهمزڭ قارت عالمرینه کوره یاشلری آلدہدر. بونده شہهسی اولانلر اوزلری تجربہ ایدوب کوررلر یاخود کورلمش، تجربہلر ایله قناعت ایدرلر. یاشلر آراسنده صحیحنى دگل حتی تماما کتب ستهنى کوروب و مطالعه ایدوب چیقہمش ذاتلره تصادف ایدلنور. مملکتهمزده جدی صورتده حدیث علمینه خدمت ایدوچیلرڭ

(۱) محترم استاذمز عبدالفتاح الشلچلی حضرتلرت ۱۲۹۴ تاریخندہ حج قصدیلہ حجازہ سفر ایتدیکی وقت مکہ مکرمہده سید محمد الکتبی حضرتلرینڭ صحیح البخاری درسلرینه دوام ایدوب اجازت هم آلمشیدی. کتاب اولنمادیغندهمی یا که شاگردلرده رغبت کورلما دیکندهمی، نهدنر، تدریس ایتما دی.

پیراری - بزم بیلدیگمهزه کوره - عالمجان البارودی حضرتلری اولسه کرک. بو ذات کتب سته نڭ امامی اولان «جامع الصحیح» کتابینی درس پروگرامنه قویوب، بالذات کندیسی منتظم صورتده اوقوتمش حتی که بر قاچ دفعه لر ختم ایتمش و گوزل شاگردلر یتشدرمشدر. مدینه منوره ده حدیث شریف مدرسلرندن اولان سید محمد علی الظاهر المدنی الورتی ۱۳۱۴ تاریخنده مملکتیمزه کلدیکنده حلقه تدریسینه پک کوب شاگرد و معلملر، امام و مدرسلر بیغولوب حدیث شریف استماع ایتدیلر و بو مبارک علمنڭ ایتینی خیلی تاتوب قالدیلر. مشارالیه حضرتلری اوشبو سفرنده «بخارا» شهرینه هم واروب اوراده حدیث مجلسی عقد ایدرگه موفق اولدی، امید ایدلمادیکی یرده بر سنت حسنه قالدروب کتدی.

شمعی بو کونمزه دینی مدرسه لرمزک اکثرنده قرآن شریف و حدیث علملری عمومی دیه چک بر صورتده درس اوله رق اوقوتو- لنور. «لکل شیء مانع وللعلم موانع» دیمشدر. الله تعالی آفات سماویه و بایات ارضیه دن حفظ و مصون ایلاسون! خلقمزک رغبت و محبتنی کوندن کون زیاده ایتسون!

مقصد .

۱۵

حدیث و آنک معلمی .

شاگردلر و معلملر حقنده عمومی ادبیلر اولدیغی کبی، حدیث شیخلرینه و حدیث استماع ایدوچیلرگه رعایهسی لازم اولان خصوصی ادبلرده واردلر . حدیث تحصیلنه کرمش شاگردلر ایچون بونلرنی بیلورگه و ممکن قدر شونلرنی دستور العمل ایلرگه تیوشلی . زیرا آغاچدن مقصد بیهش اولدیغی کبی علمدن مقصوده عملدر . حدیث تحصیلی ایچون مخصوص اولان ادبیلر حقنده ابن صلاح ونووی، عراقی وسیوطی، ابن حجر و سخاوی کبی علم اهللری طرفندن گوزل، گوزل اثرلر ترتیب ایدلمشدر (۱) . بز، مادی و معنوی جهتلردن کامل عاجز اولدیغمز حالده حق سبحانه و تعالی حضرتلرینه چوق شکرلر اولسون مذکور عزیز اثرلرنی کمال لذت اوزرنده تکرار مطالعه ایدرگه و من غیر حد استفاده ایلرگه موفق اولدق . اگرده حاللری مسعود آدملر بونلرنی مطالعه ایتمامشدر ایسه، یالکیز رغبتلری و اجتهادلری یوقلغندن ایتمامش اولورلر؛ زیرا بو طوغروده کویستره چک مقبول بهانهلری اولماز . شونک، ایچون بز، معلوم کتابلرده بیان ایدلمش ادبیلر حقنده معلومات ویرمیه چکمز . بلکه آداب اجتماعیه گه دائر بر ایکی سوز دیه چکمز، شویله :

اوشبو عصر مزده و اوشبو مملکت مزده حدیث علمندن درس

(۱) کله چکنه امام بخاری ترجمه سنده مشارالیه حضرتلرینک ده بر نصیحتی ذکر

اوقوتوچىلر (تفسير اوقوتوچىلر اولويت ايله) تاريخ وجغرافيا فنلىرى ايله برابر حيات امم وتنزاع بقا مسائلارى وعلوم اجتماعى ايله آشنا اولمقارى ده لازمدر. زيرا بوشياردن خبرى اولمالمش بر معلم، هر تورلى اختراع وكشفياتلرنى ايشدوب طورمقده اولان بو كوننگى شاگردلره قرآن وحديث شريفلر كى عاللى علملرنى شامل اولوب ديندن مقصوده بنو آدمك اُخروى سعادتق ايله برابر دنىارى مصالحى ابدىكن، اسلام دىنى بنو بشر كى راحت وسعادتنه متكفل اولدقنىنى آكلاته بيلماز. بونلرنى آكلاته بيلمالمش معلملردن قرآن وحديث اوقومش شاگردلر نه كى واسطه لر ايله اسلام دىننه اخلاص ومحبتلر بن باغلارلر؟ قرآن وحديث درسلى سايه سنده كندى دىننه كوكل قويارغه موفق اولمالمش شاگرد، ايساغوجى وشمسيه درسلى سببندن اخلاص قويا آلميه چقى معلوم. «اذا ويره چك شىنى يولدن دفع ايمهك، ايمانندن بر تارمقدر» ديه (۱) شاگردلر بنه درس ويردىكى حالده اوشبو حديثك اشارت ياكه اولويت لرىقى ايله دلالت ايدن پارا خودلر يورتمك، تيمر يوللر صالحق، اوراملرنى كيك وتراوتارلرنى منتظم طوتمق، صولر آغار ايچون چوقرار وايزلر باصامق، بورانلرده آداشوچىلرغه ياردم ايچون ماياقلر قادامق، اوللرنى مكن قدر يانغىلردن خوفسىز اولان پلانلر ايله قومق، اورامده ترزه لردن چوب چارلر وضررلى نرسه لر تاشلامقندن صافلانمق، قريه خلقلر يلك اوز قاشلرندده اولان عرف وعادتلر بنه رعايت ايلامك كى مصالح عامه نى روس وفرنگلر كى خاص بيلوب ده اسلام ايله مناسبتسىز شىلر اعتقادنده اولان معلمك حديث درسى اوقوتورغه لياقتى يوقدر. بو

(۱) «الايماك بضع وسبعون شعبة فافضلها قول لا اله الا الله وادناها امامة

الذى عن الطريق». صحيح البخارى. ج ۱ ص ۸.

کیمی معلملرک حدیث و تفسیر او قوتلر نندن بر ضرر اولسه ،
 او قوتلر نندن اون ضرر اولور . یا کلمش تلقین ایدلمش شاگردلره
 کوره ، ذهنلری خالی اولان شاگردلرک قورقنچلری آزر اقدر .

قرآن وحدیث شریف درسلر ننده کوکملرینه احوال و زمانه
 مناسب غذا صالحلر یغی و معیشت اجتماعیه ، روح قوانین کیمی شیلردن
 بعض بر معلومات ویرلما دیکی سببلی ، مجبوری صور نده شاگردلر
 مونتسکیو ، ژولتر ، ژان زاق روسسو و فانت کیمی فلاسفه مقاللرینی
 ایشدیکلر نده حیران قالدورلر و اسلامده بویله عالی تعلیمات اولما دیقینه
 تأسفی ایدرلر . غر ابت شونده درکه شاگردلرک ، جوامع الکلم اولان
 حدیثلر نی و منابع الحکم اولان آیت شریفه لر نی بر طرفه قویوب ده
 ایکنچیلره صارلما قیرینه سبب اولان معلم ، اوشبو طوغر وده مسئول
 صرف کندیسسی اولدیغی حالده ، شاگردلرینی تسفییه ایلامک ایله
 اوغرا شور و هر قباحتنی آنلر اوستنه آتار .

آمریقا خسته خانه لرینک بر نده تجربه کورمکده اولان بر
 خریستان عرب دو قتورک عربی عبارت ایله یازلمش بر کذابنی او قود یغمن
 «کاشکی اوشبونک کیمی عالم بر ذات ، تفسیر وحدیث درسلری او قوتوب ،
 قرآن وحدیثلرک کماللر نندن شاگردلری خبردار ایتسه ایدی» دیه
 غبطه ایتدم . زیرا سویلامش معلوماتی تماما اسلام قاعده لرینه موافق
 ایدی .

مقصد .

۱۶

کتاب سته .

حدیث علمینک اصل و اساسی اعتبار ایدلن «کتاب سته» و ایکنچی عبارتله «امهات ست» و «صحاح سته» بونلردر: صحیح بخاری، صحیح مسلم، سنن ابی داود، جامع ترمذی، سنن نسائی، سنن ابن ماجه . کتاب سته نى بویله بیان اینمکهز جمهور فکرینه کوره در . بعضیلر (۱) سنن ابن ماجه اورنینه امام مالک حضرتلرینک «الموطأ» نى صانامشدر و بعضیلرده آلتنچی کتاب اولورغه «مسند الدارمی» لایق دیه مشلردر (۲) . بز، بو یرده اوشبو مناسبت ایله سنن ابن ماجه ایله الموطأ ک هر ایکیسندن بحث ایده چکهز . مسند الدارمی حقنده معلوماتمز اولمادیغندن ونسخه سینک باصلوب باصلمادیغنی بیلمادیکمز دن و بو کونه قدر مذکور کتابنی کورمادیکمز دن آنک حقنده بحث ایدر که اقتدارمز اولمادی . اوشبونک اسملرینی صانادیغمز کتابلرک اولگی ایکیسی «صحیحین»، قالان دورتینسی «سنن اربعه»، سنن ابن ماجه ایله الموطأ دن باشقه لری «کتاب خمس» دیملکه معروفدر . بخاری ایله مسلم صحیحلر نده اولان حدیثلر حقنده بخاری ایله مسلم طرفندن اتفاق واقع اولمشدر معناسیله «متفق علیه» دیورلر .

(۱) بوندن مراد رزین السرفسطی اولوب بوکا ایسه مجدالدین ابن الاثیر متابعت ایتمشدر . فتح المغیث . ص ۳۳ .
 (۲) بو سوزنی دییوچی علائی ایله نووی در . فتح المغیث . ص ۳۳ و تدریب الراوی ص ۵۷ .

صحيح حدیثلرک بتونسی صحیحینده اولوق لازم دگل؛ شیخین اوزلری ده بونی التزام ایتمامشلردر. اوشبو سبیدن صحیحین حدیثلرنندن آرتدروب تألیف ایدلن باشقه صحیحلر هم وار. صحیح ابن حبان، صحیح ابن خزیمه، المستدرک (۱) للحاکم کبی کتابلر اوشبو جهلدنر. اما صحیحینده اولان حدیثلرک هر برینک صحیحلغی ایله قطع ایدرگه ممکنمی؟ - بونده اهل علم آراسنده بیوک بر نزاع وار (۲).

(۱) صحیح البخاری.

«جامع الصحیح» دیه مشهور اولان اوشبو اثر قرآن شریف سوکونده اسلام عالمده اک انابتلی و معتبر کتابلرک بری بلکه برنچیسیدر. بونده اولان حدیثلرک آز عددینی استثنا سوکونده قالانلرینک درست حدیثلر ایدیکنده عالمر اتفاق ایتمشلر و ممکن قدر مضمونلری ایله عمل ایلمکنی واجب کورمشلردر. (۳)

اوشبو اثر ایچنده ۱۰۰ عدددن آرتق کتاب و ۳۴۵۰ عدد باب اولوب، تکرارلری ایله سانالیدیغی حالده حدیثلری ۹۰۸۲ عدد و مکرر لری توشلرلدیگی تقدیرده ۲۶۰۲ عدددر (۴). مکرر حدیثلرده کوب وقت، اسنادلر باشقه اولور. اسنادلری ایله برلکده مکرر

(۱) بو اثرده حاکم طرفندن، شیخان شوللرینه طوغری کالیکاری حالده صحیحلرینه کرماش حدیثلر جمع اولمشدر. فقط، بو کتاب حدیثلری حقده کوب انتقادلر وار دیورلر.

(۲) مذکورسؤاله تصدیق ایله جواب ویروچیلرده متفق علیه ۵۲، یالکیز بخاری روایتلندن ۶۸، مسلم روایتلندن ۱۰۰، جملهسی ۲۲۰ حدیثنی استثنا قیللر. تدریب الراوی. ص ۴۳.

(۳) شرح نووی علی مسلم. ج ۱ ص ۳۶.

(۴) فتح المغیث شرح الفیه الحدیث ص ۱۳.

اولان حدیثلر آنچق ۲۳ عدددر. اسملری ایله ذکر ایدلمش شیخلری
 ۲۸۹ عدد اولوب، بونلرک مسلم روایتده اولمامشلری ۱۳۴ عدددر.
 رسول اکرم افندمز حضرتلرندن اوچ گنه واسطه ایله روایت ایدلن
 حدیثلر مکررلر ایله ۲۲ عدد و مکررلر چیقارلدیغی صوڭ ۱۶ عدددر. اڭ
 توبان (یراق) سلسله ۹ واسطه ایله نقل ایدلنلردر.

صحیح البخارینگ بتون حدیثلری ۱۸۳ صحابه واسطه سیله روایت
 ایدلنوب بونلرک ۳۱ عددی خاتونلردر. حدیثلری اڭ کوب اولان
 صحابه لر بونلردر: ابو هریره (۴۴۶ عدد)، انس بن مالک (۲۶۸ عدد)
 عبد الله بن عباس (۲۱۷ عدد)، حضرت عائشه (۲۴۲ عدد)، جابر بن
 عبد الله الانصاری (۹۰ عدد).

امام بخاری اوشبو کتاب حقنده: «هر بر حدیثی کتابمه قویدیغم
 وقت اڭ ایلك اغتسال قیلور و صوڭره ایکی رکعت نفل نمازی لوقور
 و آندن صوڭ حدیثی یازار ایدم؛ بن بونڭ حدیثلرینی ۶۰۰۰۰۰ حدیث
 آراسندن انتخاب ایتدم (۱) و تألیفی ایچونده اون ییل عمر صرف
 ایلادم، الله تعالی ایله اوز آramده حجت اوله چغنی امید ایلرم»
 دیه سوبیلار اولمشدر.

بو کتابنی طوغریدن طوغری مؤلفڭ کندیسندن روایت ایدو-

(۱) بو سوزده «شرق مبالغهسی اولماسه یخشی اولورایدی، بخاری اوزی، پالغه
 ایتماز بلسکه آڭ اسناد ایدن بر راویدن بویله شی صادر اولوب باشقه لر شوڭا متابع
 ایتمهش اولورلر. آلتیوز بیڭ حدیث، اسناداری ایله برلسکده صحیح البخاری قدر ۶۶
 جلد بر کتاب اولورغه تموشلی» دییانلر وار. فقط طبع صنعتی ظهورندن مقدم خلق
 لرده حفظ قوتینڭ پک زیاده اولدیغی و خصوصا عربلرده ذکاوت، آدم انابت ایتماز درجه
 ده قوتل ایدیکی خاطره کتورلسه مذکور سوز شایان استبعاد اولماز. ابن عباس، حماد
 الراویة، ابو العلاء المعری، ابوریاش، اصمعی، ابن السکلبی، ابن عبدون الاندلسی.
 ابن الموحل وغیرلرک ذکاوت و حفظلری حقنده اولان خبرلر موجب حیرتس.

چیلر ۹۰۰۰۰۰ عددگه ایرشیدیکی و بونلرک انک صوگ وفات اولانلریک
 ابو طلحه منصور بن محمد ایدیکی (۳۲۹ ده وفاتدر) مرویدر .
 مطبوع نسخهلری - صحیح البخاری بیوک بر کتاب اولدیغی
 حالده بر قاچ دفعه لر باصلوب هر دفعه سنده بیگلر ایله نسخهلر
 تارالمشدر . نه یرلرده و قانغی تاریخلرده باصلدیغی اوشبوندن معلوم
 اولور :

۱۸۵۴	-	۱۲۷۰	جلد (۹)	دهلی	(۱)
۱۸۶۲	-	۱۲۷۹	جلد ۱۰	مصر	(۲)
۱۸۶۸	-	۱۲۸۵	» ۳	لیدن	(۳)
۱۸۷۹	-	۱۲۹۶	» ۸	بولاق	(۴)
۱۸۹۲	-	۱۳۰۹	» ۴	مصر	(۵)
۱۸۹۵	-	۱۳۱۳	» ۸ (۱)	بولاق	(۶)
۱۸۹۷	-	۱۳۱۵	» »	استانبول	(۷)
۱۹۰۱	-	۱۳۱۹	»	مصر (فتح الباری هامشده)	(۸)
۱۹۰۲	-	۱۳۲۰	جلد ۸	»	(۹)

اوشبو طبعلرک انک درست و انک گوزلی ۶ نچی رقم ایله کوسترامش
 « بولاق » طبعسی دیبورلر .

مطبوع شرحلری - بخاری صحیحنه تمام حقیقین یرینه کتوروب
 شرح یازمقنی ، بیوک عالمر مشکل خدمتلردن صانامشدر و یازلمش
 شرحلرک کوبسندن رضا اولمامشلردر . حتی که ابن خلدون : « و لقد
 سمعت کثیرا من شیوخنا رحمهم الله تعالی یقولون : شرح کتاب البخاری
 دین علی الامة » دیبور (۲) . مقصد ایسه : « بخاری کتابنه شرح

(۱) اوشبو طبع ، سلطان عبدالحمید مصرفی ایله ۵۰۰۰ عدد نسخه باعالمشدر .

(۲) ج ۱ ، ص ۱۲۶ .

يازمو امت اوستينه بورچ ايدى، لکن بو بورچ هميشه ادا ايدلديكى
 يوق « ديمك اولور. لکن ابن خلدون صوگنده ابن حجر العسقلانى
 ايله عيني طرفندن گوزل شرحلر يازلمشدر. شونگچون ابن خلدون
 سوزينه قارشو، کاتب چلبى: «واعل ذلك الدين قضى بشرحى المحقق
 ابن حجر العسقلانى و العينى» دييور (١). بو شرحلر حقنده ده
 معاصرلر مژدن بر کيمسه: «ابن حجر ايله عيني شرحلرنده، نقل
 و حديثلرني تطبيق، تاريخى واقعهلرني تفصيل و استخراچ احکام
 جهتلرني کامل ايسه ده اجتماعى حاللر و بوگونگى حيات اقوام خصوص
 لرينه دائر شرحلر ناقص بلکه بالکل يوقدر، شونگ ايجون امت
 اوستنده اولان بورچ هنوز ساقط اولمامشدر» دييور.

هر حالده بخارى صحيجى اوزرينه مختلف عصرلر و مختلف
 مملکتلرده معروف و مشهور عالملر طرفندن اوزونلق و قسسقه لاقه
 متفاوت مسلکده شرحلر يازلمشدر. بونلردن بزر آنچق مطبوع اولان
 شرحلرينى بو يرده يازاچقمز. (٢).

(١) فتح البارى. ابن حجر العسقلانى (٨٥٢) اثرى اولان بو
 شرح، صحیح البخارى شرحلرى آراسنده اگ معتبرلرنددر. ابن حجر
 بونى ٨١٧ ده ابتدا قيلوب ٨٤٢ رجبنده تمام ايتدى و بويله بر نعمت
 که نائل اولديغى سببلى اوشبو ييل شعباننده (يويلى قيللندن) الوغ بر
 بايرام ياصادى. معاصرلرى اولان بيوك ذاتلر اوشبو مجلسه بالاتفاق

(١) كشف الظنون. ج ٢. ص ٤٢٦.

(٢) بخارى شرحلرى ايله «كشف الظنون» و باشقه اثرلردن آلوب مؤلفلرى
 نك وفات ييللرى ترتيبى اوزرنده صحیح البخارى اوزرينه اولان شرحلردن ٢٧ عدده كتاب
 اسمى يازمشيدك. صوگه، رساله مز اوزون اولماسون ديه طبع وقتنده آنچق مطبوع
 شرحلرني ذكر ايدوب باشقه لريني توشروب قالدردق و كتب ستهنگ باشقه لرني حقنده
 هم بو روشده قيلدق.

اشتراک ایلادیلر. (چیتلردن تبریک تیلیغراملر ویرلما دیکی اول وقت تیلیغرام اولما دیغی سببندندر). اوشبو مجلس ایچون ۵۰۰ دینار (تخمینا ۱۸۷۵ صوم) مصرف طوتلمشدر. کتاب تمام اولدیغی خبری دنیا غه تارالدیغی ایله هر طرفه اولان اسلام پادشاهلری و امیرلری نسخه ایتدروب آلدرر اولمشلر و نسخه سی ده ۳۰۰ دینار (تخمینا ۱۲۱۵ صوم) برابرینه یازلمشدر. بو اثر مصرده برنجی دفعه اوله رق ۱۳۰۱ ده صدیق حسن البهوپالی مصرفی ایله و ایکنچی دفعه ده ۱۳۱۹ ده الخشاب طرفندن اونبرر جلدده طبع اولندیلر. بو اثرک محدثلر قاشنک قیمتی اولدیغنه دلیل یوزندن اوشبو کافی اولسه کرکدرکه، صحیح البخاری اوزرینه شرح یازمقنی رجا ایدوچیلره شوکانی: «لا هجرة بعد الفتح» دیه رد جوابی ویرمشدر.

(۲) عمدة القاری۔ بدر الدین العینی (۸۵۵) اثری اولان بوشرحاڭ مؤلف قلمی ایله یازلمش نسخه سی مصرده «ازهر» کتبخانه سی یاننده اولان «کتبخانه» ده ۲۱ جلدده در. ۸۲۱ رجبنده ابتدا ایدوب ۸۴۷ ده جمادی الاولی ده تمام ایلادی. ابن حجر طرفندن تألیف ایدلمکک اولان «فتح الباری» نسخه سینی عاریت یوللو آلوب طورر و شونندن هم استفاده ایدر اولمشدر. حتی که بعض بر اورنلرده طوتاشدن برر کاغد قدر کوچرر. بونندن باشقه، رکن الدین القریمی (۱) شرحندن

(۱) بو کیسه فی الاصل دشت قیچاق تختکاهی اولان «سرای» شهرندندر. اسمی احمد بن محمد بن عبدالمؤمن اولوب لقبی ده رکن الدین در. قوللرنه قائلتر او اولدیغندن «المرتعش» دیه معروف اولدی. صوڭره مصره واروب جامع الازهرده درس آیتدی. «غرائب النوادر» اسمنده اولان بو اثرندن استفاده ایتدیکن، عینی اعتراف ایدوب: «ثم اني لما رحلت الى البلاد الشمالية قبل الثمانمائة من الهجرة ظفرت هناك من بعض مشايخنا بغرائب النوادر» دیه ذکر قیلهدر.

ده كوب شيلار اخذ و اقتباس ايتمشدر. حتى عيني شرحيني مدح ايدوب سويللاوچيلره ابن حجر: «عيني، ركن الدين شرحندن استفاده ايدهر، ركن الدين شرحى بتديكى صوڭ كزررسز عيني سوزى هم آزاير» (زيرا ركن الدين شرحى تمام دگلدر) ديمش؛ و أفعدده هم شويله اولمشدر. عيني شرحى نيچوندر كنديسى سلامت وقتده «فتح البارى» درجه سنده شهرت تابمامشدر. احتمال كه بوشى ابن حجر شرحندن صوڭ تمام اولديغندن و ابن حجر كى زور مجاسلر ياصاب تشهير ايتمايدىكندن، حنفيلره كوره اوشبو وقت مصرده شافعيلاڭ مرتبه لارى بلند اولديغندن اوله بيلور. شويله ايسه ده عيني شرحى فائده لى شرحلردن ايدىكى ايله عالملر اعتراف ايلامشلردر. ابن حجر ايله عيني هر ايكيسى بر عصرده بر برينه ياقين اوله رق مصرده معيشت ايدهلر وهر برى حديث علمينڭ متخصصلردن ايدى. آيرى آيرى شرحلر يازاچق برده ايكيسى برلكده يازمش اوله لر ايدى، شرحلرى دخی زياده گوزل و مفيد اولمش اولور ايدى. فقط اسلاملرده ايكى اوچ كشى برلكده كتاب تاليف ايتمك عادتى اولماش ياخود غايت نادر اولمشدر. بوندن باشقه بو اثرلر كندى شاگردلرينه درس، ويرمك اصولى ايله يازمش و اوشبو سببدن بر ايكى كيمسه نڭ اشتراكى ممكن اولماشدر. بو شرح استانبولده ۱۳۰۹ دە ۱۱ جلدده طبع اولمشدر.

(۳) ارشاد السارى. مؤلفى احمد بن محمد بن ابى بكر القسطلانى (۹۳۳) در. بو شرح ۱۲۶۷ دە بولاقده و ۱۳۰۴ ايله ۱۳۲۶ دە مصرده باصلمشدر. اولگى باصمه سى ۱۰ و اوچونچيسى ۱۲ جلد اولوب ايكينچى باصمه سى حقتده معلوماتم يوقدر. فى حد ذاته بو شرح، ابن حجرڭ «فتح البارى» سندن آلمش فقط اسملرڭ تصحيحلر ينى هر اسم تصادف

ابتدیکنده تکرار ایدوب شاگردلر و خصوصا مدرسلر ایچون قولای
ایلامشدر.

(۴) تحفة الباری. شیخ الاسلام ابو زکریا الانصاری (۹۲۶)
تألیفی اولان بو اثر اوچونچی طبع «ارشاد الساری» ایله برلکده
طبع اولمشدر.

(۵) النور الساری. حسن القدوی (۱۳۰۳) تألیفی اولان بو
شرح ۲ نچی طبع هامشده باصلمشدر.

(۶) حاشیة السندی. ابو الحسن المدنی السندی تألیفی اولان
بو اثر، ۵ نچی طبع هامشده طبع اولمشدر.

اسلام دنیاسنده اوقودن و استفاده دن زیاده یاز و واقوتوغه رغبت
کامل اولدیغی سببلی صحیح البخاری اوزرینه یازلمش شرحلر، تعلیملر
حسابسز درجهده کوب اولوب، شمدی بو اثرلرک اکثری آوروپا
ومصر کتبخانه لرنده بیقولوب طورلر. فقط تعلیم و تدریس ایدوچیلر
ایچون ارشاد الساری وحديث علمینه الفت و ملکه حاصل ایتمک
قصدنه اولانلر ایچون فتح الباری، حنفیه مذهبه کوره حدیثلردن
استخراج احکام ایده بیلمک هوسنده اولانلر ایچون عمده القاری کافی
اولدیغندن شونلر ایله باشقه لردن مستغنی اولمق ممکندر. بر برینک
نسخه سی قبیلندن اولان اوزون شرحلر، عمر ضیاعینه و کوب وقتده ده
علم تلفینه باعث اولور. ابن خلدون کتاب کوب اولمقنی موانع
تحصیلدن عد ایلار (۱).

مختصرلری: کتابلرک مختصرلری کندیاری درجه لرنه یتشماز.
خصوصا بخاری صحیحی کبی مبارک بر کتابک مختصری اعتمادلی و انابلی

اولمق جهندن اصلنه قیاس ایدلماز . بعض بر مصنفلر اوزلرینک کتابلرینک اختصار ایدلمه سینه اصلارضا اولمازلر ایش . امام مسعودی « مروج الذهب » دیباجه سنده : « فهن صرف شیئا من معناه او ازال رکننا من میناه او طمس واضحة من معالمه او لبس شاهدة من تراجمه او غیره او بدله او شجنه او اختصره او نسبه الی غیرنا او اضافه الی سوانا فوفاه من غضب الله و وقوع نقمه و فوادح بلاياه ما يعجز عنه صبره و یحار له فکره و جعله الله مثلة للعالمین و عبرة للمعتبرین الخ » دیبور . یاقوت حموی « معجم البلدان » مقدمه سنده : « ولی علی ناقل هذا الكتاب والمستفيد منه ان لا یضع نصبی و نصب انفسی له و تعبی بتبديد ما جمعت و تشتیت ما لفتت و تفریق ملتئم محاسنه و نفی کل علق نفیس عن معادنه و مکامنه باقتضا به و اختصاره و تعطیل جیده من حلیه و انواره و غصبه اعلان فضله و اسراره قرب راعب عن کلمة و غیره متهاکک علیها و زاهد فی نکته غیره مشعوف بجا ینضی الרכاب الیها فان اجبتنی فقد بررتنی جعلک الله من الابرار و ان خالفتنی فقد عقتنی و الله حسیبک فی عقبی الدار » دیمشدر . مع ما فیله هموینک اوشبو رجاسینک امام سیوطی اوزرینه تأثیری اولمامش ، مشار الیه « معجم البلدان » ک قول و آیاق هم قاناتلرین صدر و ب اختصار قیلیمشدر . مصنفی رضامی دگلمی « جامع الصحیح » فی اختصار ایدن ذاتلر هم اولمشدر . بو کونده مطبوع اولان مختصرلری ایشته بونلر :

(١) جمع النهایة فی بد الخیر والغایة . ٦٧٥ ده وفات اولان عبد الله بن سعد بن حمزه طرفندن اختصار ایدلمش . ١٣٠٢ تار یخنده تاش باصمه ایله مصرده طبع اولندی ، یاننده عبد المجید الشرنوبی شرحی ده واردر .

(٢) التجرید الصریح . صاحبی ٨٩٣ ده وفات اولان شهاب الدین

ابو العباس احمد بن احمد بن عبد المطفی الشرجی الزبیدی (۱).
 ۱۲۷۸ دە بر جلدده مصدره «بولاق» مطبعهسنده طبع اولنمشدر. بوکا
 ایسه ۱۳۰۷ دە وفات اولان ابو الطیب صدیق بن حسن الحسینی
 القنوجی البخاری طرفندن «عون الباری لحل ادلة البخاری» اسمنه
 بر شرح یازلوب «نیل الاوطار» هامشنده اولهرق مصدره ۱۲۹۷ دە
 طبع اولندی.

اسماءٌ رجالی: صحیح بخاریده ذکر ایدلمش کیمسه لریک ترجمه
 حال و تعریفلری حقنده یازلمش اثرلردن مشهورلری بونلردر: (۱) اسماء
 رجال البخاری (۲). ابو نصر الکلاباذی (۳۷۸). (۲) الاعلام بمن
 ذکر فی البخاری من الاعلام. ابن حجر العسقلانی (۸۵۲). (۳) الجمع
 بین کتابی الکلاباذی و ابی بکر الاصبهانی. ابو الفضل المقدسی ننگ
 (۵۰۷). بو اثر «حیدر آباد الدکن» ده ایکی جلد اوزرنک مطبوعدر.
 (۴) فرة العين فی ضبط اسماء رجال الصحیحین. عبد الغنی البحرانی
 (۰۰۰). بر جلدده «حیدر آباد الدکن» ده طبع اولندی.

بابلریننگ ترجمه لرینه اولان شرحلر: شرح تراجم ابواب
 البخاری. شاه ولی الله الدهلوی (۱۱۷۶). بو اثرده «حیدر آباد
 الدکن» ده باصلمشدر.

فهرستلری: مفتاح صحیح البخاری. استانبولده فاتح جامعی
 مدرسلرندن محمد شریف التوقادی. بو اثر ۱۹۲ بیتده ۱۳۱۳ دە
 «استانبول» ده باصلمشدر. حدیث شریفلرک اول کلمه سی خاطرده

(۱) معاصرلرمزدن فاضل محترم محمد ذهنی حضرتلری بو کتابی حسین بن
 المبارک الزبیدی نام ذاته نه کیمی دلیله منی اسناد ایتدیکنی آکلامادق. «الحقائق»
 ج ۱ ص ۸.

(۲) بو کتابنگ اسمینی بیلهادیکم سببلی «اسماء رجال البخاری» دیه یازدم.

اولور ایسه اوشبو فهرستدن قاراب مقصود اولان حدیثنی تابقی ممکن اولور. اوشبو جهتدن بو کتاب فائدهلی اثرلردندر.

(۲) صحیح مسلم.

«جامع الصحیح» هم «المسند الصحیح» دیه مشهور اولان بو کتاب، کتب سته نځ ایکنچیسى اولوب، بخاری صحیحی ایله برلکله ایکیسى «صحیحان» و «صحیحین» دیمکله معروفدر. ابوعلی الحسین النیسابوری مسلم صحیحنی عتی بخاری صحیحندن ترجیح ایدر اولمش و بعض بر مغرب عالملى هم بو فکرنی اختیار ایلامشدر در. فقط بو اهمیتلی بر مسئله دگل. زیرا ترتیب اعتبارنجه مسلم صحیحی و اسناد اعتمادلی اولمق اعتبارنجه بخاری صحیحی گوزل اید. یکینه جمهور علما اتفاق ایتمشلردر.

«صحیح مسلم» اوچپوز بیڭ حدیثدن انتخاب ایدلمش، حدیث لرینځ عددی مکررلر ایله ۱۲۰۰۰ و مکررلردن باشقه ۴۰۰۰ در. اڭ عالی سندلی حدیثلر رسول الله حضرتلردن دورت واسطه ایله نقل اولنوب بونلر تخمینا ۸۰ عدددر.

محدثلر تفتیش ایتدیکلری صوڭ «صحیح مسلم» ده اولان اوشبو حدیثلری آیروب آوب غلط ایدیکلرینی اعلام ایتمشلردر:

(۱) کسوف نمازینی رسول الله اوچ رکوع ایله او قودی مضموننک اولان حدیث. ج ۱، ص ۲۴۷. (۲) خلق التربة يوم السبت حدیثی. ج ۲، ص ۲۴۰. (۳) ابوسفیان مسلمان اولدیغی صوڭ قزی ام حبیبه فی رسول الله حضرتلرینه ویرمک عقنده اولان حدیثی. ج ۲، ص ۲۶۴. فقط بونلر غایت آز هم ده اعماله دائر دگلدرلر (۱).

(۱) اوشنداق: «نحن نجيء يوم القيامة عن كذا وكذا انظر» حدیثی ده (ج ۱)

مطبوع نسخهلری: صحیح مسلم بو کونمزده قدر اوشبو اورن
لرده باصلمشدر:

(۱) فالکوتا، ۱۲۶۵ - ۱۸۴۹

(۲) بولاق، ۲ جلد ۱۲۹۰ - ۱۸۷۳

(۳) مصر، « » ۱۳۲۷ - ۱۹۰۹

مطبوع شرحلری: شرح النووی (۶۷۶). بو شرح، صحیح
بخاری شرحی اولان «ارشاد الساری» نسخهلری حاشیه‌سنده ایکی
دفعه باصلمشدر.

اسماء رجالی: مطبوع اولان اسماء رجالی بخاری اسماء رجالی
بخشنده اوتدی، شونک مراجعت اولنه.

فهرستلری: بوکا فهرست اولارق استانبولده فاتح جامعی مدر-
سلرندن محمد شریف التوقادی «مفتاح صحیح مسلم» اسمی ایله بر
رساله ترتیب ایدوب ۵۲ بیتده باصدرمشدر. حدیثلرک ایلك کلمهلری
حروف هجا ترتیبی ایله ذکر ایدلمشدر.

(۳) سنن ابی داود.

«سنن ابی داود»، کتب سته‌نک اوچونچیسسی اولوب حدیث
فنینده مقبول و معتبر بر اثردر. فقه مسئله‌لرینی جامع اولمق اعتباریله
حتی بوی صحیحین دن ده آرتیق کوروچیلر وار. بیوک عامللردن
اولان ابن الاعرابی: «قولنده قرآن شریف ایله سنن ابی داود اولان

ص ۷۰) تصحیف ایدلمش دییورلر. گویا درستیه ده: «نحن نجیء یوم القیامة علی
کوم» اولوب «کوم» سوزی «کذا» رسمنده یازلمشده معناسینی کیلشدره آلاماش
بر کیسه کتاب حاشیه‌سینه «اصلنده شویله تفتیش قیل» معناسنده اولان «کذا انظر»
دییه یازمش سوگره شول سوز متن اوله‌رق کوچرلمش اوله‌در.

کیمسه، هر بر کتابدن مستغنی اولور» دیمشدر. بو اثرده ثلاثیات دن برگنه حدیث وارلغی مرویدر. ابو داود، اوشبو کتابنی ترتیب ایتدیکی صوڤک احمد ابن حنبل حضرتلرینه کوسترمش و مشار الیه ده استحسنان ایلامشدر. امام غزالی، مجتهدلر ایچون سنن ابی داود کفایت ایدمچکنی دعوی ایلر اولمش و شافعیلردن کوب ذاتلر غزالی ناک بو فکرینه موافقت ایتمشلردر. ابو داود ایله ترمذی حقنده : «هر ایکسی مجتهد مطلق ایدیلر، فقط ظاهرده بری احمد و ایکنچیسسی اسحاق بن راهویه مذهبی اوزرینه منسوب کورلدیلر» دیورلر.

مطبوع نسخهلزی: سنن ابی داود بر دفعه ۱۲۸۰ ده مصرده و ایکنچی دفعه ۱۲۸۳ ده تاش باصمه ایله «دهلی» ده باصلمشدر.

مطبوع شرحلری: درجات مرفات الصعود. اوشبو عصر ابتدا- سنده وفات اولان علی الدمناتی طرفندن یازلمش و ۱۲۹۸ ده مصرده طبع اولمشدر.

۴) المجتبی.

کتاب سته ناک دورتنچیسسی امام نسائی طرفندن جمع ایدلمش «المجتبی» در. مشار الیه حضرتلری الک ایلک «السنن الکبری» اسمنه بر کتاب ترتیب ایتدی و صوڤکره دن بونی تهذیب و اختصار قیلوب «المجتبی» و ایکنچی اسم ایله ده «السنن الصغری» کتابنی میدانه کتوردی. هر ایککی کتاب «سنن النسائی» دیه مشهور اولسه ده کتب سته دن معدود اولانی «المجتبی» در (۱).

(۱) حدیث کتابلریناک «رواه النسائی» یا که «رواه الخیسة» یاخود «رواه السته» دیکلرندن مراد لری اوشبو «المجتبی» حدیثلریدر. کاتب چلبی ناک: «زکی الدین المنذری سنن ابی داودنی اختصار ایدوب - المجتبی - دیه اسم قویدی و آنگاده سیوطی - زهرالربی - اسمیله شرح یازدی» دیمه سنده سهو اولسه کرک. زیرا سیوطی «زهرالربی» سی امام نسائی ناک اصل اوز کتابینه شرحدر.

صحيحين سوڭنده غنه صاناو چيلرواز. حتى بعضيلر: «امام نسائي سننى (المجتبى) درجه سنده معتبر بر كتاب، اسلام دنيا سنده تاليف ايدمادى» دييورلر. مغرب عالم لرندن بعضيلر امام نسائي كتابنى بخارى صحيحندن ده مقدم عد ايتمشلر در. كتاب سته ايچنده يالكز اوشبو اثر ده ابو حنيفه حضرتلرندن بر عدد حديث روايت ايدلمشدر. بو كتاب اسمنى بعضيلر نون ايله «المجتبى» رسمنده يازمشلر در.

مطبوع نسخه لرى: المجتبى ۱۸۴۷ هم ۱۸۸۲ ده بر جلد ده اوله رق تاش باصمه «كانپور» ده و ۱۳۱۲ ده ايكى جلد ده مصرده باصلدى. مطبوع شرح لرى: ۱) زهر الربى. امام سيوطى تاليفى اولان بو اثر المجتبى نڭ هر بر نسخه سى ايله برلكده باصلمشدر. ۲) شرح ابى الحسن المدى السندى. اوچونچى طبع هامشنده باصلمشدر. ۳) عرف زهر الربى. على الدمناتى اثرى اولان بو شرح ۱۲۹۹ ده مصر ده طبع اولنمشدر.

۵) جامع الترمذى.

کتاب سته نڭ بشنچيسى امام ترمذى تاليفى اولان «جامع الترمذى» و «سنن الترمذى» اسملى ايله معروف اولان كتابدر. امام ترمذى بو كتابنى تاليف ايتديكى سوڭ حجاز، عراق و خراسان عالم لرینه عرض ايتمش و آنلرده تفنیش ايتديكلرى سوڭ ثنا ايلامشلر در. ترتيبى گوزل، تکرارى آز اولوب استدلال و جهلرینى، اصحاب و تابعین مذهب لرینى، شبهه اولمق احتمالى اولان راویلرک کنيه لرینى بيان ايدوب کچديکندن، حدیثلرک نوع و عللرینى کوستروب کتديکندن بو کتاب، سنن کتابلى آراسنده استفاده ايچون اڭ ينگليدر. مذکور کتاب حقنده: «مجتهد ايچون ده مقلد ايچون ده

کفایت ایلر، جامع ترمذی اولان اویده گویا پیغمبر اوزی حاضر اولوب سویلاب طورر « دیبور اولمشلر. بو اثرده ثلاثیتدن یالکز: « یاتی علی الناس زمان الصابر منهم علی دینه کالقباض علی الجمر » حدیثی گنه واردر. شیخ الاسلام ابو اسماعیل عبدالله الاصبهانی جامع ترمذی حقنده: « بنم نظرمده بو کتاب بخاری ایله مسلم صحیحلرینه کوره ده مفیدر » دیدیکی مرویدر (۱). مع ما فیہ بعض بر حدیثلری انتقاد ایدلمشدر (۲).

مطبوع نسخهلری: جامع ترمذی ۱۸۴۴ ده و ۱۸۴۹ ده تاش باصمه ایله « دهلی » ده، ۱۲۹۲ ده ۲ جلدده « بولاق » ده طبع اولنمشدر. مطبوع شرحلری: نفع قوت المقتدی. علی الدمناتی اثری اولان بو شرح « دهلی » ده باصلمش نسخه هامشئنه مطبوعدر.

(۶) سنن ابن ماجه.

کتاب ستہ نك التنجیسی، جههور علما اختیارینه کوره « سنن ابن ماجه » در. حدیثلرینک عددی ۴۰۰۰ اولوب آراده رسول اکرم دن اوچ گنه واسطه ایله روایت ایدلمش اوچ حدیث واردر. بونی ایسه باشلاب آلتنجی کتاب ایدوب صاناوچی الفضل ابن

(۱) تذکره الحفاظ. ج ۳ ص ۳۸۰.

(۲) ابن القیم: رسول اکرم ایله ابوطالبک شام سفری حقنده ئوزون حدیثده اولان: « و بعث معه ابوبکر بلالا » دیدیکی جمله حقنده (جامع ترمذی ج ۲ ص ۲۰۳) « و هو من الغلط الواضح فان بلالا اذ ذاك لعله لم يكن موجودا » دیبور (زاد المعاد ج اص ۱۷). ابن تیمیه انا مدینه العلم و علی بابها حدیثی حقنده « کتب » دیبور (المجموعه الکبری ص ۳۳۷). امام ترمذی « مناقب علی » بختنده: « انا دار الحکمة و علی بابها » دیه بر حدیث نقل ایلر (ج ۲ ص ۲۱۴) ابن تیمیه نك مرادی اوشبو حدیثیدر، عجباً! ۹

طاهر المقدسی اولمشدر . اما مجدالدین ابن الاثیر : « ابن ماجه سننی فقه نظرندن فائده لی بر اثر اولسده حدیثلری صافلق جهتندن کتب خمسہ در جهسنده دگل بلکه آراده منکر حدیثلرده وار » دیه بوزنک یرینه « الموطأ » نی آلتنجی کتاب ایدوب اعتبار ایلامشدر . ابن ماجه ننگ « فزوبین » فضیلتی حقنده روایت ایتمش حدیثی (ج ۲ ص ۹۲ - ۹۳) موضوع دیبورلر . اوشنداق آیاق اوره بول ایتمکدن نهی ایدوب جابردن روایت ایتمش حدیثی حقندهده محدثلر الوغ نزاعلر قیلر (۱) . ثلاثیات اوله رق بیش عدد حدیث وارلغی مرویدر .

مطبوع نسخه لری - سنن ابن ماجه ۱۲۸۲ ده و ۱۸۸۹ ده تاش باصمه ایلر « دهلی » ده و ۱۳۱۳ ده ایکی جلدده مصرده طبع اولندی .
مطبوع شرحلری - ۱) مصباح الزجاجة . امام سیوطی (۹۱۱) اثری اولان بو شرح ۱۲۸۲ ده باصلمش اولان نسخه هامشنده طبع اولنمشدر . ۲) شرح ابی الحسن المدنی السننی (۱۱۳۸) . بو شرح ۱۳۱۳ ده طبع اولنمش نسخه هامشنده باصلمشدر . ۳) انجاح الحاجة علی سنن ابن ماجه . عبدالغنی بن ابی سعید العمری (۱۲۹۶) اثری اولان بو شرح « مصباح الزجاجة » ایلر برابر برنجی طبع هامشنده باصلمشدر .

(۱) ابن ماجه ننگ : « وعن جابر رضی الله عنه قال نهی رسول الله صلی الله علیه وسلم ان یبول قائما » حدیثی شرحنده « نیل الاوطار » صاحبی : فی اسناده عدی بن الفضل وهو متروک و قد عرفت ما قاله الحافظ من عدم ثبوت شیء فی النهی عن البول عن قیام عن النبی علیه السلام » دیهدر . اوشبو بحثده ابن القیم « زاد المعاد » ده « قد ثبت عن النبی صلی الله علیه السلام البول قائما و قاعدا و کلل سنة » دیبور . بونلر ایسه ابن ماجه روایتنه طعن اولدور . « فزوبین » حدیثی حقنده « میزان الاعتدال » ده (ج ۱ ص ۲۲۴) « فلقد شان ابن ماجه سننه بادخال هذا الحدیث الموضوع فیها » دیبور .

(۶) الموطأ.

کتاب سته ننگ آلتنجیسی مجدالدین ابن الاثیر اصطلاحنه کوره امام مالک حضرتلری طرفندن تألیفی ایدلمش «الموطأ» در. امام مالک بو کتابنی ۱۰۰۰۰۰ عدد حدیثدن انتضاب ایدوب قرق ییل مدتنده ترتیب ایتمشدر. الگ ایلک مرتبه ده بابله آیرلوب یازلمش حدیث کتابی اوشبو «الموطأ» اولوب اصحاب و تابعین اثرلری حسابیه داخل اولمق اوزره بتون حدیثی ۱۷۲۰ قدر تخمین اولنور. بوننگ ایچندن مسند ۶۰۰، مرسل ۲۲۲، موقوف ۶۱۳، تابعین اثر لری ۲۸۵ عدددر.

«الموطأ» نی کندیسندن طوغری روایت ایتمک قصدیه جهاننگ دورت طرفندن علم اهللری فوج اولهرق امام مالک حضورینه کلور اولمشلر. واسطه سز اولهرق بر بیکنن زیاده آدم روایت ایتدیکی مرویدر. بو جمله دن شافعی، محمد بن الحسن، ابن وهب، ابن القاسم کبی مشهور فقیهلر؛ یحیی بن سعید القطان، عبدالرحمن بن مهدی، عبدالرزاق کبی حدیث اماملری؛ هارون الرشید، الامین، المأمون کبی خلیفه لر اولنور ایدی. امام مالک اوزی سلامت وقتنده «الموطأ» بتون اسلام دنیا سینه مشهور اولوب نسخه سی هر بر ولا-یتلرگه تارالمشدر. ابو یوسف حضرتلریننگ «الامالی» نام اثری و امام محمدنگ «الآثار» ی «الموطأ» ایله بر زمانده دنیاغه چیقمش ایسه لرده شهرت و اعتبار طوغروسنده آرالری بر ایله کونک آراسی نسبتنده یراق قالمشلردر.

امام شافعی «الموطأ» حقنده: «قرآن شریفدن صوگ الگ درست

کتابدر « دیبور اولمش (۱) . قاضی عیاض : « اسلام عالمنده - الموطأ - درجهسندہ آدملرک اعتناسینه مظهر اولان بر کتاب یوقدر » دیمشدر .

« الموطأ » ده اولان بر فضیلت ده محدثلر آراسنده اڭ درست اولوق ایله شهرت اولان اسنادلردن کوبسنی مشتمل اولدیغندلر . اوشبو اسناد احمد ابن حنبل ، اسحاق بن راهویه قاشنده : محمد بن مسلم ابن شهاب زهری - سالم بن عبدالله - عبدالله بن عمردر . علی بن المدینی و غیرلر قاشنده : محمد بن سیرین - عبیده بن عمرو سلمانی - علی بن ابی طالب در . یحیی بن معین ایله نسائی قاشنده : ابراهیم نعفی - علقمه - عبدالله بن مسعود در . ابوبکر ابن ابی شیبه و باشقهلر قاشنده : محمد بن مسلم ابن شهاب زهری - زین العابدین علی بن الحسین - الحسین بن علی - علی بن ابی طالب در . امام بخاری قاشنده مالک - نافع - عبدالله بن عمردر .

مطبوع نسخهلری - « الموطأ » نسخهلری متعدد اولوب آرا- لرندہ بعض بر فرقلر اولدیغی مرویدر . بو کونک ایکی تورلی نسخه سی طبع اولندی . بری یحیی بن یحیی المصمودی روایتی اولوب ۱۲۸۰ ده « تونس » ده و تاش باصمه ایله ایکی جلدده مصرده ، ۱۲۹۱ ده « دهلی » ده ، ۱۸۸۹ ده « لاهور » ده باصلمشدر . ایکنچیسى ایسه محمد بن الحسن الشیبانی روایتی اولوب ۱۲۹۱ ده « لودیانج » ده و عبد- الحی اللکنوی تصحیحی ایله ایکی دفعه تاش باصمه ایله طبع اولنمشدر . اوشبو ۱۳۲۷ - ۱۹۰۹ تاریخنده « معارف » مصرفی ایله « قزان » ده

(۱) امام شافعی بوسوزینی جامع سفیان ثوری، مصنف حماد بن سلمه کبی اثرلردن تفضیل ایتمک قصدیله سویلامشدر . آنڭ عصرنده بخاری و مسلم صحیحلری یوق ایدی .

طبع اولنورغه ده باشلاندى (۱) .

مطبوع شرحلری - ۱) شرح زرقانى . محمد بن عبدالباقى
بن يوسف زرقانى (۱۱۲۲) اثرى اولان بو شرح ۱۲۸۰ ده ۴ جلدده
مصرده طبع اولندى . ۲) المصفى . ۳) المسوى . هر ايكسى ولى الله
الدهلوى العمرى (۱۲۳۹) اثرى اولوب برنچيسى فارسى و ايكنچيسى
عربيدر . هر ايكيسى هندستانده مطبوعدر . ۴) التعلیق المجد . امام
محمد روايتنه اولان بو شرح عبدالحى اللکنوى (۱۳۰۴) اثرى اولوب
هندستان و قزنده امام محمد روايتى اولان مطبوع متنلر هامشلىرنده
طبع اولنمشدر .

مقصد .

۱۷

کتب سته مؤلفلری .

حديث فننده « کتب سته » اڭ معتبر و مبارک اثرلر اولديغى
کبى بونلرڭ مؤلفلری ده اسلام عالمنده اڭ اعتمادلى و اڭ بيوک ذاتلردر .
« کتب سته » ايله لازم درجهده آشنا اولور ايچون مؤلفلری ايله ده
آشنا اولمق لازم . شونڭ ايچون بزلر بو يرده کتب سته مؤلفلری

(۲) « معارف » طرفندن اسمزگه هديه ايدلمش نسخهنسندن اوشبو اثرڭ ۱۳۲۸
- ۱۹۱۰ ده شهر ربيع اولده تمام اولديغى آڭلاشلى . بتونسى ۳۹۴ صفحهده اولوب
هامشنده عبدالحى اللکنوى نڭ « التعلیق المجد » ى هم برابر گوزل کاغذ و گوزل حرفنده
حديث کتابنه لايق روشده طبع اولنمشدر .

ترجمه لرینی یازاچق اولدق . یوقاروده کتب سته نی سویلادیکنز ترتیب که خلاف اولسه ده مؤلفلر سویلانیدیکی یرده بچتمز امام مالک حضر- تلرندن باشلاناچقدر . الموطاء ، هر نه قدر صحیح بخاری و صحیح مسلم درجه سنده اولماز حتی که جههور بو کتابنی «کتب سته» آراسینه قویماز ایسه ده امام مالک کندیسی کتب سته صاحب لرینه کوره بالانفاق مقدم بر ذات اولوب ، کتب سته مؤلفلری بونک شاگردلرینک شاگردلر یدر . بناء علیه محترم استاذلرینی اوزینک مناسب اورنینه قویمق قصدیله ائک سویلیه چک کیمسه مز امام مالک حضرتلری اولور .

امام مالک .

حدیث عالملرینک استاذی و مشهور دورث مذهبن بری اولان « مالکیه » مذهبنک امامیدر . بو ذاتک اسمی مالک ، کنیه سی ابو عبدالله اولوب آتاسی ده انس بن مالک (مشهور انس بن مالک دگل) بن ابی عامر الاصبیحی المدنی ایدی . باباسی ابو عامر رسول اکرمی کوروب صحبت ایتدیکی مرویدر . اسلاف کرام آراسنده امام مالک «فقیه الامه» ، «امام دار الهجرة» کبی لقب فاخرلر ایله مشهور ایدی . امام مالک حضرتلری هجرتدن ۹۳ نچی ییل «مدینه» ده آنادن طوغوب عبدالله بن عمر بن الخطاب آزادلیسی اولان نافع ابو عبدالله وزهری محمد بن مسلم ابن شهاب کبی الوغ تابعینلردن حدیث شریف استماع ایلامشدر . ربیعة الرأی بن ابی عبدالرحمن التیمی ، عامر بن عبدالله بن الزبیر ، عبدالله بن دینار ، جعفر بن محمد الصادق و غیرلر امام مالک حضرتلرینک شیخلرندن ایدی . نافع بن ابی نعیم و باشقه لردن علم قرائت آلدی . کندیسندن اوقومش عالملرک حد و حسابی یوقدر . عبدالله بن المبارک ، محمد بن الحسن الشیبانی ، سفیان الثوری ،

عبدالرحمن الاوزاعی، لیث بن سعد، محمد بن ادريس الشافعی وغیرلر امام مالک شاگردلرندندر .

مشهور مغنیلردن و حقهدهه المأمون خلیفه طرفندن: «اگرده بروچیلیق ایله خلق آراسنده شهرتی چیقمش اولماسه ایدی، بن البته قاضی ایدوب قویار ایدم، زیرا بونک علمی و دیانتی، امانت و کمالتی کوب قاضیلردن آرتقدر» دیه شهادت و یردیکی (۱) اسحاق بن ابراهیم الموصلی، مشار الیه حضرتلرینک شاگردی ایدی.

تفسیر، حدیث و فقهده امام مالک غایت متبجیر اولدیغی جهتله صوگ و قتلرنده کندینک استاذ و شیخلری بونک علمندن استفاده ایدر اولدیلر (بو جملهدن امام زهریدر).

امام مالک عصرنده فتوی و یرمک وظیفهسی «مدینه» ده یالکثر مشار الیه حضرتلرینه منحصر ایدی. حدیث شریف درسی و قتلرنده طهارت آلوب تزلنوب اطورر، کامل حرمت و ادب اوزرنده حدیث شریف نقل ایلر ایدی. فخر کائنات افندمز حضرتلرندن ادب صاقلاب مدینه اورامنده یایان یورر ایدی، حتی قارت کوننده ده اوشبو مقصده مبنی هیچ وقت حیوان بنوب یورمامشدر.

معاصرلری حتی یاش یوزندن کندیسندن الوغ ذاتلر، مشار الیه حضرتلرینی تعظیم و تکریم ایدرلر ایدی. اشیب بن عبدالعزیز «مالک حضورنده ابو حنیفهنی کوردم، آتاسی حضورنده ادبلی صبی بالانیچوک اطورر ایسه ابو حنیفهده شوپله اطورر ایدی» دییور (۲). امام شافعی هر وقت: «اگرده مالک ایله سفیان بن عیینه

(۱) اغانی. ج ۵ ص ۴۹.

(۱) بو حال ابو حنیفهنگ هم زیاده تواضعلی اولدیغنی کوسترر.

ابو حنیفه حضرتلری امام مالک گه کوره اون اوچ یاش بیوکر.

اولمیه ایدی حجازده علم قالمیه چق ایدی» هم: «مالک کبی عالم و فاضل کیمسه کوردگزمی؟» دیه صور اوچیلره: «آنک کبی عالم و فاضل ذاتی کورمک بزه دگل حتی استاذ و شیخلر مزهده نصیب اولامشدر» دیبور ایدی.

امام مالک حقهده، امام شافعی ایله امام محمد آراسنده اوشبو روشده بر مناظره اولدیغی مرویدر:

امام محمد: (شافعی گه خطابا) سزک استاذ کز مالک می عالم، یوقسه بزم استاذمز ابو حنیفه می؟

امام شافعی: وجدان ایله حکم گه راضیمیسز؟
امام محمد: شبهه سز.

امام شافعی: او ایله ایسه سویلا کز، قرآن شریف علمنی سزک استاذ کز می یا که بزم استاذمز می عالمدر؟

امام محمد: شبهه یوق، سزک استاذ کز عالم.

امام شافعی: سنت علمنی سزک استاذ کز می عالم، یوقسه بزم استاذمز می؟

امام محمد: شبهه یوق، سزک استاذ کز.

امام شافعی: رسول الله صحابه لرینک سوزلرینی سزک استاذ کز می عالم یوقسه بزم استاذمز می؟

امام محمد: شبهه یوق سزک استاذ کز.

امام شافعی: ایدی اورتالقره یالکیز بر «قیاس» قالدی .
حالبوکه قیاس، کتاب ایله سنت اوزرینه اوله در (۱).

(۱) بو حکایتنی قاضی ابن خلکان «وفیات الاعیان» ده نقل ایتمش (ج ۱ ص ۴۳۹). کوکلم آرزو قیلدیغندن دگل بلکه «شونی کورماهش ایمش» دیما- سونلر ایچون بو یرده نقل ایتم.

بو ماجرا درست اولدیغی تقدیرده امام محمدک «مدینه» گه واروب
امام مالک حضورنده «الموطأ» نی اوقومازندن مقدم اولور. فقط امام
محمد غایت عقلی بر ذات اولدیغندن بویله روئده بر مناظره گه کرشمیه-
چگی، کرشدیکی تقدیرده بو درجه گه کتورمیه چکی معلوم. بلکه
امام محمد ایله امام شافعی، مناظره طریقی ایله دگل بلکه ادبی بر
طرزده (بزم چه آراغه صائوب) سویلاشمش سوزلرینی مذهب حقنده
تعصب ایدن ذاتلر اوشبو قالبوغه قویمش اولورلر.

قاضی القضاة ابو یوسف، هارون رشید ایله حج سفرینه وار-
دیغنده امام مالک ایله مناظره لری اولدیغی مرویدر. امام مالک:
«نمازده اولان سهو نقصان ایله اولسه سجده سهونی سلامدن مقدم
قیلورغه، اگرده زیاده ایله اولسه سلامدن صوگ قیلورغه تیوشلی»
دیه تقریر ایتدیکنده ابو یوسف ده: «بر کیمسه نماز ایچنده هم
نقصان هم زیاده ایله یاگلور اولسه نه قیلور؟» دیه امام مالک
حضرتلرینی الزام ایتمشدر (۱).

ابویوسف، رسول اکرم حج وداعده جمعه کون عرفاتده وقفهده
جمعه اوقودیغنی دعوی قیلوب: «چونکه رسول الله اک ایلك خطبه
وآندن صوگ ایکی رکعت نماز اوقودی» دیه دلیل کتور مشیددی.
بوکا قارشو امام مالک: «خطا سویلارسن، رسول اکرم شنبه کون
اولسه ده شویله ایتمش اولور ایدی، چونکه مسافر اولدیغندن اویله نی
ایکی رکعت اوقومقی لازم ایدی، قرائتنی یاشرون اوقومقی من-
کور نمازک جمعه دگل بلکه اویله ایدیکنه صریح دلیلدر» دیه
الزام ایتمش، هارون هم امام مالکک اوشبو سوزینی تصویب
ایلامشدر.

احمد ابن حنبل حضرتلرندن: «رسول اکرم سنتنی واصحاب کرام آثارینی مالک ایله سفیان ثوریدن فانغیسی اعلم ایدی؟» دیوچیلرگه: «مالک اعلم ایدی» دیه جواب ویرمش. اما «فانغیسی زاهدراک ایدی؟» دیوچیلرگه: «بوسنی اوزگز بیلورسز، بن جواب ویرمیم» دیمشدر.

مؤرخلر وخصوصا محدثلر امام مالک ترجمه سینی تفصیل ایله یازدفلری کبی بعضیلر ایسه مستقل کتابلرده یازمشلردر. بوجمله دن: ابوبکر احمد بن مروان المالکی الدینوری (۳۱۰ ده وفات)، ابو-الروح عیسی بن مسعود الشافعی (۷۴۴ ده وفات)، سیوطی (بونک) کتابی «تزیین الارائک بمنافب مالک» اسملی) در.

امام مالک آق یوزلی، اوزون بویلی، زور باشلی ایدی. غایت وقارلی و سلطنت اولدیغندن مجلسنده غیبت سویلانماز، تاوش کوتارلماز وجدال اولماز هم ده هیچ کیم مالا یعنی سویلاماز ایدی. ایلك عمرنده بتون وقتنی رسول الله مسجدنده کچردیکی حالده صوگ و قتلرنده اوز اوندک طوردیغی حتی جماعت نمازینه وجمعه گه چیقمادیغی مرویدر. چیت یرلرگه و یا که اصل وطنلرینه کیدر ایچون وداع ایدن شاگردلرینه: «حق سبحانه و تعالی حضرتلرینه تقوالق قیلگن، اوشبو علمنی نشر ایدرگه اجتهادده اولگن، اوگره نگز هیچ کیمدن یاشر مه گن!» دییور و هر وقتده: «بن، اصابت و خطا ایتیکلکم جائز اولان بر بنده یم، فتوالرمی قرآن ایله سنت که عرض قیلوگن، آنلره موافق اولانلرینی قبول ایدوب باشقلرینی ترک ایدگن!» دیه نصیحت قیلور اولمشدر (۱).

امام مالک اوزون عمرلی اولدیغندن روایتی عالی ایدی،

اوشبو سببیدن پک یراق مملکتلردن بونک حضورینه اوقور ایچون خلقلر گروه گروه اولارق کلدیلر. اون یدی یاشندن باشلاب بتون عمرینی درس، ایله کچردی. ذهنی اونکن، فهیمی سریع، علمی واسع، متدین و عادل، سنت ایله عامل، فقه بابنده مقدم و حجت ایدی. بونک عصرنده اسلام دنیا سینک بیوک عالمرندن اولان ابو حنیفه فقه علمنده، سفیان ثوری حدیث روایتنده، 'وزاعی سنت علمنده مستثنی اولمق ایله شهرت تاپمیشلر ایدی. اوشبو اوچ کیمسه آراسینه توزیع ایدلمش کمالترک مجموعینی حق سبحانه و تعالی امام مالک حضرتلرینه جمع ایتدی، دییورلر. اوزندن صورلمش قرق سکن مسئله ننگ اوتوز ایکیسنه «لاادری» ديه جواب ویردیکی و ابو جعفر المنصور «الموطأ» ایله عمل قیلور ایچون بتون اسلام مملکتنه منشور ویررگه قصد ایتدیکنده: «اویله ایتمه! هر کیم و هر بر شهر خلقی اوز قاشارنده ثابت اولان دلیللر ایله عمل ایتسونلر» ديه نصیحت ایلادیکی مرویدر (۱).

عباسیلرک جبری صورتده تحصیل ایتدیکلری بیعتک لازم اولماد. یعنی سویلادیکی ایچون مدینه ده امیر اولان جعفر بن سلیمان نام ذات طرفندن قامچی ایله صوقدرلدی و اوشبو وقت بر قولنی صوروب چیقاردیلر. خلق کوزندن توشمک و اعتباری بتمک لازم ایکن اوشبو حادثه صوکنده بالعکس امامک حرمتی دخی زیاده اولدیغی و اهل اسلام کندینه آبروم صورتده محبت باغلادقلری کورلمشدر.

مشار الیه حضرتلرینک: «بنم حقمده خلق نه فکرده در ونه کبی سوزلر سویلرلر؟» دیدیکینه قارشو «دوستلرک مدح، دشمنلرده طبیعی ذم قیلر» ديه جواب ویرمشلر. اوشبو جو ابنی ایشتدیکنده امام

حضرتلری ده: «مازال الناس كذلك ولكن نعوذ بالله من تتابع الالسنه كلها» دیمشدر (۱).

ابن عبدالبر حضرتلری امام مالک حقهده: «وعابه قوم فی انکاره المسح علی الخفین فی الحضر والسفر وفی کلامه فی علی و عثمان... وفی فعوده عن مشاهدة الجماعة فی مسجد رسول الله صلی الله علیه وسلم ونسبوه بذلك الی مالا یحسن ذکره وقد برأ الله عز وجل مالکا عما قالوا وكان عند الله وجیها» دیبور (۲).

امام مالک حضرتلرینک مذهبی هر بر یرده خصوصا حجازده شایع اولمش ایسهده صوگره مغرب اسلاملری آراسنده نشر ایدهشدر. اوشبو کونده هم طرابلس، بنغازی، تونس و جزائر، مراکش و بو اطراف بتون بتونه امام مالک مذهبنده اولنورلر.

امام مالک حضرتلری مشهور روایتلرگه کوره ۸۶ یاشنده وقتنده ۱۷۹ تاریخنده «مدینه» شهرنده وفات اولوب «جنت بقیع» ده دفن اولندی. قبری معروفدر. رحمه الله تعالی.

امام بخاری.

شیخ المحدثین امام بخارینک اسمی محمد وکنیه سسی ابو عبدالله اولوب، آتاسی اسماعیل بن ابراهیم بن المغیره بن بردزبه الجعفی البخاری در (۳). بردزبه دیه معروف اولان (اصل اسمی

(۱) تذکرة الحفاظ . ج ۱ ص ۱۹۱.

(۲) «مختصر جامع بیان العلم». ص ۲۰۲.

(۳) امام بخاری ترجمه سینی یازوچیلر، «بردزبه» سوزینی بانگ فتحی، رایلله زانک سکونی، دالک کسریله در، دیه تصحیح ایتمشدر. فقط بو تصحیح برکیمسه ننگ خطاسینه موافقت ایلامک قصدله میدانه چیقیش اولسه کراک. زبرا فارسی اولان مذکور کلمه، «پرداختن» مصدرندن گوزل ساز چالوچی و ماهر معنی دیمک معناسنده اسم فاعل صیغه سسی اولان «پرداز» در، بناء علیه بو سوزنگ معربی بانگ ودالک فتحی ایله «پرداز» اولورغه تیوشلی.

آچیق بیلنمادی) کیمسه فارس قومندن و فارسیلر مذهبنده اولوب آنک اوغلی مغیره « الیمان الجعفی » دیه معروف بر ذات قولنده اسلام قبول ایتدی و اوشبو مناسبت ایله امام بخاری « الجعفی » دیه نسبت ایدلنور اولدی. « الیمان » ایسه عبدالله بن محمد بن جعفر بن الیمان نام محدثک یراق بابالرنندن بر ذاتدر. ابراهیم بن المغیره حقنده معلومات کورلمادی. آناسی اسماعیل بن ابراهیم، حدیث عالمرندن اولوب امام مالک و حماد بن زید کیمی بیوک ذاتلردن روایت و ابن المبارک ایله صحبت ایلامشدر.

امام بخاری، ۱۹۴ تاریخ شوال آینده « بخارا » شهرنده دنیاغه کلوب یاش حالنده آناسندن یتیم قالدی و آناسی تربیه سنده اوسدی. بر وقتلر کوزلری آغروب حتی صوقرایدبعی ایله حکم ایتمشلر ایسه ده الله تعالی عنایتی سایه سنده شفا تابدی. پک یاش ایکن وقتندن اعتبارا حدیث علمینه محبتی توشوب بو فن اوزرینه اولان استعدادی سببندن آز بر زمان ایچنده خیلی کمالت حاصل ایتدی. ۱۶ یاشینه ایرشدیکنده عبدالله بن المبارک و وکیع (۱) کیمی عالمر طرفندن ترتیب ایدلن کتابلرنی حفظ ایتمش و « اصحاب الرئی » (حنفییه مذهبی) دیه مشهور مذهب ایله ده آشنا اولدی. بونندن صوگ ۲۱۰ تاریخنده اوزندن بیوک برادری احمد و آناسی هم برابر اولدیغی حالک « مکه » گه سفر ایتدیلر، حج عبادتی تمام اولدیغنده احمد، وطن اصلیلری اولان « بخارا » شهرینه قایتوب وفات اولدی و محمد بن اسماعیل ده حدیث

(۱) بو کیمسه محدثلردن وکیع بن الجراح بن ملبیح اولسه کرک. فقط بونگ مؤلفی یوق ایدی دیبورلر (تذکره الحفاظ. ج ۱ ص ۲۸۱). ایباری بونگ حقنده: « شیخ الامام الشافعی المدفون بالقرافة الکبری » دیه تعریف ایدر ایسه ده بونگ درستلکی مشکوکدر. شایان تعجبدرکه حدیث اماملرندن اولان اوشبو وکیع بن الجراح حضرتلرینی ابن حزم شیعہ مؤلفلرندن عد ایتمشدر (الفصل ج ۱ ص ۲۶).

شریف تحصیل ایتمک قصدیله « مکه » ده قالدی . ۱۸ یاشینه یتدیکنده اصحاب و تابعین حکملری حقنده اولان کتابینی تألیف ایلادی . « مدینه » گه واروب فخر کائنات افندمز حضرتلرینک قبر شریفلری یاننده آی یاقیتیسنده « التاریخ الکبیر » اسملی اثرینی یازدی .

امام بخاری ، حدیث جمع ایتمک و مشایخ کرامدن ایشتمک نیتی ایله اسلام شهرلرینه سیاحت ایتمش و اوزون مدتله خراسان و عراق ، شام و حجاز ، یمن و مصر کبی مشهور شهرلر و معروف مملکتلرده یورمش ، هر یرده بیوک استاذلر حلقه تدریسلرینه کروب استفاده ایلامشدر . بیگ عددن متجاوز شیخلردن حدیث شریف استماع و نقل ایتدیکی مروی اولوب احمد ابن حنبل ، یحیی بن معین ، اسحاق بن راهویه ، ابوبکر بن ابی شبیه ، ابو نعیم الاصبهانی بو جمله دندر . مع ما فیہ : « عمل ایماندن جز دگل » اعتقادنده اولان کیمسه لرنک حدیثلرینی یازمادیغنی کندیسی خبر ویرمشدر . زیرا بخاری : « ایمان ، قول ایله فعلدن عبارتدر ، شونک ایچون زیاده و نقصاننی قابل » دییور (۱) .

امام شافعی حضرتلردن هم حدیث ایشتمش ایسه ده « صحیح » ده بوندن روایتی یوقدر . « صحیح » ده ایکی اورنده اولان « ابن ادریس » دن مقصدی عبدالله الاودی الکوفی ، دییورلر (۲) . یزید بن هارون ، ابو داود الطیالسی ، عبدالرزاق بن همام الصنعانی کبیرلرک زمانلرینه ایرشدی ایسه ده رحلتی بر قدر صوگراق اولدیغندن بونلردن استماع ایله آلمادی ، بونلرک حدیثلرینی بر واسطه ایله روایت ایلر . اگرده طوغریدن طوغری اوزلرینه یولقمش ایسه بخارینک حدیثلری دخی

(۱) جامع الصحیح . ج ۱ ص ۷ .

(۲) بونلرک بری « فی الرکاز الخمس » بابنده (ج ۲ ص ۱۲۷) وایکنچیسی ده

« تفسیر الحرایا » بابنده (ج ۳ ص ۳۳) در .

بر درجه عالی اولمش اولور ایدی .

ابن حجر العسقلانی حضرتلری امام بخاری شیخلرینی اوشبو
 بیش طبقهغه آیرمشدر: (۱) تابعیندن روایت ایدوچیلر . محمد بن
 عبدالله الانصاری، مکی بن ابراهیم، ابو عاصم النبیل، عبد الله بن
 موسی، ابو نعیم و غیرلر بو طبقه دندر. (۲) اوشبو برنچی طبقه نك
 عصرشلری فقط تابعیندن روایت ایلامک میسر اولمامشدر. آدم بن
 ایاس، ابو مسهر عبد الاعلی بن مسهر و باشقهلر اوشبو طبقه دندر.
 (۳) تابعین عصرینه ایرشمامشدر. سلیمان بن حرب، قتیبه بن سعد، نعیم
 بن حماد، علی بن المدینی، یحیی بن معین، احمد ابن حنبل، اسحاق
 بن راهویه و غیرلر بو طبقه دندر. بو طبقه دن حدیث روایت ایتمک
 طوغروسنده امام بخاری غه امام مسلم هم شریکدر. (۴) اوزینك
 عصردهش و افرانی. محمد بن یحیی الذهلی، ابو حاتم الرازی، عبد بن
 حمید و غیرلر بو طبقه دندر. (۵) اوزینه شاگرد حکمنده اولانلر. بونلردن
 ایسه خصوصی بر فائده کورلدیکی اورنلرده روایت ایلر. عبد الله
 بن حماد الاملی، عبدالله بن ابی القاضی الخوارزمی و غیرلر اوشبو
 طبقه دندر. امام بخاری. کندیسینه شاگرد حکمنده اولان ذاتلردن
 حدیث روایت ایتمه سی ایله اوزینك: «لایکون المحدث کاملاً حتی یکتب
 عن هو فوقه و عن هو مثله و عن هو دونه» دیدیکی سوزینی تصدیق
 ایتمشدر.

افتراق حدیثینك اصلی اولوب اولمادیغی (۱)، اولدیغی تقدیر
 ده ضال فرقه لرك قانغیلر اوله چغنی مقالات و کلام اهللرینه کوره دخی
 طوغری آگلامه سی لازم اولان امام بخاری حضرتلری کلام اهللری
 طرفندن فرقه ضاله دیه حکم ایدلمش منهبلره منسوب محدثلردن حدیث

(۱) حدیث الافتراق لایصح اصلاً من طریق الاسناد. الفصل. ج ۳ ص ۲۴۸.

تحصیل ایتدیکی معلومدر. خوارج مجتهدی اولان عمران بن حطان و باشقه لارک حدیثلری بخاری طرفندن «صحیح» ده تخریج ایدلمشدر (۱). امام بخارینک درس مجلسنده هر وقت یوزلر ایله طلبه حاضر اولوب کندیسندن اوقومش و روایت حدیث ایلامش شاگردلر یتمش بیگدن زیاده اولدیغی مرویدر. بونلر ایچنک مسلم بن الحجاج، ترمذی، ابو زرعه، ابوبکر بن خزیمه کبی الوغ محدثلر هم اولنور ایدی. اک صوگ وفات اولان شاگردی ابو ظهیر عبدالله بن فارس البلخی اولوب ۳۴۶ تاریخنده وفات اولمشدر.

امام بخارینک علم حدیثده گی اقتدار و استعدادی، علم ایچون اولان محبت و آرزوسی فوق العاده اولوب خاطرینه کلن بر شینی کغده قید ایدر ایدی. اویقوغه یاندیغی صوگ، خاطرینه کلن شیلرینی یازمق قصدیله اونیشار دفعه طوروب اوت یاندردیغی و خاطره سینی کغده قید ایتدیکی روایت ایدلنور. حفظنده یوز بیگ صحیح و ایکیوز بیگ غیر صحیح اولدیغنی کندیسی سویلر اولمشدر. امام ترمذی: «اسنادلر، علمه و تاریخلرنی بیلمک طوغروسنده عراقدهده خراساندهده امام بخاری درجه سنده بر آدم کورمادم» دیپور اولمشدر. «سمرقند» شهرنده شول وقتلرده دورتیوز مقدارنده حدیث عالم لری اولنور ایدی. (بو کونک سمرقند شهرنک نچه یوز حدیث عالمی وار در عجباً؟!). بونلر ایسه امام بخارینی یا کیشدرمق قصدی ایله

(۱) ابو حنیفه حضرتلری شیعه لردن «زیدیه» فرقه سینک مجتهدی و مشهور واصل ابن عطانک شاگردی اولان امام زید بن علی حضرتلردن اعتقاد وفقه تحصیل ایتدی، اوشنداق معتزلر رئیس اولان عمرو بن عبید اهل سنت شیخی اولان حسن بصری حضورنده استفاده ایلادی. بولرک هیچ بری ایکنچسینک منهنه تعرض ایتدیکی مروی دگلدر. کلام اهلی ظاهر اولوب اورتایه شبهه وشکلر آتمازلردن و اهل اسلامی تفریق یتمازلردن مقدم اولان حاللر اوشبو منوالده دوام ایتمشدر.

یدی کون حاضرندیلر، شام اسنادلرینی عراق اسنادلرینه و عراق اسنادلرینی شام اسنادلرینه اوشنداق حجاز اسنادلرینی یمن اسنادلرینه قاتشدروب (بویله ایتمکنی حدیث عالملری جائز کورمازلر، بلکه حرام عد قیلورلر) امتحان ایدوب کوردیلر؛ فقط جزئی اولسون بر یا کلسغه توشره آلمادیلر.

«بغداد» شهرینه کردیکنده (۱) مذکور شهرده اولان محدثار یوز حدیثی صایلاب آلوب متن و اسنادلرینی قلب ایتدیلر (بو عمل هم درست دگلدر). آرادن اون کشی انتخاب قیلوب بخاریدن صورمق ایچون هر برینه اونار حدیث تعیین قیلدیلر. بیرلیر و چیت لردن عبارت اولان بیوک بر جمعیتده اون محدث برر برر اوزلر یینه تعیین ایدلن اونار حدیثلرنی برر برر اوقوب بخاری اوزرینه عرض ایتدیلر. بخاری هر برینگ هر بر حدیثی اوقولدیغینه قارشو «لااعرف» (خبرم یوق) دیه جواب ویروب طوردی. بغداد محدث لری اوز آرالنده بعضیلری «سیزدی» دیه و بعضیلرده «حدیثدن خبری یوق ایمش» دیه قولاقدن قولاقه سویلاشلر ایدی. سؤاللر تمام اولدیغنی بیلدیکندن صوگ امام بخاری یوز حدیثک اسنادلرینی برر برر درستلاب اوقوب چیقمشدر. ایشته اوشبو وقت بتون خلق بونگ درجه سی عالی ایدیکنی اعتراف ایتمشلردر.

«بصره» شهرینه واردیغنده: «ای علم اهللری، شهرمزگه بخاری تشریف ایتدی» دیه مسجد جامعک ندا اولنمش و بو وقت یاش یکت اولان امام بخاری مسجد ایچنده بر اسطوانه آرتنده نماز اوقور ایمش. علم محبتی اولان خلقلرده حضورینه کلوب احاطه ایدرک تزلانمشلر و املا مجلسی عقد ایتمکنی صورمشلر. بخارینگ حدیث

(۱) امام بخاری «بغداد» شهرینه سکر مرتبه کرمشدر.

مجلسینه بیکلر ایله عالمر بیغولوب استماع ایلامشله. امام بخاری صافی قلبلی، مداهنه سز و ریاسز بر ذات اولدیغندن: «بندن حدیث مجلسی طلب ایتدگز، بن بریاش کیمسه یم مع ما فیه بن سزله اوز شهرکز محدثلرندن سز ایشتمادیککز اسنادلر ایله حدیث روایت ایدرم» دیمش. بوکا ایسه حاضر و ن کیفلرینی بوزمق دگل کامل مسرت اوزرنک قبول ایتمشله. رسول صلی الله علیه وسلم حدیثلرینی احترام ایتمک بویله و علمنی تعظیم ایلامک شویله اولور. علم ییلغه کیدر. هیچ وقت اوز اوزلرینی بیوک و یوقاری کورمش ذاتلر طرفینه یورماز. امام بخاری متورع و متقی بر ذات اولوب کین و حسد دن عاری، حب جاه و تمدح ایله شغلی یوق ایدی. بتون عمرنده غیبت سویلامادیکی مرویدر. «بغداد» شهری اسلام ملتینک مرکزی اولمغله و امیرلرک نفوذلری جهانه غالب اولدیغی بر وقتده دفعه لر ایله «بغداد» کردیکی حالدده امام بخاری نه بر خلیفه ونه بر امیر قابقاسینه وارمشدر. حلقه تدریسی، عصرینک بیوک عالمری ایله طولوغ اوله رق «بغداد» شهرنده حدیث اوقوتمقده اولان بخارینک عباسی خلیفه لردن جزئی بر التفات کوردیکی حقنده معلومات تابمادق. امام بخاری آریق بدنلی، اورتا بویلی، فوق العاده ذکی و فطین، حفظی قوتلی اولوب صبی ایکن وقتنده یتیمش بیگ حدیث یادلادیغی مرویدر. بر مرتبه اوقومقله حفظ ایدر اولمشدر. بونک بو حالینی بیلمش شریکلری: «بو آدم فوق العاده بر کمالت صاحبی اوله چق، بونک اوستنه چیقارغه هیچ کیمک قدرتندن کلمیه چک» دیه اوز آرالرنده سویلاشلر ایدی.

آناسی دولتلی آدم اولوب وفات وقتنده کوب مال میراث قالدرمش. امام بخاری ده اوشبونک ایله نفقه لنوب طورمش و فقیر شاگردلره

احسان و اعانت قیلور و کندیسی قناعتک اوزرنده عمر سورر اولمشدر .

تألیفاتی - امام بخارینک « جامع الصحیح » دن باشقه اوشبو اسمک تألیفاری وارد: الادب المفرد (۱)، اسامی الصحابة، بدء المخلوقات، بر الوالدین، تاریخ الثقات والضعفاء من رواة الحدیث، تاریخ بخارا، الثلاثیات، الجامع الصغیر، الجامع الکبیر، خلق افعال العباد، الفوائد، القراءة خلف الامام، الکنی، الوجدان، الهبة، المسند الکبیر، التاريخ الکبیر، التاريخ الاوسط، التاريخ الصغیر، التفسیر الکبیر، الاشربة، المبسوط و غیرلر .

شعرلری - امام بخاری شعر سویلامامش و یا که پک آز سویلامشدر . « اغتنم فی الفراغ فضل رکوع فعسی ان یكون موتک بقتہ » . « کم صحیح رأیت من غیر سقم ذهبت نفسه الصحیحة فلته » . « یتى اوشنداق : « خالق الناس بخلق واسع * لا تکن کلبا علی الناس تهر » هم : « ان تبق تفجع بالاحبة کلهم * وفناء نفسک لا ابالك افجع » شعرلری مشار الیه حضرتارینه منسوبدر . بخاری شعر سویلامامش ایسه بوشی کندینک بوکا میلی اولمادیغندن اولور . زیرا شعر سویلامک، طبیعی بر قوت که تابع اولوب بو قوت هر بر آدمه اولنماز . یوقسه امام بخاری « صحیح » ده کبار اصحاب طرفندن سویلانمش و فخر کائنات افندمز حضورنده اوقولمش شعرلردن بر قاچنی روایت ایتمشدر . بونده مذکور اولان اڭ صوڭ شعرینی امام سبکی ، طغرائی نڭ : « هذا جزء امرء اقرانه درجوا * من قبله فتمنی فسحة الاجل » دیمش اولدیعی ییتندن گوزل عد ایلر (۲) .

(۱) بوناڭ یازمه بر نسخهسی « دمشق » کتبخانهسند اولدیغی رویدر،

(۲) طبقات الشافعیه . ج ۱ ص ۱۶ .

بر نصیحتی . ابوالعباس الولید بن ابراهیم بن زید الهمدانی علم تحصیل ایدوب آدم آراسینه کردیکی سوک علم حدیث ایله شغلبنورگه رغبتی توشوب امام بخاری حضورینه وارمقله کندى مرادینى عرض ایلامشدر . امام بخاری بونک سوزینى دگلا دیغى سوک : «ای اوغلوم! اطرافلیچه فکر یورتمازدن ، فائده ونتیجه لارینى تصور ایتمازدن ، مانع ومشقتلرینه اقتدارک اولوب اولمیه چغنى گوزل بیلمازدن ایلك هیچ اش که اقدام ایتمک موافق دگلدن . شونک ایچون حدیث علمینى تحصیل نیتک اولور ایسه بو طوغروده گوزل فکر ایله !» دیمشدر . بوکا قارشو ابوالعباس الهمدانی : «ای محترم استاذ! او یله ایسه بو طوغروده بکا بر قدر اولسه ده افاده بیورگن ، تا که بن اوزمنک بو اش که اقتدارم اولوب اولمیه چغنى فکر ایدیم ، عهدسندن چیقوب چیقمایه چغم حقنده محاکمه قیلیم!» دیه استفسار ایتمشدر . امام بخاری اوشبو وقت بوکا دیمشدر : (تبرک یوزندن کندى عبارت شریفه سینى نقل ایتدک) «اعلم ان الرجل لا یصیر محدثا کمالا فى حدیثه الا بعد ان یکتب اربعا مع اربع کاربع مثل اربع فى اربع عند اربع باربع على اربع عن اربع لاربع وکل هذه الرباعیات لا تتم الا باربع مع اربع فاذا تمت له کلها هان علیه اربع وابتلى باربع فاذا صبر على ذلك اکرمه الله تعالى فى الدنيا باربع واثابه فى الآخرة باربع» . ابوالعباس الهمدانی بو سوزلرنى ایشدوب حیرتده قالمش وتفسیر ایتمه سینى امام حضرتلرندن منتظر اوله رق طورمش . امام حضرتلری «نعم» دیه اوشبو روشده تفسیر ایتمشدر : «الاربعة التى یحتاج الی کتبها هی اخبار الرسول صلى الله علیه وسلم وشرائعه والصحابة رضی الله عنهم ومقادیرهم والتابعین واهوالهم وسائر العلماء وتواریخهم ، مع اسماء رجالهم وکناهم وامکنتهم وازمنتهم ، کالتحمید مع الخطب والدعاء مع التوسل والبسملة

مع السورة والتكبير مع الصلوات، مثل المسندات والمرسلات والموقوفات. والمقطوعات، في صغره وفي اداركه وفي شبابه وفي كهولته، عند فراغه وعند شغله وعند فقره وعند غناه، بالجبال والبحار والبلدان والبراري، على الاحجار والاخفاف والجلود والاكثاف الى الوقت الذي يمكنه نقلها الى الاوراق، عمن هو فوقه وعمن هو مثله وعمن هو دونه وعن كتاب ابيه يتيقن انه بخط ابيه دون غيره، لوجه الله تعالى طلبا لمرضاته والعمل بما وافق كتاب الله عز و جل منها ونشرها بين طالبها ومحبيها والتأليف في احياء ذكره بعده، ثم لا تتم له هذه الاشياء الا باربع هي من كسب العبد اعنى معرفة الكتابة واللغة والصرف والنحو، مع اربع هي من اعطاء الله تعالى اعنى القدرة والصحة والحرص والحفظ، فاذا تمت له هذه الاشياء كلها ان عليه اربع الاهدال والولد والوطن وابتلى باربع بشماتة الاعداء وملازمة الاصدقاء وطعن الجهلاء وحسد العلماء، فاذا صبر على هذه المحن اكرمه الله عز وجل في الدنيا باربع بعز القناعة وبهيبة النفس وبلنة العلم وبحياة الابد، واثابه الله تعالى في الآخرة باربع بالشفاعة لمن اراد من اخوانه وبطل العرش يوم لا ظل الا ظله ويسقى من اراد من حوض نبيه صلى الله عليه وسلم وبمجاورة النبيين في اعلى عليين في الجنة». ابونك صوكنده امام حضرتلرى :
«ايشته اوزون عمرلرده ومختلى وقنلرده استاذ وشيخلرمزدن آلديفمز نصيحتلرك خلاصه سيني سزه بيان ايتدم؛ ايمدى كندى حالكنى نفتيش ايدرك شوگما كوره چركت ايلرسن» ديمش. ابو العباس الهمدانى ديپور :
«امام جنابلرينك سوزينى ايشنديكمه غايت متأثر اولدم، بويولك اغير ايدىكنى ادراك قيلوب كنديمك عاجز قالاچمى كوكلمه كتوردم وحيرت در ياسينه طالوب تيك او طوردم، اهلينسزلگمى بيلوب غايت كچر ايدم، امام حالى فهم ايتمش اولسه كرك تكرار سوز باشلاب: - اى عزيز اوغولم!

بویله مشقتلرنی تحمل قیلورغه اقتدارک اولمیه جفنی حس ایدر اولسهک فقه علمی تحصیل ایله! بونی تحصیل ایتمک ینگلدر؛ حتی اوده اوطور دیغک حالدهده ممکن اولور، فقه علمی شیخلر آغزندن ایشدرگه و بونک ایچونده شیر و صحرالرده یوررگه، غربتلکلر اختیار قیلورغه مجبوی ریت یوقدر، فقه علمی ده عزتلی بر علمدر- دیدی. بوندن صوگ بن حدیث علمی طلب ایتمکدن واز کچدم و فقه علمی اوقورغه کرشدم و بو علمک برنجی درجه عالملری آراسینه کردم.

وهملری - نه قدر بیوک اولسهده اولسون معصوم دگل عالملرک خطالری و وهملری اولمق مکندر. بویله وهملره ایاروب باشقلر هم یولدن یازماسونلر ایچون سلفی عالملری طرفندن «جرح و تعدیل» فنی تأسیس ایدلمشدر. بونک اک اشکلکی اولان خادملرینک بری ده صاحب ترجمه امام بخاری حضرتلری کندیسی ایدی. مشار ایله حضرتلرینکده بعض بر وهملری اولمشدر. بوکا مثال ایدرک کندی عصرنده متداول اولان «تورات» نی کتب منزلهدن وتواتر ایله منقول اولدیغنی ظن ایدوب بونک حقنده قرآن شریف روایت ایدن تحریف وتبدیللرنی آنچق تاویل وتفسیرگه عائن شیملردهدر، دیه قیلمش دعوا سیننی کتوررلر (۱). بو دعوانک وهمگه مبنی ایدیکنده شیهه یوق. قوللرنده اولان کتابلرک کتب منزلهدن ایدیکنی حتی یهود و نصارالر کندیلری ده دعوی ایتمامشدر بلکه آنلره کوره بو کتابلر رسوللر طرفندن الهام ایله یازلمشدر. بونلرک تواتر ایله منقول اولوب اولمادیغی حقنده کوب سوزلر واردر (۲).

(۱) المنار. ج ۶ ص ۸۷.

(۲) فخرالدین الرازی هم «تورات» تواتر ایله نقل اولدیغنی و تحریفدن مقصوده القاظنی حقیقی معنالردن دوندرمک ایدیکنی قبول ایلامشدر. مفتاح الغیب. ج ۳ ص ۲۳۶. ابن حزم اوشبوسوزنی قانیغ لهجه ایلهرد ایتمکدهدر الفصل. ج ۱ ص ۲۱۵.

امام ذهلی ایله اولان ماجراسی . شهرلرینه کلدیکنی ایشدوب «نیسابور» خلقی ایکی اوچ مرحله قدر یرگه امام بخاری قارشوسینه وارمشلر . «نیسابور» کتبی مستثنی عالمردن اولان محمد بن یحیی بن عبدالله الدهلی (۱) و باشقلر اوشبو استقبال ایدنلر آراسنده اولنور لر ایدی . امام ذهلی اوزینک شاکردلرینه : «آرامزه خصومت و کدورت توشماسون ایچون بخاری اوزرینه بحث ایتمه کز!» دیه تنبیه ایلامش ایسه ده ایکی اوچ کون اولسون اوتمادی : «اذا جاء القضاء ضاق القضاء» مصداقنجه ذهلی شاکردلرندن بری بخاریدن افعال عباد و خلق قرآن مسئله لرینه دائر سوز صوردی . بخاری طرفندن ویرلمش جواب حقدن خلق ایکی فرقه اولوب اوز آرا مناظره گه کرشدیلر . اوشبو حادثه سببلی ذهلی ایله بخاری آراسینه صغولقی و کدورت توشدی و محبت ایله استقبال ایدوب آلدیفی بخاری حقدن امام ذهلی : «ولانکلم من ینهب بعد هذا الی محمد بن اسماعیل» دیه اعلان ایتدی . اوشبو وقت بخاری ده «نیسابور» نی تاشلاب چیقوب کتمشدر . مع ما فیه بخاری ، امام ذهلی دن روایت ایتمش اولدیفی ۳۰ عدد قدر حدیثنی «صحیح» دن چیقارماش بلکه «حدیثنا محمد بن یحیی الدهلی» دیه چک یرده «حدیثنا محمد» یا که «حدیثنا محمد ابن عبدالله» دیه یالکیز اوز اسمینی گنه ویا که آتاسی اسمی اورنینه باباسی اسمینی ذکر ایتمکه کفایت ایلامشدر . بخارینک صاف کوکمللی

(۱) امام ذهلی ، حدیث علمنده معتبر بر کیمسه اولوب شیخ الاسلام ، حافظ نیسابور کبی الوغ عنوانلر ایله مشهور اولمش ایدی . ابو داود الطیالسی و عبدالرزاق کبی ذاتلردن روایت ایلر . حدیث تحصیل ایتمک قصدیله حرمین ، شام ، مصر و عراق ، ری و خراسان ، یمن و جزیره ولایتلرنده سیاحت ایتمشدر . مسلم مستثنی اولدیفی حالده کتب سته مؤلفلری بوندن حدیث روایت ایلرلر . شاکردی کوپ ، غایت عقیف و طاهر الذیل بر کیمسه اولوب کندیسینی احمد ابن حنبل احترام ایلر ایدی . ولادتق ۱۹۰ تاریخنی صوکنده اولوب وقتانی امام بخاری صوکنده ۲۵۸ تاریخنده اولمشدر .

آدم و علم گه جنایت ایتمک درست دگل اعتقادنده اولدیغینه اوشبو حالی دلیل اولسه کرب .

خلق قرآن مسئلهسی . اسلام دنیا سینک نخبه لری و سلف عالم لری نیک زبده و عمک لری نیک فلا کت لری نه سبب ، مالا طاقه له قیلیندن اولان مشقت و زحمت لری تارتمقلرینه باعث اولان اوشبو «خلق قرآن» مسئلهسی نه کبی مسئله در ؟ بزم بو اثر مزنی دگل حتی که امام حضرت لری نیک نه یرده اولسه ده اولسون ترجمه حالینی اوقوچیلرک هر برینک کوکلنده بویله بر سوال خطور اید چکنده شبهه یوق . شونک ایچون بزلر مذکور مسئله نیک خلاصه الخلاصه سیننی بو یرده بیان اید چکنر .

«قرآن» لفظی اوشبو شیلرگه اطلاق قیلنور : (۱) کلام نفسی ازلی . بو معنا ایله قرآن حق سبحانه و تعالانک ذاتی ایله قائم و : «لاهو ولا غیره» دیه تعبیر ایدلمکده اولان حقیقی صفات جمله سندن اولور . بو معنا ایله «قرآن» حقنده اولان نزاع اهل سنت ایله معتزله آراسنک در . معتزله لر بویله صفتنی انکار ایتدیکلری حالده اهل سنت اثبات ایتمشلر در . اثبات ایدوچیلر فاشنده غیر مخلوق ایدیکنده شبهه یوق در . اگرده معتزله لر صفات ایله قائل اولسه لر ایدی ، البته بو معنا ایله قرآن نیک غیر مخلوق ایدیکی حقنده اهل سنت که موافقت ایتمش اولور ایدی . (۲) اوقولمقده اولان منظوم کلمه لر ، ترکیب ایدلمش حرفلر اوشنداق حرف نقش ایدلمش صحفی . بو معناده اولان «قرآن» غه شرع لساننده «کتاب» و «مصحف» اطلاق اولنور .

سلف عالم لری نیک جفالانمقلرینه سبب ایشته اوشبو ایکنچی معناده اولان «قرآن» نزاعسی اولمشدر . بونک مجعول ، حادث ایدیکنی انکار ایتما دیکلری حالده «شرع طرفندن» تکلیف واقع اولمامش ، بویله شیلر عصر سعادتده یوق ایدی ، شونک ایچون بو بحث بدعتدر دیه

عالملر «مخلوق» سوزینی اطلاقدن تحاشی ایدر اولمشلردر. اما ایکنچی طرفده مأمون خلیفه برنچی معناسی ایله قرآن نی انکار ایتمادیکی حالده (مأمون ایله معتزلهلر آراسنده اولان فرق اوشبو نقطه ده در) صوڭ معناسی ایله قرآننی مخلوق دیمک حقنده عالملرنی تکلیف ایتمشدر. عالملر «لزومی یوق، تکلیف شرعیه دن دگل، بلکه بدعت بر بحث» دیه بوڭا بتون کوچلری ایله قارشو طور دقلری حالده مأمون، بونلرڭ اوشبو حاللرینی «بونلر صوڭ معناسی ایله قرآننی قدیم دییورلر ایش؛ بو ایسه الله تعالی دن غیرگی قدیمک اثبات ایتمک اوله در» دیه آڭلاب اوز سوزنده اصرار وعالملرگه انواع قساوتلر کوسترمشدر. مأمون کبی عالم وفهیم آدم مسئله نڭ بیوڭ دگل ایدیکنی بیلوب، عالملر ایله آڭلاشورغه تیوشلی ایدی. فقط هر وقت بو کبی جزئی نزاعلر غرض شخصیلر ومختلف مسسکلرده اولان فرقه لرڭ استفاده لری سببندن بیوکلنه بیوکلنه بلای عام حکمینه کورر. خلق قرآن مسئله سی ده اوشبو روشده بیوکلندی وکوبلرڭ مصیبتلرینه ده باعث اولدی.

حادثه نڭ میداننه کلمه سی اوشبو طریقه اولمشدر: غایت فصیح سوزلی و اهل کلامڭ اماملری دیه چک قدر بو فنده ماهر اولان قاضی احمد بن ابی دوآد مأمون حضورنده مقربلردن اولوب سوزی نافذ و شفاعتلی مقبول ایدی. هر بر فرصت توشدیکنده مأمون حضورنده قرآن شریفی مخلوق دیه اعتقاد ایتمک قصدی ایله خلقلرنی بوڭا دعوت ایلامک تیوشلی اولدیغنی سویلادیکنن مأمون کوڭلی بوڭا قرار تابدی و بو طوغروده بعض امیرلرگه ۲۱۸ تاریخنده منشور یازدی. «بغداد» عالملرندن کوبلر جانلرندن، اهل و عیاللرندن قورقوب مأمون تکلیفنی قبول ایتدیلر. اوز سوزلرنده اصرار ایدن عالملرنی «بغداد» والیسی

اولان اسحاق بن ابراهیم بغاولاتوب مأمون حضورینه ارسال ایتدی. بونلر واروب یتمازدن ایلك مأمون وفات ایدوب «طرسوس» شهرنک دفن اولنمشیدی. مأمون، اوزینک وصیت نامه سنده مسلمانلرنی خلق قرآن ایچون دعوت قیلدی حقنده تأکید ایلامشدر. المعتصم خلافت تختنه چیقدیغی ایله اوشبو مسئله گه کرشوب، سوزینی قبول ایتمادیکی ایچون اوز حضورنده احمد ابن حنبلنی قامچی ایله صوقدردی. یاننده اولان بعض ملالر، المعتصم غه: «بو بدبختنی اولدر، آخرتده جوابنی بز ویررمز!» دیه قزدروب طورلر ایدی. بتون تنی و کیومی فان اولدیغی حالده کوتاروب آلوب چیقاردقلری روایت ایدلنور. بیوک عالمردن اولان احمد بن نصر الخزاعی حضرتلرنی اوشبو مسئله حقنده خلیفه الواثق: «الله رضاسی ایچون اوشبو کافرنی اوز قولم ایله اولدرمک لازم» دیه قلیچ ایله باشینی چابوب اوزمش و باشینی «بغداد»ه یباروب خلق کوزی اوکینه آصدروب قویمشدر. اوشنداق محمد بن نوح بن میمون نام کیمسهنی احمد ابن حنبل قبیلندن قامچی ایله صوقدردی. نعیم بن حماد بغاو- لانوب یاندیغی حالده زندانده وفات اولدی. بو فتنه ۲۳۴ تاریخینه قدر دوام ایتدی. المتوکل خلیفه بو طوغروده منشورلر یازوب «خلق قرآن» حقنده اولان تکلیفلرنی لغو ایتمش و اوشبو سببدن اورتاده اولان فتنه باصلمشدر.

امام بخاری هر نه قدر یاش اولسهده بو نزاع قایناب طوردیغی وقتلرک صوگ ساعتلرینه ینشمش؛ خصوصا استاذی احمد ابن حنبل حضرتلری ماجراسینی عنعنهسی ایله بیلمش ایدی. «نيسابور» شهرنک «قرآن ایله لفظمن مخلوقمیدر!» سوألینه فارشو امام بخاری جواب ویرمکسزین ایکی دفعه سنده سکوت ایدوب قالمش ایسهده اوچونچی

دفعه سنده « افعالنا مخلوقة والفاظنا من افعالنا » مضموننده بر جواب سوپلامشدر. امام ذهلی ایسه احمد ابن حنبل قبیلندن بو طوغروده سوز سوپلامکدن تحاشی قیلدیغی سبیلی امامک اوشبو تعبیری «لفظی بالقرآن مخلوق» معناسینه حمل قیلوب بویله سوزگه کرشمگینه رضا اولمامش، بونک نتیجه سی اوله رق آرالر بوزولمشدر. یوقسه امام ذهلی حضرتلرینک آغزندن چیقمش لفظلره « غیر مخلوق و قدیم » دیه حکم ایتمه سی متصور دگلدر. امام بخاری اوچونچی دفعه سوآله ده جواب ویرمادیکی صورتده مجلس اهلی کندی حقنده شوپله تهمته اوله چقلرینی ظن ایدوب مجبوری صورتده مذکور جوابنی ویرمشدر. یوقسه بوندن مقصدی معتزله لر قبیلندن سوپلاشمک و آنلر مذهبنه موافقت ایتمک اولمامشدر. ایشته بخاری ایله ذهلی حادثه سیننی شوپل روشده بیلورگه، بو طوغروده بوندن باشقه روشده یازلمش خبرلره علی العمیا اعتماد ایتمازگه تیوشلی. مسئله، مهم اولدیغی قدر نازکدر، غفلت اولنیه.

سلفی عالملری حق سبحانه و تعالی حضرتلری حقنده « خالق کل شیء » دیه حکم ایتمیکلری حالده « خالق الخنازیر » دیمکدن تحاشی ایلرلر. بوندن مقصدلری ایسه خنزیرنی خالق اولدیغنی انکار ایتمک دگلدر، بلکه ادب و تربیه گه رعایت ایتمک ایچون شوپله قیلورلر. کلام لفظی حقنده « مخلوق » سوزینی اطلاقدن تحاشی ایتمکله ده بو قبیلنددر. یوقسه بوندن مرادلری، معاذالله، « غیر مخلوق » دیمک دگلدر. بر شی حقنده سکوت ایتمک، نفی یا که اثبات ایله حکم ایتمک دگلدر.

صوٹ کوناری - امام بخاری « نیسابور » دن چیقوب « بخارا » شهرینه عودتده ایکنچی بر فلاکنه اوغرادنی. عادتده مصیبت و مسرتلر

بر برینی تعقیب ایتمکده لردر. خراسان امیری خالد بن احمد بن خالد الدهلی، یالکز کندی اولادینه درس و یردرمک و بالالرینه مربی و معلم صفتی ایله طومتی قصدیه امام بخارینی دعوت ایتدی. بخاری ایسه علملکنی یالکز امیر بالالرینه غنه دگل بلکه عمومه نشر ایلامک نیتنده اولدیغن بیان ایدوب امیر دعوتنی رد ایلدی. ایشته اوشبو سبیدن امیر، بخارا شهرنده اولان عالمردن استعانت ایدوب بخاری علیهنه حرکت ایدرگه کرشدی. بخارا عالمرندن امامه افترا و مندهبنه طعن ایدنلر یاردمی ایله امیر، امام حضرتلرینی «سمرقند» یاننده اولان «خرتنک» قریه سینه نفی قیلدی (۱). اوشبو قریه گه کلدیکی ایله بخاری ابو منصور غالب بن جبرائیل الخرتنکی خانه سینه نزول ایتمکه آز کونلر صوگ وفات ایتدی.

بخارا شهرنده اولان احباب و اصحابی حتی اقربا و شاگردلری، دوست و دشمنلری علاقه لرینی و مناسبتلرینی کیسدیکلرندن، دنیا ده هیچ بر خیر خواهی وزار نیازینی سویلار آدمده قالمادیغنی کوروب امام حضرتلری دنیا دن و حیاتدن بیزدیکی و جاننی آلمق ایچون حق سبحانه و تعالی حضرتلرینه مناجات ایلادیکی مرویدر.

امام بخاری ۲۵۶ تاریخنده عید فطر کیچه سی یستو نمازی صوکنده وفات اولوب عید کونی اولی نمازندن صوگ دفن اولندی. یاشی

(۱) مذکور امیر خالد، عالم و فاضل بر ذات اولوب، بخارا والیسی اولدیغی حالده حافظلرک حلقه تدریس لرینه یوروب حدیث استماع ایدر ایسی. آتاسی احمد بن خالد، اسحاق بن راهویه کیی شیخلردن علم اخذ ایتدی و کندیسندن ده ابو حاتم الرازی و غیرلر حدیث روایت ایلادی. اوشبو سبیدن امیرک بخاری حقنده اولان بو معامله سی علم قدری بیلمادیکندن دگل، بلکه آفات سماوی قیلندن اولان زلتندن معدوددر. العصمة لله وحده. «خرتنک» خا معجه و تاناک اوستی، را ونونک سکونی و کاف عربی ایله در. مهمله حا ایله ضبط ایدنلرک سببی بزه معلوم اولمادی.

۶۲ ده ایدی. ایر بالاسی قالمادی. نعیمی ایرشدیکنده حافظ عبدالله الدارمی حضرتلری، بخارینک اوز بیتمی اولان:

ان عشت نفعج بالاحبه کلهم
و بقاء نفسک لا ابالك افجع

ایله تمثل ایتمشدر. قبری «سمرقند» شهرندن ایکی تاش مسافهده (هر تاش آراسی ۸ چاقروم تخمین ایدلدیکندن ۱۶ چاقروم اولور) «خرتنک» اسملی اورنده معروفدر (۱). بو مقبره گه سمرقنددن وارلدیغنده «زرفشان» ییلغهسی بر ایکی دفعه کچلور. مقبره اطرافنده باشقه بر قبرلک یوقدر، اوستنه بر مسجد بنا ایدلمش ایشهده تاریخی واسمی یازلمش تاشی یوق، دیورلور. رضی الله عنه وطیب ثراه وجعل الجنة مقره ومثواه.

امام مسلم.

حدیث اماملرینک الوغلرندن اولان مسلم ابو الحسین بن الحجاج بن مسلم القشیری ۲۰۶هـ «نیشابور» (نیشابور) شهرنک دنیایه کلدی. یحیی بن یحیی النیشابوری، احمد ابن حنبل، اسحاق بن راهویه، عبد-

(۱) «اؤفا» شهرنده طوردیغم وقت ۱۳۱۶ تاریخی محومنده «بخارا» طرفندن سیاحت ایدوب کلمکده اولان سید محمد علی الظاهر التوزی حضرتلرندن مریم بنت تیمر پولاد خانه سنده امام بخاری مقبره سیننی صوراشدم. بو مجلسده شهر علماسی و اعیانی حاضر ایدی. کوب تفصیلات و یردی و سوز آراسنده: «فوق العاده تعجب ایتدم، ترکستان و ما وراء النهر خلقی امام مقبره سیننی خراب برافدقلری حالده آنانک خدمتچیسینی اولمق لیاقتندن محروم اولان فلان کیمسه قبریننی پادشاه سرایی قییلندن معمور ایللا- مشلردر» دیدی. ظنیه کوره حدیث علمینه خدمتی برکاتنده اولسه کربک حق سبحانه و تعالی امام بخاری مقبره سیننی معبد صفتنده طومتق و سجده ایدلهچک و ثن اولمق فلاکتندن خلاص ایتمشدر. اوشبو سبیدن طبیعی معمور اولماز.

الله بن مسلمة القعنبي کبی اماملردن حدیث شریف استماع ایتدیکی
صوڭ اوشبو علمنه دخی زیاده متانت ویرمک قصدیله عراق، شام و مصر
ولایتلرینه سفر ایتدی. «بغداد» شهرینه کردیکنده حدیث شریف
اوقوتدی. «بغداد»ه اڭ صوڭ مرتبه کلمه سی ۲۵۹ده ایدی. کندیسندن
ابو حاتم الرازی، ابو عیسی الترمذی، ابو بکر بن خزیمه و غیرلر
استماع حدیث ایتمشلردر. «نیسابور» شهرینه کلدیکی وقتنده امام
بخاریدن هم تحصیل ایتمش ایسه ده صحیح ده مشارالیه بخارینڭ اسمی
وآندن حدیث روایتی یوقدر. بخاری اوزرینه اولان محبت و اخلاصی
سببندن آنڭ ایله آرالرینه کدورت توشمش اولان محمد بن یحیی
الذهلی ایله بوزوشوب مجلسندن چیقدی و عمری بارنچه استماع ایدن
حدیثلرینی بر حماله یوکلادوب کندینه اعاده ایتدی دیپورلر.

امام مسلم، شافعی مذهبنده اولوب بو طوغروده صلابتلی ایدی.
شافعی مذهبنده خلاف کلماز و ممکن قدر آنی حمایت ایلر ایدی. اما
امام بخاری شافعی مذهبنده اولسه ده کوب اورنڭ آڭا مخالفت ایلر (۱).
امام مسلم تالیفلری (صحیح دن باشقه) شونلردر: کتاب الاسماء
والکنی (۲)، کتاب العلل، کتاب الوجدان، کتاب عمر و بن شعیب،
کتاب مشایخ مالک، کتاب مشایخ الثوری، کتاب مشایخ شعبه، کتاب من
لیس له الارا و واحد، کتاب اولاد الصحابة، کتاب اوهام المحدثین،
کتاب الطبقات، کتاب افراد الشامیین و غیرلر.

(۱) بو سوز شافعی عالملاڭ اثرلردن آلندی بونلر ایسه بتون دنیا عالمینی
شافعی ایتمک حقنده غیرت ایتدیکلری جهتله سوزلرینه انابت ایتمک مشکلدر. بخاری
و مسلم کبی ذاتلاڭ منهبله تقلید ایتدیکلری کندیلردن اقرار و تصریح اولنمادیغی صوره
ده تصدیق ایدلماز.

(۲) بو کتابدن یازمه بر نسخه اوشبو کونده «دمشق» کتبخانهلرنده اولدیغی
روایت ایدلنور.

امام مسلم ۵۵۵ یا ۵۶۱ تاریخی رجبنده «نیسابور» شهر ننه وفات و «نصر آباد» اسملی اورنده دفن ایدلدی. تربه سی معلومدر.

امام ابو داود .

مشاهیر محدثیندن اولان ابوداود سلیمان بن الاشعث بن اسحاق بن بشیر بن شداد بن عمرو بن عمران الازدی السجستانی ۲۰۲ تاریخنده «بصره» شهرنده دنیایه کلمشدر. یراق باباسی اولان عمران، «صفین» صوغشنده حضرت علی طرفنده اولدیغی مرویدر.

حدیث تحصیل ایچون غیرتنی، عمرینی صرف ایدوب کوب یر لرده سیاحت ایتدی. احمد ابن حنبل، یحیی بن معین، عبدالله بن مسلمة القعنبی و غیرلردن استفاده ایلدی. کندیسندن هم کوب کیمسه روایت ایتمشلردر. بو جمله دن اوزینک اوغلی ابوبکر عبدالله (۱)، امام نسائی و غیرلر. بو کیمسه فی شیخ ابواسحاق الشیرازی «طبقات الفقها» نام کتابنده احمد ابن حنبل اصحابندن عد ایلمشدر.

ابو داود، غایت صالح و متقی بر ذات اولوب شجاعت ادبیه گه مالک ایدی. عصرینک امیری اولان ابو احمد الموفق: «امیر بالاسی عوام بالاسی ایله برلکده تحصیل ایتماز، شونک ایچون بنم بالالرمه خصوصی صورتده سنن اوقوت!» دیه تکلیف ایتدیکنده ابو داود: «بو شی اولماز، علم طوغروسنده امیرلک، عواملق یوقدر» دیمشدر. کندیسندن: «سنن ده ۴۸۰۰ (۲) عدد حدیث جمع ایتدم، بونلر

(۱) بو ذات هم کندیسی ده بیوک محدثلردن اولوب «المصابیح» اسمنده کتاب تألیف ایتدی و ۳۱۶ ده وفات ایتدی.

(۲) «اربعة الآف وثمانائة حدیث» دیه چک یرده سهو اولارق «کشف الظنون» ده «اربعة الآف حدیث و ثمانية احادیث» روشنده باصلمشدر. ج ۲ بیت ۳۴.

ایچنده دینلری ایچون آدم اوغللرینه اوشبو دورت حدیث شریف کافیدر : (۱) انما الاعمال بالنیات، (۲) من حسن اسلام المرء ترکه مالایعنه، (۳) لایکون المؤمن مؤمنا حتی یرضی لایه ما یرضی لنفسه، (۴) ان الحلال بین و ان الحرام بین الخ « دیدیکی مرویدر. تألیفلری : المراسیل، الرد علی القدریه، الناسخ و المنسوخ، فضائل الانصار، مسند مالک بن انس، المسائل، معرفه الاوقات، ما تفرد به اهل الامصار و غیر لر.

امام ابو داود حضرتلری ۷۳ یاشنده ۲۷۵ تاریخنده شوال اورتاسنده جمعه کون «بصره» ده وفات ایتدی. «سجستان» سینک و جیمک آستی، سینک و تازک فتحی ایله معروف بر ولایتدر.

امام نسائی.

امام نسائینک کنیه سی ابو عبدالرحمن و اسمی ده احمد بن علی بن شعیب النسائی در. مشار ایله حضرتلری مشهور حافظ و محدثلردن اولوب خراسانده «نساء» شهرنده ۲۱۵ تاریخنده دنیایه کلمشیدی. اسحاق بن راهویه، یونس بن عبد الاعلی، ابو داود السجستانی، سلیمان بن اشعث کبی حدیث اماملردن حدیث استماع ایتدی و حدیث شریف او قومق ارزوسی ایله اقلیملردن اقلیملره سیاحت ایتدی. کندیسندن ابوالقاسم الطبرانی، طحاوی، ابن السنی کبی بیوک ذاتلر روایت ایتمشلردر. حفطی قوتلی اولمق طوغروسنده اما نسائینی امام مسلم بن الحجاج دن ده ترجیح ایلر لر. «جرح و تعدیل حقنده، امام نسائی سوزلری مقبول و شهادتی معتبردر» دییور لر. شافعی مذهبنه منسوب ایدی، شوکا بنا ایدرک «مناسک الحج» کتابی یازدیغی مرویدر. امام نسائی مصرده طوردیغی سببندن تألیفاتی اوراده نشر

اولندی و پک کوب ذاتلر هم مصدرده کندیسندن اوقومشلردر. آخر
 عمرنده ۳۰۲ تاریخنده مصدردن چیقدی و «دمشق» شهرینه واردی.
 «دمشق» ده حضرت علی و اهل بیت فضائلی حقنده «الخصائص» اسمنه
 کتاب توزودی. بونده اولان روایتلرینک کوبسی احمد ابن حنبل
 حضرتلرندندر. کندیسی: «دمشق شهرینه کردیکمه اکثر اهالیسی
 حضرت علی حقنده ضعیف و لیاقتسز اعتقادده اولدقلرینی کوردم،
 الله تعالی هدایت ویرمازمی؟ دیه اوشبو - الخصائص - نی تالیف
 ایتدم» دیه سویلر اولمشدر. مذکور «الخصائص» کتابی ۴۱ بیتده
 ۱۳۰۸ ده مصر القاهرده طبع اولندی.

امام نسائی قناعتملی و دیندار بر آدم اولوب بتون عمرینی بر
 کون روزه و بر کون افطار ایتمکله کچردیکی، سلطان و تورهلر مجلسینه
 قاتشمقن غایت احتیاط اوزرنده اولدیغی مرویدر.

آثاری: مسند علی، مسند مالک، الکنی، عمل الیوم واللیلة،
 اسماء الرواة، ما اعرب شعبة علی سفیان و سفیان علی شعبة، مسند
 منصور بن زاذان و غیرلر.

«دمشق» مسجدنده عموم خلق حضورنده کندیسندن معاویه
 فضیلتی حقنده سوز صورادیلر. امام نسائی ده: «معاویه باشمه باش
 قورتولسه بختیاردر، فضیلت نه یرده!» دیه جواب ویرمش. اوشبو
 وقت معاویه طرفدارلری اوستنه هجوم ایدوب مسجدن چیقارمشلر
 و قیناب اوستنه بنوب قاتیغ تابتماشلر، بونک تأثیری ایله وفات اولمشدر.
 و بر روایت کوره وفات اولمازندن مقدم کندسینک رجاسینه کوره اقربا
 لری «مکه» گه آلوب وارمشلر و اوراده صفا ایله مروه آراسنک مدفون
 اولمشدر. وفاتی ۳۰۳ تاریخی شعباننده در.

امام ترمذی.

امام ترمذینک کنبه سی ابو عیسی واسمی ده محمد بن عیسی بن سوره بن موسی بن الضحاک السلمی در. (انصار قبیله سندن اولان بنو سلمه گه منسوب). مشهور حافظلردن وحديث علمینک اماملردن اولوب ۲۰۹ ده دنیاغه کلدی. محمد بن اسماعیل البخاری ایله شریک اوله رق تحصیل ایتمش ایسه ده صوگره دن بخاری غه شاگرد اولوب آندن استفاده ایتدی. مع ما فیہ امام بخاری بوکا: «سنک بندن استفاده گه کوره بنم سندن اولان استفاده م کوبرا کدر» دییور اولمشدر.

امام ترمذی، احمد ابن حنبل ایله اسحاق بن راهویه مذهبلرینه نسبت ایدلمش ایسه ده طوغروسی هیچ برینک مذهبنده اولمای بلکه کندیسسی مجتهد مطلق اولمشدر.

آثاری: العلل، التاریخ، الزهد، شمائل النبی، الاسماء والسکنی وغیرلر. شمائل، مختلف اورنلرده برقاچ دفعه لر طبع اولندی.

امام ترمذی، حفظی قوتلی اولوق ایله مشهور ایدی. آخر عمرنک کوزلری صوقرایدی و صوقر حالنچه همیشه اوزینک خدمتنده دوام ایتدی. ۲۷۹ تاریخی ۱۳ نچی رجیده وفات ایتمشدر.

ابن ماجه.

مشهور مفسر وحافظ هم محدثلردن اولان اوشبو امامک اسمی محمد بن یزید بن ماجه وکنبه سی ده ابو عبدالله اولوب نسبتی «قزوینی» در. ابن ماجه «قزوین» شهرنده ۲۰۹ تاریخنده دنیایه کلدی، محمد بن عبدالله بن نمیر، ابراهیم بن المنذر الحرامی کبی مشهور محدثلر دن استماع ایتدی وحديث علمی تحصیل ایلیمک قصدیله ری، بغداد،

بصره، کوفه، شام، مکه، مصر شهرلرینه سیاحت ایتدی. امام مالک شاگر دلرینه یولقوب صحبت و استفاده ایلدی.

ابن ماجه نڭ حدیث علمنده ید طولاسی اولدیغی کبی تفسیر علمی ایله ده شغللنمش و قرآن شریف اوزرینه بر تفسیر یازمشدر. «قزوین» تاریخی و باشقه اسمده تالیفی ایدن اثرلری وارد.

«ماجه»، جیهنڭ تخفیفی ایله حاجه وزنده، آناسی محمد بن یزیدنڭ کنیهسی و بر روایته کوره کندى آناسینڭ اسمی ایدی.

ابن ماجه ۶۴ یاشینده ۲۷۳ رمضانده وفات ایتدی. جنازه سینى طوغمهسی ابوبکر اوقوب، اوشبو ابوبکر هم ایکنچی طوغمهسی عبدالله، اوزینڭ اوغلی عبدالله و باشقه لر برلکنده دفن ایتدیلر (۱).

مقصد.

۱۸

کتب ستە مجموعه لری.

مکرر حدیثلرینی توشرمک و ترتیبلرینی اوزگرتمک سببندن قسقارتوب، کتب ستە نڭ بعضیلرینی و گاه جمله سینى بیغوب بر کتاب صورتنده ایدلمش تالیفلر وارد. بو جمله دن اوشبو اثرلر معروفدر:

(۱) الجمع بین الصحیحین - بو اسم ایله بخاری و مسلم صحیحلرن جمع ایدوچیلر اوشبو ذاتلردر: (۱) ابو عبدالله محمد بن

(۱) بونڭ وفاتنی عاصم افندی «اوقیانوس» ده، «تاج العروس» اڭ مطبعه سهوینه تقلید یوزندن ۲۹۳ تاریخنده دیه کوسترمشدر. ج ۱ ص ۸۳۰.

ابی نصر الحمیدی الاندسی (۴۸۸). بوئک اوزرینه بر فاچ شرحلر
 وحاشیهلر یازلمشدر. ۲) ابو محمد حسین بن مسعود البغوی (۵۱۶).
 ۳) ابو بکر محمد بن عبد الله النیسابوری (۳۸۸). ۴) ابو محمد
 عبدالحق بن عبدالرحمن الاشبیلی (۵۸۲). ۵) ابو محمد اسماعیل بن
 احمد ابن الفرات السرخسی الهروی (۴۱۴). ۶) ابو جعفر احمد بن
 محمد القرطبی ابن ابی حجة (۶۴۲). ۷) ابوبکر احمد بن محمد البر-
 قانی (۴۲۵). ۸) ابو مسعود ابراهیم بن محمد بن عبیدالدمشقی
 (۴۰۱). ابو السعادات ابن الاثیر اوشبو کتابلر آراسندن حمیدی
 ترتیبینی ترجیح ایتمشدر.

۲) تجرید الصحاح الست - بو اسم ایله ابو الحسن رزین
 بن معاویة العبدری السرقطسی (۵۳۵)، الموطاء داخل اولدیغی حالده
 سنن ابن ماجه دن باشقه) کتب سته نك مجهوعسینی برلکده تألیف
 ایتمشدر.

۳) جامع الاصول لاحادیث الرسول - ابو السعادات المبارک
 ابن الاثیر مجد الدین (۶۰۶) طرفندن اوشبو اسم ایله رزین کت
 «تجرید الصحاح الست» نام کتابی ایله برلکده کتب سته ترتیب
 ایتمشدر. ابن الاثیر بو اثرده باشقه لرده آرتق بر بیان وفائده
 کورلما دیکی صورتده بخاری ایله مسلم عبارت لرینی اصل اعتبار ایلا-
 مشدر (۱). «جامع الاصول» کوب ذاتلر طرفندن اختصار ایلدیکی
 مرویدر.

۴) جامع المسانید - عماد الدین ابو الفدا اسماعیل بن عمر

(۱) «مشکات المصابیح» ده هر وقت ذکر ایلمکده اولان «جامع الاصول» ایشته

بو اثردر.

ابن کثیر البصری الدمشقی (۱) طرفندن ترتیب ایلامش بو اثرده «کتاب سته» ایله دورت مسند هم برابری بیغولمشدر.

(۵) جمع الجوامع - سیوطی (۹۱۱) طرفندن بتون حدیث کتابلری بریره جمع ایلامک اوزره ترتیب ایلامشدر. تمام ایتمازدن مقدم وفات اولدیغی و اوشبو سببده تهذیب و تنقیح ایدلنورگه نیوشلی اولان ضعیف بلکه موضوع حدیثلر قالدیغی روایت ایدلنور. منقی علاء الدین علی بن حسام الدین الهندی (۹۷۵) بو کتابنی «کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال» اسمی ایله ایکنچی روشده ترتیب ایلامشدر.

مقصد .

۱۹

حدیث علمنده اعتمادلی اماملر و وفات ییللری.

کتاب سته و مؤلفلرندن باشقه، حدیث علمنده دخی بر قاچ معتبر اماملر واردر، که حدیثلری قبول ایدلنور و کندیلری ده کتاب سته مؤلفلری قبیلندن احترام ایدلنورلر. بونلر ایسه شونلردر:

(۱) ابو محمد عبدالله بن عبدالرحمن السمرقندی الدارمی . ۲۵۵.

(۱) بو کیمسه ترجمه سنده «قاموس الاعلام» صاحبی «دائرة المعارف» گه متابعت سببندن اولسه کربک - عمادالدین ابوالفدا اسماعیل بن علی ایله خلط ایدوب یازمش. اوشبو سببده فاحش صورتده غلط واقع اولمشدر. بوکا ایسه بواکی کیمسه ناک اسم و کنیه ده، لقب و شهر هم عصرده مشترک اولمقنری سبب اولنه چغی خاطره کلور. عمادالدین ابوالفدا اسماعیل بن علی «المختصر فی تاریخ البشر» نام تاریخ کتابی

- (۲) ابوبکر احمد بن عمرو البصرى البزار ۲۹۲ .
 (۳) ابو يعلى احمد بن على الموصلى ۳۰۷ .
 (۴) ابو بكر محمد بن اسحاق ابن خزيمة النيسابورى . ۳۱۱ .
 (۵) ابو عوانه يعقوب بن اسحاق الاسفراينى النيسابورى . ۳۱۶ .
 (۶) ابو جعفر احمد بن سلامة الازدى المصرى الطحاوى . ۳۲۱ .
 (۷) ابو حاتم محمد بن حبان بن احمد البستى ابن حبان (۱) .
 ۳۵۴ .
 (۸) ابو القاسم سليمان بن احمد الطبرانى . ۳۶۰ .
 (۹) ابو احمد عبدالله الجرجانى ابن عدى . ۳۶۰ (۲) .
 (۱۰) ابو بكر احمد بن محمد الدينورى ابن السنى . ۳۶۴ .
 (۱۱) ابو الحسن على بن عمر الدار قطنى . ۳۸۵ .
 (۱۲) ابو نعيم احمد بن عبدالله الاصبهانى . ۴۳۰ (۳) .
 (۱۳) ابو عبدالله محمد بن عبدالله النيسابوى الحاكم . ۴۰۵ .

مؤلفى اولوب « الملك المؤيد صاحب حماه » ديه معروفدر . دمشق امراسندن اولوب وفاتى ۷۱۲ ده ايدى . اما بزم بو يرده ذكر ايتن يكمن عمادالدين ابو الفدا اسماعيل بن عمر « البداية والنهاية » نام تاريخ مؤلفى و ابن تيميه ننگ شاگردى اولوب « الحافظ » و « ابن كثير » ديه مشهوردر . وفاتى ۷۴ ياشنده ۷۷۴ شعباننده ايدى . (كشف الظنون بوننگ وفاتنى تورلى اورنده تورليچه كوستر مشدر) . ابو الفدا اسماعيل الدانشمندى بونلر ننگ هر ايكي سينه باشقه در .

- (۱) معاصر لرى طرفندن دینسزلك و زندقه ايله اتهام ایدلوب نفی بلك قیلندی . بو کیمسهنى « دائرة المعارف » مؤلفلرينه تقليد يوزندن قاموس الاعلام صاحى بر مرتبه ده « ابن حبان » سوزى آستنده « ابو حامد بن احمد » ديه تفسير ایدلوب و ايكنچى دفعه ده « ابو حاتم بن حبان » سوزى آستنده ذكر ایدله مشدر .
 (۲) ۳۲۳ ده وفات اولار ، عبدالله بن محمد ابن عدى ايله اشتباه اولوبغند نمیدر ، بو کیمسه ننگ وفاتنى « قاموس الاعلام » ۳۲۳ ده كوستر مشدر .
 (۳) قاموس الاعلام ده مرتب سهوى اولسه كرك ۴۰۳ روشنده كوستر مشدر ، تصحيح تيملورغه تيوشلى .

- (۱۴) ابو محمد عبدالغنی بن سعید المصری الازدی . ۴۰۹ .
 (۱۵) ابو بکر احمد بن الحسین البیهقی . ۴۵۸ .
 (۱۶) أبو عمر یوسف بن عبد الله النمری القرطبی ابن عبدالبر .
 ۴۶۳ .
 (۱۷) ابوبکر احمد بن علی البغدادی ابن الخطیب . ۴۶۳ .

مقصد.

۲۰

کتاب سته دن باشقه اولان مطبوع حدیث کتابلری .

کوز اوکمزده اولان بر حساب دفترینه کوره جهانک هر طرفنده اولان مطبعه لرده بو کونه قدر طبع اولنوب تارالمش حدیث کتابلرندن بعضیلری بونلردر :

الاتحافات السنیه فی الاحادیث القدسیه - شیخ محمد المدنی اثری اولوب « حیدر آباد الدکن » ده طبع اولنمشدر .
 احسن الحدیث - ترکیا عالملرندن اوفچی زاده اثری اولوب، بونده ایسه قرق عدد حدیث شریف یازلمش و مؤلف طرفندن هر بر حدیث گه ترکیجه شرح ایتولمشدر . ۱۰۳۵ تاریخنده تمام اولدیغی کتابک آخرنده مذکوردر . ۱۳۱۳ تاریخنده استانبولده « اقدام » مطبعه سنده نشر اولندی .

الاربعون حدیثا - نووی تألیفی اولان بو اثر هندستان، مصر و استانبول، قزان و پیتر بورغ شهرلرنده کوب دفعه لر باصادی .

بونگ مطبوع شرحی اوشبونلردر: (۱) الفتح المبین . ابن حجر الهمکی اثری (۲۰) الفتوحات الوهیبیة . ابراهیم مرعی الشیرخیتی اثری . (۳) المجالس السنیة . احمد بن حنبل الفشنی اثری . اولگیسی ۱۳۰۷ ده ، ایکنچیسی ۱۳۰۴ ده ، اوچونچیسی ۱۲۹۹ و ۱۳۰۳ ده . مصدره باصلمشدر .

الاربعون حدیثا - اسماعیل حقی تألیفی اولوب علی حافظ القسطمونی شرحی ایله برابر ۱۳۰۳ ده استانبولده طبع اولندی . بلوغ المرام من احادیث الکلام - ابن حجر العسقلانی اثری اولان بو کتاب ابو الخیر نور الحسن الحسینی القنوجی البخاری شرحی ایله ۲ جلدده ۱۳۰۲ ده مصدره باصلدی . فاضل محترم موسی افندی جار الله طرفندن یازلمش « افادات الکرام » نام شرحی « وقت » جریده سی و « شوری » مجموعه سی ناشر لری اولان محمد شاکر افندی ایله محمد ذاکر افندی طرفندن قزان شهرنده « خاریتون » طبع خانه سنده باصلورغه باشلانیدیگی اسمزگه کلمش ایکی اوچ فورمه سندن معلوم اولدی . « افادات الکرام » علمی اسلوب ایله یازلد . یغندن گوزل بر اثر اوله چغینه امیدمز کاملدر .

بیگ بر حدیث شریف شرحی - محمد عارف بک طرفندن « جامع الصغیر » دن انتخاب ایدلوب کندی طرفندن ترکیجه یازلمش شرحی ایله برابر ۶۶۰ بیتده ۱۳۱۹ ده مصدره طبع اولندی . بونگ متننی آیروب ۱۳۲۷ ده « قزان » شهرنده هم طبع ایتدر دیلر .

التروغیب و الترهیب - زکی الدین عبدالعظیم بن عبدالقوی المنذری طرفندن تألیف ایدلن بو اثر ۲ جلدده ۱۳۲۴ ده مصدره طبع اولندی .

تیسیر الوصول الی معرفة الاصول - ابن اثیرک « جامع الاصول »

ندن ابن الربيع نام کيمسه اختصار ايلامش اثر در . ۱۲۵۳ ده «قالقوتا»
شهرنده طبع اولندى .

الجامع الصغير فى حديث البشير النذير - سيوطى تأليفه .

۲ جلد ده ۱۲۸۶ ده «بولاق» ده و ۳ جلد ده ۱۳۲۵ ده مصرده طبع
اولندى . هامشده اوشبو شرحلى هم برابر باصلمشدر : (۱) السراج
النير فى شرح الجامع الصغير . (۲) شرح الحفنى . سيوطى ، اوشبو
اثرنده پك كوب موضوع حديثلر درج ايتديكى دعوى قيلنور . شونك
ايچون بو كتابنى حديث كتابى اولمق صفتندن زياده ، حديثلر فهرستى
اولمق صفتى ايله استعمال قيلورغه تيوشلى .

معاصر لمزدن محمد بدر الدين الحلبي ديور : «طريقة السيوطى
فى التأليف على ما علمنا من استقراء كتبه انه كلما وقع اليه كتاب من
الكتب فى اى فن من الفنون و استحسنه اختصره و نسبه الى نفسه
بدون تمييز بين غث و ثمين ولا وقوف على حقائق العلوم و لذلك
تراه مضطرا فى كتبه لانه لا يحكم فكر نفسه و انما يحكم فى كل كتاب فكر
مؤلفه هو فيضيفه الى نفسه ببعض تصرف يحدثه فى الكتاب و ان كنت
قد قرأت فى كتابه الذى سماه - الجامع الصغير فى احاديث البشير
النذير - و كتابه الذى سماه - اللآلى المصنوعة فى الاحاديث الموضوعة -
ورأيت فى الجامع الصغير كثيرا من الاحاديث التى نص فى كتابه -
اللآلى - على انها موضوعة على لسان رسول الله صلى الله عليه وسلم لم
تصح عنه بطرق من الطرق جازمت بصحة هذا الذى قلنا و علمت انه
لا يؤلفى و انما يلغض كتب الناس و ينسبها لنفسه» (۱) .

جوامع الكلم - رشدى صنفلرده بالالر ايچون هم اخلاق هم
عرب لسانينى اصلاح قيلورغنه كتاب يوقلغندن شكاييت ايدوچيلر كوب

اولدیغندن اوشبو اثرنی، مذکور «الجامع الصغير في حديث البشير النذير» کتابندن انتخاب ایتمشیدم. صوگره موضوعات کتابلرنده و - الجامع الصغير - شرحلرنده موضوع ایدیکلرینه اشارت ایدلمش حدیث لرنی توشره توشره یارومندن آز قالدی. بو فالانلردن کوبسینڈک اصلینی کتب سته دن تابدم. بر قاچ عدد شبهه لی حدیث قالدی ایسه ده شول حالنجه ۱۳۲۶ ده قران شهرنده طبع اولندی. سینزور طرفندن حدیثلر بوز ولدیفی سببلی اوچ دورت مرتبه لر توزاتوب و اوزگرتوب یازارغه طوغری کلدی.

الجواهر المنيفة في ادلة الامام ابي حنيفة - سيد مرتضى زبيدي
تألیفی اولان بو اثر ۲ جلدده ۱۲۹۲ هـ «اسکندریه» ده طبع اولندی.
راموز الاحادیث - احمد ضیاء الدین الکووشخانه وی تألیفی اولان
بو اثر ۱۳۰۷ هـ ۶۶۸ بیتده قران شهرنده طبع اولندی بونک «اللوامع
البینات» اسمنده اولان شرحی استانبولده طبع اولنمشیدی.

القول المسدد علی مسند الامام احمد - ابن حجر العسقلانی
تألیفی اولان بو اثر «حیدر اباد الدکن» ده بر جلدده طبع اولندی.
کنز العمال فی سنن الاقوال والافعال - علی بن حسام الدین
المتقی طرفندن اختصار ایدلمش بو اثر «حیدر اباد الدکن» شهرنده
واحد ابن حنبل مسندی هامشده اوله رق مصرده طبع اولندی.

کنوز الحقائق فی حدیث خیر الخلائق - مناوی طرفندن ۱۰،۰۰۰
عدد حدیث شریفی انتخاب ایدلنوب ترتیب قیلنمش بو اثر (؟) ده
طبع اولنمشدر.

مبارق الازهار شرح مشارق الانوار - ابن ملک تألیفی اولان
بو اثر، متنی ایله برابر بر جلدده مصرده طبع اولندی.
مسند ابي حنيفة الامام الاعظم - محمد عابد المدنی السنندی

تألیفی اولان بو اثر ۳۷۳ بیتده تاش باصمه ایله «لکناو» شهرنده طبع اولندی. اوشبو اسم ایله ابوالهؤید محمد بن محمود الخوارزمی (۶۶۵) طرفندن تألیف ایدلمش ایکنجی بر اثر ۱۳۲۶ده مصرده طبع اولندی. مسند ابی داود الطیالسی - بو اثر هندستانده «حیدر آباد الدکن» ده بر جلدده طبع اولنمشدر.

مسند احمد ابن حنبل - ۱۳۰۳ ده ۶ جلدده مصرده طبع اولندی. مشکات المصابیح - ولی الدین الخطیب ترتیبی اولان بو اثر ۱۲۵۹ ده «قالکوتا» ده ۴ جلدده و صوکره دن ایکیشار جلدده «پیتربورغ» شهرنک طبع اولندی. اولگیسی تاش باصمه ایله طبع اولنوب صوگفیسیده حرف ایله ۱۸۹۹ ده محمد علیم افندی المقصودی خراجاتی ایله طبع اولندی. بو کتابک مطبوع شرحلری بونلردر: (۱) اشعة اللمعات. متن ایله برابر ۱۲۵۹ ده «قالکوتا» ده باصلدی. (۲) مرقات المفاتیح. علی القاری تألیفی اولان بو اثر ۵ جلدده ۱۳۰۹ ده مصرده طبع اولندی. مشکات المصابیح، اوشبو کونلرده «قزان» شهرنک طبع ایدلدیکی هم ایشلدی. مصابیح السنة. بغوی تألیفی اولوب حدیثلری تخمینا ۴۷۱۹ عند در. بونک ۳۱۵ عددی بخاری و ۸۷۵ عددی مسلم حدیثلری اولوب ۱۰۵۱ عددی متنق علیه، بوندن فالانلری باشقه محدثلردن نقل ایدلمشدر. مصابیح ایکی جلدده ۱۲۹۴ ده «بولاق» ده طبع اولنمشدر (۱).

(۱) والدما جدم فخرالدین حضرتک ۱۲۹۶ - ۱۸۷۹ تاریخنده حج سفردن آلوب قایتدیغی یازمه مصابیح السنة آخرنده ناسخی اوشبو عبارتنی یازمشدر: «تم الکتب بحمد الله ومنه بعون الله وحسن توفیق الملك الفتح الکبیر وفرغت ید معلقه الضعیف الفقیر الحقیر المسیء المذنب الراجی عفوره الخبیر وکرمه (ال) مولی البصیر وهو علی ما یشاء قدیر ایوب بن یعقوب الاکرمی احسن الله الیهو الیهما من شهر المبارک - اواسط ربیع الاخیر فی یوم الاحد فی بلدة - بروسا - حرسها الله تعالی من جمیع افانه مع بلاد المؤمنین ۷۷۴ سنة اربع وسبعین وسبعمائة من هجرة النبی صلی الله علیه وسلم».

معانی الاثار. امام طحاوی، تألیفی اولان بو اثر، تاش باصمه ایله ۲ جلدده «لکناهور» ده ۱۳۰۲ ده طبع اولندی.

المعتصر من المنتخب من مشکل الاثار. قاضی ابو المحاسن یوسف بن موسی الحنفی تألیفی اولان بو اثر بر جلدده «حیدر آباد الدکن» ده طبع اولندی.

منتقى الاخبار فى الاحكام. مجد الدین ابن تیمیه تألیفی اولان بو اثر، شوکانی طرفندن یازلمش «نیل الاوطار» اسمنده شرحی ایله ۸ جلدده ۱۲۹۷ ده مصرده طبع اولندی.

*
*
*

حدیث فننده بونلردن باشقه ده مطبوع کتابلر، رساله لر اولسه کرک. بیلدیگیمزه کوره بیلمادیگیمز کوبراک اوله چغنده شبيه یوقدر. بونده ذکر ایدلمش حدیث کتابلرینک هیچ بری «کتاب سته» درجه سنده دگل ایدیکن سویلارگه حاجت یوقدر. اوز آرالرنده اک معتبرلری «مسند احمد ابن حنبل» آندن صوگ ده «مسند ابی داود الطیالسی» و آندن صوگ امام نووی ایله ابن حجر بوندن صوگ مجد الدین ابن تیمیه اثری اولسه کرک. امام سیوطی نک «الجامع الصغیر» ی حقنده معاصرلرمزدن بز ذات دییور: «الجامع الصغیر» کبی سیوطی اثرلری و «الجامع الصغیر» ک مختصرلری ضعیف بلکه موضوع حدیثلرنی مشتملدر. «الجامع الصغیر» ک حدیثلرنی، اهل حدیث طریقى اوزرنده استخراج ایدرک شرح یازوچی بو کونه قدر ظاهر اولمامشدر. حالبوکه اهل اسلام طلبه سى «الجامع الصغیر» نى حتى صحیح البخاریدن ده آرتق کوروب شغللنورلر.»

خاتمه .

اسلام دينى ، معيشت و حيات اجتماعيه ايچون ضرور اولان علملرني اوقومق و اوقومتقن منع ايتمك دگل، حتى بالعكس مساعه ايلامكده در . اوشبونك ايچون مصالح عالم سببي اولان علم و هنرلر ني اسلام شاگرداري ايستديكلري وقت و ايستديكلري يئرلرده تحصيل ايده بيلورلر . شريعتنيز ، علمي ات ايله علمسز اتلرني بر حكمه ساناماش بلكه اولگيسنه بعض بر امتياز ويرمشدر . ايدي آدم بالالرينه نه قالدی؟ بو سوزلرمنز ، يوقاروده هم ديدك ، دنيوي علم و معرفتله حقنده در . اما ديني علملرني تحصيل ايتمك صدنده اولانلر ايچون الك برنجي مقصد ايدرك قرآن و حديث شريف علم لريني طوتارغه تيوشلى اولسه كرك . فخر كائنات و سيد موجودات افندمز حضرتلري : « تركت فيكم امرين لن تضلوا ما تمسكتم بهما كتاب الله و سنة رسوله » ديه بيورمشدر (جامع بيان العلم ص ۱۶۸-۲۱۷) . قرآن و حديث علملرندن معلوماتي اولمامش آدم ، اوزينك طومتقه اولان شريعتني بصيرت اوزرنده اوله رق نيچوك بيلسون ؟ اصحاب و تابعين ، سلف صالحين اوزرلرينه نه كبي رابطه لر ايله محبت باغلاسون ؟ رسول اكرم حضرتلرينك سير شريفه سي ، اخلاق و عادات حسنه سي ايله نيچوك آشنا اولسون ؟

آندن بوندن ايشدلمش ياكه آتا آناغه و باشقه لرغه تقليد سيبندن باغلانمش اخلاص ، اساسسز و محبت ده ثباتسز اولور . حلال

و حرام علمی کرک اولسه قرآن و سنتک در؛ اخلاق علمی کرک اولور ایسه کنه بونلرده در؛ سیر علمی کرک اولورسه دخی بونلرده در.

« فقه کتابلری تدوین ایدلمک سببندن حدیث علمندن استغنا حاصل اولدی، فقه کتابلرینی اوقومش آدملرک حدیث کتابلری ایله شغللنورگه حاجتلری قالمادی» دییان کیمسه پک خطا سویلار. زیرا فقه کتابنده دنیاده وقوعسی احتمال طوماغان مسئلهلر کوب اولور ایسه ده بونده اولان معلومات، حدیث کتابلرینه نسبت ایله پک آز در. نه قدر حدیثلرنی حتی مجتهدلرک ایشتمادیکلری روایت ایدلنور. حدیثلرک فروعی مسئلهلرگه عائد قسمی اولدیغی کبی تاریخ، اخلاق، آخرتده اولاچق سعادت و شقاوتلرگه دائر قسملرینه پک کوبدر. حالبوکه فروعدن باشقهسی علم فقهده ذکر اولنماز.

بر علم، اگرده آنک ماهیتی فخر کائنات ائندمز حضرتلرینک فعللرندن، قوللرندن عبارت اولور ایسه و غایهسی ده دنیا و آخرتک سعادت که طوتاشمق اولسه آنک لزومی حقنده سوز سویلارگه حاجت اولماز. « قل ان کنتم تحبون الله فاتبعونی یحببکم الله و یغفر لکم ذنوبکم ».

رضاء الدین به فی الدین

ولا تک بدعیا لعلک تفاع
أتت عن رسول الله تنجی وتریح
فقول رسول الله أزی وارح
فانت علی خیر تبیت وتصبح
« ابو داود السخستانی »

تمسک بحبل الله واتبع الهدی
ولذ بکتاب الله والسنن التي
ودع عنک آراء الرجال وقولهم
اذا ما اعتقدت الدهر یا صاح هذه

فہرست

بیت		بیت	
۳۲	معاش و معیبات غہ دائر حدیثلر .	۳	ہدیہم .
۳۷	موضوع حدیثلر . حدیث وضع ایدوچیلر . موضوع حدیثلر حقندہ مطبوع اثرلر .	۴	مدخل .
۴۱	حدیث کتابلری تدوین ایدلمہ سی . اصول و مسندلر . حدیث لقتلری .	۵	حدیث و سنت ، بونلرک کوچرلمکری .
۴۵	حدیث کتابلری . ایله عمل .	۱۰	حدیث علمینک فضیلتی . روایت و درایت حدیث . اصول حدیث حقندہ مطبوع اثرلر .
۴۸	اسماء رجال و بو خصوصہ اولان مطبوع اثرلر .	۱۳	حدیث ، اصحاب کرام و تابعین .
۵۰	حدیث علمی و روسیہ اسلاملری .	۱۶	حدیث و مشہور مجتہدلر .
۵۵	حدیث و آناک معلمی .	۱۹	حدیثلرنی یازمق حقندہ افن و منعلر .
		۲۳	حدیث و تاریخ .
		۲۵	سند و متنلر ، بو طوغرو ده اولان وظیفہلر .
		۲۸	محدثلر و حفظلری ، صیح حدیثلر .

۷۷ امام مالک .	۵۸ کتاب سته .
۸۳ امام بخاری .	۵۹ صحیح البخاری ، مطبوع
۱۰۰ مسلم .	نسخه لری ، مطبوع
۱۰۲ ابو داود .	شرح لری .
۱۰۳ نسائی .	۶۸ صحیح مسلم ، مطبوع
۱۰۵ ترمذی .	نسخه لری ، مطبوع
۱۰۵ ابن ماجه .	شرح لری .
۱۰۶ کتاب سته مجوعه لری .	۶۹ سنن ابی داود .
۱۰۸ حدیث علمنده اعتمادلی	۷۰ المجتبی (سنن النسائی).
عالم لری .	۷۱ جامع الترمذی (سنن
۱۱۰ کتاب سته دن باشقه اولان	الترمذی).
مطبوع حدیث کتاب لری .	۷۲ سنن ابن ماجه .
۱۱۶ خاتمه .	۷۴ الموطأ .
	۷۶ کتاب سته مؤلفاری .

خطا صواب جدولی.

یول	بیت	صواب	خطا
۱۹	۱۰	فلیست	فیلست
۲۱	۱۸	امام	اما
۶	۳۶	عمل لری بعینه	بعینه
۹	۴۳	« مسند » لری	« مسند »
۲۱	۵۳	حضرت لری	حضرت لرت
۲۵	۸۷	ایتمازلرن دن	یتمازلرن دن

رساله ده ذکر ایدلمش کیمسه لرک اسملری .

ابن حزم ۱۷-۳۸-۸۴-۹۳
 ابن حجر العسقلانی ۱۲-۲۴-۴۹-۷۳
 ۵۵-۶۲-۶۳-۶۴-۶۷-۸۶
 ۱۱۱-۱۱۳-۱۱۵
 ابن حجر المکی ۱۱۱
 ابن خزیمه النیسابوری ۱۷-۸۷
 ۱۰۱-۱۰۹
 ابن الخطیب ۲۴-۱۱۰
 ابن خلدون ۱۷-۱۸-۳۵-۶۱-۶۲
 ابن خلکان ۷۹
 ابن ربیع ۱۱۲
 ابن السنی ۱۰۳-۱۰۹
 ابن سیرین ۱۵-۷۵
 ابن شهاب (زهری)
 ابن صلاح ۱۲-۱۵-۳۱-۵۵
 ابن طاهر (ابو الفضل المقدسی)
 ابن عباس (عبدالله بن عباس)
 ابن عبدالبر ۴۹-۸۳-۱۱۰
 ابن عبدون الاندلسی ۶۰
 ابن عدی ابو احمد عبدالله
 الجرجانی ۱۰۹

آدم بن ایاس ۸۶
 ابراهیم علیه السلام ۳۹
 ابراهیم بن المغیره ۸۴
 ابراهیم الحرامی ۱۰۵
 ابراهیم الشبرخیتی ۱۱۱
 ابراهیم النحفی ۱۵-۷۵
 ابن ابی ذئب ۱۵-۴۲
 ابن ابی العوجاء ۳۷
 ابن ابی لیلی ۱۵-۱۶
 ابن ابی یحیی ۳۸
 ابن الاثیر عزالدین ۱۴-۲۴-۴۹
 ابن الاثیر مجدالدین - ۴۴
 ۵۸-۷۳-۷۴-۱۰۷-۱۱۱
 ابن ادریس الاودی ۸۵
 ابن اسحاق المطلبی ۱۵-۴۲
 ابن الاعرابی ۶۹
 ابن تیمیه تقی الدین ۷۲-۱۰۹
 ابن تیمیه مجدالدین ۱۱۵
 ابن جریج ۱۵-۴۲
 ابن حبان ۱۰۹
 ابن حجد ابو جعفر ۱۰۷